Tritogenia

Et Maanedsskrift, udgivet som Fortsættelse af Minerva.

Udkom fra 1828-1830, betegnet 1.-7. Bind.

Om tidsskriftet på: https://danskforfatterleksikon.dk/1850tit/0199/sknr199641.htm

Udarbejdet af Niels Jensen

Poly-T 1

STATSBIBLIOTEKET
AARHUS

Tritogenia.

Et Maanedsskrift,

udgivet

som Fortsættelse af Minerva,

ved

Prof. K. L. Rahbek,
Ridder af Dannebrog.

Iterum antiquo me includere ludo.
Horat. Ep. I. Libr. I.

Første Bind.

BIBLIOTHECA WEGENERIANA.

Kiøbenhavn 1828.
Paa Hofboghandler Beekens Forlag,
trykt i Johan Peter Mandrups Bogtrykkerie.

Indhold.

Side

Indledning til anden Afdeling af Forelæsningerne over Digtekunstens Historie under Christian den syvende, ved Rahbek 1

Ved hvilke Midler kan Statsstyrelsen virke mod Overdaadighed? af Hr. Lector Bredsdorff 20

Tvivlsmaal mod Ægthøden af Ellen Broks Gavebrev til vor Frue Kirke i Kallundborg af Aar 1400, ved Hr. Prof. Ridder Nyerup 36

Historisk Udsigt over de nyeste Begivenheder, ved Rahbek 53

Om den tilsyneladende Strid mellem den Maade, hvorpaa vi leve, og den, hvorpaa, det siges, vi burde leve; en Forelæsning i Selskabet Clio, af Chr. Pram 81

Et Actstykke til den danske Skuepladses Historie under Kong Christian den siette. Meddeelt af Hr. Justitsraad Werlauf 119

Til Kongen, Sang af Hr. Prof. Ridder Oehlenschläger 125

Forbøn for de Afdøde, af H. W. F. Abrahamson . 127

Historisk Udsigt over de nyeste Begivenheder, af Udg. 131

Side

Undersøgelse over en i det 12te Aarhundrede skreven Islandsk Historie, kaldet Fliotsdælernes, eller: Droplogs Sønner, Helges og Grims, Saga. — Forelæst i et Selskab den 16 Febr. 1816 af Hr. Etatsraad, Ridder B. Thorlacius 161

Fragment af et Skrift om America, der ventes snart at udkomme, meddeelt af Hr. Prof. Boye . . . 225

Historisk Udsigt over de nyeste Tildragelser, af Udg . 229

Tritogenia.

Juli 1828.

Indledning

til anden Afdeling af Forelæsningerne over Digtekunstens Historie under Christian den syvende. 1771—80.

Hidtil vandrede vi endnu ligesom i Gienskiæret af Frederik den femtes skionne Aftenrøde; fra den udgik det Lys, der syntes at hvile over det hele; hans Værk var det Selskab til de skionne Videnskabers Fremme, som vi have fundet saa veldædigen virksomt, hans Yndling var Klopstock, der, middelbar og umiddelbar, ved at vække Stenersen og opmuntre Ewald, blev ogsaa vor Digtekunst en Fader; hans Venner vare de, som Musernes Venner, i det foregaaende saa ofte med Berømmelse nævnte: Moltke og Bernstorf, af hvilke den sidste, paa Klopstocks Anbefaling, just var i Begreb med, at række Ewald en veiledende og

velgiørende Haand, for at opmuntre og fremskynde hans Skridt paa den Hædersbane, han var fød til at smykke. Men pludselig forandres Tidernes Tegn, andre Mennesker, andre Begreber blive de herskende; Bernstorf afskediges, Klopstock og ikke længe efter ham Cramer, vende tilbage til deres Fædreland. Ewald, som vanneløs og hielpeløs overlodes til Kummer og Nød, havde sluttet forrige Periode med et skiønt Poem, hvilket vi midlertid med velberaad Hu have giemt, som Overgang til nærværende, hans saa berømte Philet, de Bernstorfske Bønders — og gierne kan man sige — med dem alle retsindige Danskes Farvel til den ovennævnte store Mand, der — som critiske Journal udtrykte sig — med alle Redeliges Klager forlod Danmark.

Maaskee man sik ikke saa faa Litteraturer at gjennemvandre, for at finde en Lovtale over en — som Sproget lyder — styrtet Minister, saa Dage efter hans Fald, som følgende:

Tree Vintre var det nu — da saaede vi med Smerte,
Og høstede med Graad,
Da skialv vi — Frygt tillukte selv vort Hierte
For Haab, og Hielp og Raad;
Thi Trældom var vort Liv, og Tidsler bar vor Ager;
Og selv Velsignelsen,

Forsvandt som Dug. — Vi skreeg, og vore Klager
Fandt ingen mægtig Ven;
Men hist det store Huus — der — tæt ved hine Rader
Af Træer — der boer en Mand,
O Gud! og hvilken — Armods Ven og Fader!
Og af saa høi en Stand.
Han — see min Taare nu — han er, som alle sige,
Og som vi let kan see,
Saa stor, saa vigtig for det hele Rige,
Som her for Bønderne.
Først, ypperst, visest og oprigtigst i at raade
Til Landets Gavn og Lyst,
Og stor i Guds og i Monarkens Naade,
Og i de danskes Bryst,
Ei Pragt, ei Ærefrygt forvilde mig — desværre,
De pryde faa, som ham. — — —
Dog Magt at gjøre vel, som Himlen her forener
Med Lyst — er, som jeg troer,
Saa vigtig, at den Bedste først fortiener
Ved den at blive stor.
— — — Hvor god, og viis og mægtig
Kom han vor Nød ihu;
Dag! da vi først ham saae, hvor glimrende, hvor prægtig,
Hvor hellig er ei du!

Thi med en vældig Arm omdannede han Jorden,
Og trak dens Skatte frem,
Og Væld af meer, — og satte evig Orden
Til at indhegne dem.
Nu saae han smilende vor Glædes Grundvold færdig,
Og saae sig lykkelig;
Endog i det sin store Skaber værdig,
Som skaber ei for sig.
Beboer den, sagde han: og eier den, og nyder
Dens Frugt i evig Fred,
Og Godhed giv, at Eders Afkom fryder
Sig ved dens Herlighed.
Saaledes, skumle Nat! forsvandt du for vort Øie,
Vi see fra denne Tid
Kun Haab, som steds velsignes af den Høie,
Og aldrig skuffet Flid.
Nu glæde vi os ved, langt fra, som for at grue
For Efterkommere,
Som Mangel ei, og Trældom ei tør true,
I slig Beskiærmelse.
Hist hver den store Mand, som vil, og kan beskytte
Vor Velstand og vor Fred.
Han er det, han, vor Grundvold og vor Stytte!
Hvad skal vi skiælve ved!

og at man ikke skal troe, det er blot det bernstorfske Godses Roes over en god Jorddrot vi her høre, vedkiænder ikke blot Philet sig disse Berømmelser, som sin Overbeviisning:

Jeg kiænder ham, vor Smags, de bedre Sæders Fader,
At i hans Nabolav
Er ingen Torn, og ingen Urt, som skader,
Og ingen aaben Grav.

men da de overraskes af den Efterretning:

Vor Greve! ak vor Fader os forlader!
Taus som en finlandsk Nat og mørk blev Glædens Scene;

udbryder han, som den almene Stemme i det Øieblik:

O, Haab! dit sidste Glimt forsvinder;
Mon jeg begræder det?
Jeg, som afmægtig, neppe mere finder
Mit svage Aandedræt.

Og hvad sagde Magthaverne til den dristige Digter, der saaledes lovsang den Ædling, de havde styrtet? og hvad sagde de til den kiekke Kunstdommer, der i sin critiske Journal ikke tog i Betænkning, at giøre Digterens Yttringer til sine, at vedkiændes, hvor kiær Bernstorfs Roes var ham, at lykønske, at takke Digteren derfor, erkiendtlig at navngive denne, at han ikke skulde savne sin fortiente Roes? eller om de og hovmodige taug dertil, hvad sagde de, da dette Skrifts hastige Afgang inden faa Uger giorde et nyt Oplag nødvendigt, i hvis Forerindring Digteren, der nu selv havde nævnet

sig, af hin hastige Afsætning smigrede — og sandelig ikke uden Føie — sig med, at torde slutte sig til Publici Bifald?

Ovenstaaende Spørgsmaal kunne ikke mere fyldestgjørende besvares, end ved at aftrykke det med disse Begivenheder aldeles samtidige navnkundige Hirschholmske Rescript af 14 Sept., som, siger ovenanførte Baden, saavel for sine Motivers, som sine Følgers Skyld, vil blive lige mærkværdigt i Statshistorien og den lærde Historie. Her var det, Landsfaderen Kong Christian erklærede: at, da han fuldkommeligen holdt for, at det var saavel skadeligt for Sandheds upartiske Undersøgning, som hinderligt i at oplyse de ældre Tiders Vildfarelser og Fordomme, naar redelighindede, og for det almindelige Vel, samt deres Medborgeres sande Bedste, nidkiære Patrioter, skulle formedelst Persons Anseelse, Befalinger, eller forudfattede Meninger, skrækkes fra, eller forhindres i, at skrive frit, efter deres Indsigt, Samvittighed og Overbeviisning, samt at angribe Misbruge, og lægge Fordomme for Dagen, saa havde Hans Majestæt

i saadan Betragtning, efter nøie Overlæg, allernaadigst besluttet, i sine Riger og Lande i Almindelighed, at tillade en uindskrænket Frihed for Bogtrykkerne, saaledes, at fra nu af ingen skulde være pligtig eller forbunden til at lade sine Bøger og Skrifter, som han vil overgive til Trykken, underkaste den hidtil anordnede Censur og Approbation, eller til den Ende at indlevere samme, til at gjennemsees af dem, som slig Forretning havde været overdraget.

Ikke troer jeg — med en Skribent, der har ved frimodig Fremstilling af hin Periodes Begivenheder erhvervet sig megen Fortieneste — at dette Reskript gaves, ligesom en Godtgjørelsesgave, Dagen efter Bernstorfs Affkedigelse; tvertimod mener jeg, at have levet hine Tider nær nok, til at torde yttre den Formening, at, saare Faa, der vare forud for deres Tid, som nysanførte Journalist, undtagne, man i Almindelighed, og især paa den Side, hvor Bernstorfs Fald bittrest og smerteligst følтes, var saare langt fra at betragte hin landsfaderlige Velgierning i sit rette Lys, end sige, at paaskiønne dens fulde Værdi. Snarere var det det

øvrige Europa, som her med Beundring saae den første af de store Gierninger — det — for at laane et Udtryk af St. V. S. Tilegnelse — ventede af en ung oplyst og ædelmodig Konge. Ogsaa havde Europa her en almeenhædret Ordfører, i Ferneys udødelige Olding, der i denne Anledning bragte den unge Konge Menneskehedens Tak, i den med hele den oplyste Verdens Jubel optagne Epistel, om hvilken nysanførte Kunstdommer med Føye siger: „Naar Keiseren af China giør Vers, og en fød despotisk Monark giver sine Stater Trykkefrihed, saa glemmer den gamle Digterphilosoph i Ferney, at han alt har overskridt det menneskelige Livs sædvanlige Maal, faaer al sin Ungdoms Fyr og Munterhed igien, og foresynger os med den Ild, Lethed og Lune, som skulde giøre det største Genies favreste Alder Ære. Vor Monarks største Velgierning fortiente den største Digters Lovtale, og endskiøndt Voltaire siger etsteds om sig:

Det er min Lod at keede Kongerne.

frygte vi dog ikke, at vor Monark keedes, ved at høre ham foreholde Regenterne, hvad de ere Videnskaberne og deres Dyrkere skyldige."

Baden udskriver nu dette Sted i Originalsproget, for dog — siger han — at anføre noget

af dette smukke Digt; mig være det tilladt at meddele, hvad jeg troer at høre hid, i en Fordanskning, som jeg midlertid alt, da jeg første Gang tillod mig at fremlægge den, fandt det fornødent, at indlede med følgende Forord: For at kunne oversætte Corneille godt, maa man kunne giøre bedre Vers end han selv, siger Lessing et steds; hvilken mageløs Versificateur burde da, i Følge denne Paastand, den ikke være, der dristede sig til at oversætte Voltaire? Men der gives Sandheder, som endog uden hans Indklædning, ikke kunne forfeile deres Virkning, Sandheder, som det i nærværende Øieblik er nyttigt blive sagte, og at en Død fra Graven staaer frem at sige dem; disse har det været mig vigtigere at bevare, end at eftertragte hans uopnaaelige Versification:

O Konge, Dydens Ven! skiøndt enevældig fød,
Troer du dig min Regent fra Østersøens Skiød?
Er jeg din Undersaat? som dem du handler mig,
Mit Liv du skiænker Trost, og giør mig lykkelig.
Kun sielden en Monark de Skranker overskrider
Som helligede Magt Naturen foreskrev;
Til Chinas Keiser skiøndt jeg skriver sommetider,
Med mindste Høflighed jeg end ei lønnet blev,
Jeg bedre er tilfreds med høie Amazone,
Som nylig rokket har den brøie Sultans Throne.

Den vise Stanislas, den store Frederik,
Med hvem en Kurre jeg engang paa Traaden fik,
Iblandt i ydmyg Braa en Hyldest mig beviser,
Hvormed paa Timen Schweitz forskionner dets Aviser.
Jeg paa saa god en Fod staaer ikke med vor Pave,
Slet Christen troer han mig, for jeg til Preussen tog,
Her, skiondt ufeilbar, sig hans Hellighed bedrog.
Dog undspurgt, hvad Agt man bør for Biblen have,
Om Pave, om Monark, paa Jorden bedst det har,
Om ukiendt Liv, som mit, end sødere ei var;
Min stille Alderdom fra Juras Drikner sig
Din vise Ungdom at tilraabe her formaster;
Og fri med Ærefrygt, dærved, ei forfængelig,
I Menneskhedens Navn jeg for din Fod mig kaster.
Den taler ved min Røst; din Mildhed signer den,
At tænke du tillod, gavst den sin Ret igien,
Physik, Sang, Prœk, Roman, Historie,
Syngespil,
Hver her kan skrive Alt, og pibe, hvo
der vil!

Man tillade mig af dette høist mærkværdige Brev, der giør dets Digter og dets Heros maaskee ligemegen Ære, endnu at anføre nogle af de mærkeligste Steder, der vil fortiene at være i alle Tiders Erindring, men der med Føye kunne antages, altformeget at være komne Nutiden i Glemme.

Hvad kan en arm Skribent da giøre for Fortred?
Jo! sin Forlægger fattig, og sin Læser kred,
Udpebne overalt faae hans Markskrigerier,
Hans tomme Hiernespind, hans galne Theorier;
Slet Bog af Intet kan Undskyldning faae!
God alle Konger ei at knuse vil formaae.
Hvad Rom forbød, beundrer Engelland,
Europa læse vil, hvad Paven satt i Band. — —
De Udtryk — siger du — de klinge haardt og ondt,
Har philosophisk Lugt, ja selv ad Sandhed fore;
Nu vel, giendriv dem, er det ei din Dont?
Kan du da ei, som jeg, Papiir besmøre?
Sin Fordeel Publikum har af vor Tvist;
Naar Flint mod Flinten slaaer, udgaaer der Gnist;
Deraf kan fødes Lys: de store lærde Mænd
Ikkun oplyste os, fordi de maatte krige.
Udpib mig frit;' jeg giør dig samme Skiel igien.
Naar man ei har den Ret, at prøve og modsige,
Alt tvinær, som i Rom, hvor ottehundred' Aar
Stilfærdig Trældom hvert Talent til Jorden slaaer.
Dog, store Konge! vil Du ei, retfærdig, mild,
Din Frihed Frækhed skal udarte til;
Det samme Ønske hver forstandig Mand maa nære,
Det er vort fælleds Tarv, at Sæder er i Ære;
Og lumpne Skribler skeer altid sin Ret af dem.
Hvert usselt Nidskrift, bragt af Vindesyge frem;

De Skamløshedens Børn opklækked' hos Marteau, *)
Strax der ved Fødselen i evig Grav nedgaae.
Et Nidskrift vise man mig dog paa Jorden,
Af evig Skiændsel der ei er bedækket vorden,
Hvis ei det fængsledes af dybest Glem
Paa Bunden af en Pøl, hvoraf det spired frem. —
Men om endog en Haand med Blod besudlet er,
Er det da derfor dig forbudt at bære Sværd?
Om i strafværdig Snak man sig end kan udgyde,
Skal derfor Talens Brug for stedse man forbyde?
En Smører paa sit Loft et Skandskrift smøre kan,
Betager det mig Ret, at tænke og at skrive?
Misbrugen straffe man; men Tingen tilladt blive.

Vi ville nu til Slutning meddele det af Baden, til Prøve af dette smukke Digt, anførte Sted.

Monarker! hvo har knust det Baand, I sukked i?
Fra ældet Fordom hvo giort os og eder fri?
Hvad Haand har, huld mod eders Kongethroner,
Paa pavelig Tiara hævnet hundred' Kroner?
Fra Bunden af dens Brønd hvo fremdrog Sandheden?
Hvo vidste slovet Folk at give Aand og Hierte?

---

*) En navnkundig Nidskriftshøker i Cøln i Ludvig den stortendes Dage.

Alt Bøgerne har giort; og hvad man siger end
I Konger herske kun, fra man at læse lærte.
Vær da erkiendtlige! hav ædle Autor kiær!
Man bør dog ei forfølge sin Veldæder?
Og regne I da ei den Lyst, de skiænke Eder,
De rene angerfri Forlystelser?
Var i Thalias Smiil og hendes Søsters Taare,
Da aldrig Lægedom, naar onde Luner saare.
Tit keedes en Monark; ham læses over Bord,
En Carls, en Ludvigs sandru Levnet for;
Gik nu Skribenten i heldøret Censors Aag,
Er Dommen ikke da, Skribenten er et Drog?
Han skrive maa i Mag; paa diærve Vinge
Maa stolte Ørn i høie Luft sig svinge.
Aagvante Stud jeg ei beklage kan,
At bøie ydmyg Hals af Himlen skabtes han.
Den Hest, som bærer dig, maa Bidsel have;
Af sine Lænker er en Munk frivillig Slave;
Men Frihed Tænkeren kan kræve som en Gield.
Er da Parnas, med hver dets Sanggudinde,
Et Nonnekloster under Priorinde,
Der signes af en Bisp, og skriftes af Grizel *)?
Man aldrig siger dem: Min Søster, see vel til,
Du aldrig tænker uden Skriftefader!

---

*) En daværende, just ikke for det Bedste, velbekiendt Geistlig.

Om Lüttichs Almanak hvis du end skrive vil,
Tal ei om Aarstid, før Vedkommende tillader.
Hvad vil Camoenen om en saadan Tale mene?
„Ei Helgen, ei Tyran, erkiændes her,
„En evig Republik Parnasset er,
„Thelemes *) Love lydes der alene.
„Saa frit, som det, er ei Berns kiække Land,
„Ei aandfuld Genfer, ei Venedigs Adelsmand.
„Fra Pol til Pol udstrækker det sit Rige,
„Og Borgerret deri at vinde Alle hige.
„Vi Søstre! o Monark! bestandig hædre her
„Den Ligheds Ret, som man ved Hove har til Latter;
„Men vor Regiering, Andres ulig, atter
„Dog deri din er lig, at den anstaaer enhver."

Det er her ikke Stedet i Almindelighed, at omhandle Skrivefrihedens Skiæbner og Frugter i vort Fædreland; ogsaa kiender man tilfulde Forfatterens Tanker, Ønsker og Forhaabninger i saa Henseende, hvorom han i eet og alt henholder sig til den ædle E. Falsens i Erindringernes 4 B. S. 452 anførte Ord. Kun med Hensyn til den velgiørende Indflydelse, dette ædle Kongebud har havt paa vor poetiske Litteratur, det herlige umiskiendelige Dan-

*) Et Abbedie, Rabelais i sine Skrifter omtaler, og hvor der stod over Porten: Giør, hvad du vil.

nerpræg, det har paatrykt Digterværkerne fra syvende Christians signede Dage, er det, denne Sag her maa komme i Betragtning. Vel viste Skrivefriheden heller ikke her umiddelbar sin veldædige Virkning. Det er Naturens Orden, at det første, Vaarsolen lokker frem, er det kaade Ukrud, Dagnplanterne, og at selv de gavnrigere Vækster, den fremkalder, behøve Tid at udvikle sig, for at erkiendes, som det, de ere. Det første, denne Anordning frembragte, var, som i en saadan Gjæring nødvendig maatte være Tilfældet, saakaldte Satirer, Flyve- og Nid-Skrifter, hvorved Læse- og Skrivelysten bestandig mere og mere hendroges til de Partistridigheder og Personligheder, som da vare Dagens store Anliggende. Bie, Bynch, Thurah, Rosenlund selv, vare Dagnets Skribenter; til at blive læst, var den gienneste, om ikke eneste Vei, enten at skrive som de, eller skrive mod dem; og at selv paa deres Modstandere deres Tone smittede, det beviser maaskee endnu fremfor noget Andet, den ellers saa høifortiente og hæderværdige Langebeks — af Vessel ikke uden Føie saakaldte — Juleaftens-Sludder; og var det end, som upartiske Lurdorf anmærker, ikke lutter slige lidet betydende Chartaver, der kom for Lyset, udkom der end, som han vidner, mange

ret gode Stykker ved denne Leilighed, da vare disse uden Undtagelse prosaiske og oeconomiskpolitiske.

At Ewalds Philet, endskiøndt den udkom efter Skrivefrihedsreskriptet, var for øiensynlig et Foster af 13de September — Bernstorfs Afskedsdag — til at have eller ville have den fiortende — noget at takke, som det overalt, hvad vi snart ved anden Leilighed ville komme til at tage i Overveielse, ikke er saa afgiort, med hvad Øine-Ewald, i det mindste den Tid, betragtede den nye Frihed — som de daværende Magthavere af Modpartiet (Lurdorfiana S. 88) tillagdes langt andre Hensigter med — behøver neppe at beviises, skiøndt man vel kunde sige, at Dana i denne Skrivefrihedens Førstegrøde — endog uden Forfatterens Vidende eller Villie — vilde bringe Skioldungen sit Takoffer, give ham en skiøn Prøve, hvad Frugter, dette — for at bruge en ædel Talers Vending — af ham plantede Frihedstræ, i sin Tid skulde bære ham, lade ham, som i et magisk Speil see de kommende Dages Camoene:

Hvis Tale var hvas, som Biens Braad,
Hvis Sange var, som dens Honning;
Heel ofte der bragde gode Raad
Til selve Dannemarks Konning.

Dog, disse Dage paafulgte ikke ufortøvet; det nye Hiul, her var indsat i Statsmachinen, opfyldte ustridig ikke fra Begyndelsen af sine Mestres Hensigter og Forventninger, det stødte paa, greb utienlig ind, kom i mangehaande Strid med den øvrige, dertil ikke passende, Mechanik; og da nu ovenikiøbet dets Yndere veeg for deres Modstandere, kom det, som et Værk af dem, end mere i Ugunst, og sattes, saa godt som, reent ud af Virksomhed. Hvilket andet Hiul, man satte istedet, og hvorledes det paa en Maade virkede til dettes Hensigt, ville vi i det Følgende see; imidlertid vedbliver det Fremstød, Almeenaanden her eengang havde faaet, at være synligt giennem samtlige de følgende Dage, skiønt det ikke tilfulde erkiendtes eller vurderedes før den skiønne Tid:

Da Tankens Yttring blev, som Tanken, fri;
og hvori, og hvorom vor bannesindede Tode saa hiertelig sang:

Erfaren, virksom, redelig,
Vel mangen Raad udmærker sig,
Men een især,
Een Raad der er
For os af uskatteerlig Værd,
Og Kongen kiær.

Den Raad blev kaldt til Landets Gavn
Og Skrivefrihed er hans Navn — — —
Den Raad kun ønsker Folkets Held,
Han attraaer ene Kongens Vel,
Af Kongens Bryst udspirer han!
Længe leve Christian!
O, Frihed! bliv din Gave værd,
Bliv Dyds og Sandheds Venner kiær,
Nægt Løgneren
Din kiække Pen!
Lad kyndige og giæve Mænd
Kun bruge den!
Saa skal du staae urokkelig,
Og Frederik betrygge dig!
Skrivefriheds Værge Held!

I det vi da forbeholde os til denne Periode, om det bliver vor Lod at fortsætte disse vore Forelæsninger, til vi naae den, at fremstille Skrivefrihedens herlige Indflydelse paa vor Digtekunst, det Danneſind og den Danneraand, hvormed den prægede Digterne fra Christian den syvendes Dage, fra Ewald til Grundtvig, ville vi slutte, hvad man maaskee vil finde en Cento af de Vidnesbyrd, Camenen har aflagt om sin tro Veninides Værd — i Overtydning om, at en Prams, Baggesens, Thaarups, Falsens gyldne Ord til dens Priis,

leve i alles Minde — med følgende Sted af et mindre bekiendt Digt af den sandru Storm, hine skiønne Dage til Ære:

En ny Epok af Klarhed, Lys, og Dag
Begynder nu. See Videnskabers Mand
Tor kaste sit System, og tænke selv.
See, Patrioten tør om Stadens Tarv
Og Mangler tale høit og lydeligt;
Han Bondeplageren i al sin Skræk
Tør skildre, give mangt et nyttigt Vink,
Fremføre Folkets Ord og Ønsker, som
Til lyde langt — langt anderledes, end
Mildsiet Hykleries Sirenesang.
Medborgere! o lader Eders Tak
Til Himlen stige, for den Eder gav
En Konge, som vil høre Sandheds Røst,
Og baner selv til Thronen Vei for den.
Kun sielden lyder den i Fyrsteſal
Ustraffet, uforfulgt, skiønt det er den,
Som ene giør en Fyrste stor og viis,
Og tilbereder ham sin Evighed,
Mens Løgn og Smiger ham forægtet giør,
Og svag i al sin Daad, og hastig glemt.
Hvad veier slig en Puslings snævre Aand
Ved Siden af Børnsfers Frederik?

Men ikke var dette det eneste Frihedstræ, Dannerkongen plantede, og hvis frugtrige Grene udbredede deres Velsignelse ogsaa over Digtekunstens Enemærker; imedens dette, for at laane Horats's Vending:

Occulto crescens arbor ævo,

i Stilhed voxte sin store Bestemmelse imøde, rakte et andet, der fra tidligste Dage havde været syvende Christians Tanke og Lyst, sine unge Grene med det friske Løv over mod Camenernes Lund, og Pieriden saae dem, og frydedes, og tog Qviste af sin frodigste Laurus og bandt en Krands, og hang den festlig i Træet, hvor den uvisnet og uvisnelig brammer den Dag i Dag, ja synes dobbelt frisk og skiøn fra den Tid, da Høstgildets Digter om Ege- og Laurbær-Kronen slyngede sin rige Axekranys.

Rahbek.

Ved hvilke Midler kan Statsstyrelsen virke mod Overdaadighed?

At Overdaadighed, eller et overdrevet Forbrug *) af Ting, som tjene til at giøre Livet behageligt,

*) Naar jeg her og flere Steder hellere bruger ældre end nyere Forfatteres Udtryk, skeer det ikke fordi

er skadelig, forudsætter jeg som afgjort. Da Statsstyrelsen bør stræbe at fremme Almeenvel, kan den altsaa være beføjet til at sætte Grændser for Overdaadigheden. Virkelig har den i forskjellige Lande, ved forskjellige Midler, forsøgt herpaa, men ikke altid med lige Held.

Det simpleste Middel kunde et blot Forbud synes at være; men et saadant Forbud vil neppe nogensinde fuldkomment kunne overholdes. Det er yderst vanskeligt at fastsætte Grændser mellem det overdrevne og det maadelige Forbrug. Overdaadighedsforordninger have derfor gjerne indskrænket sig til at forbyde visse Handlinger og Brugen af visse Slags Ting, om de end ikke altid kunne henføres til Overdaadighed; derimod blive andre Udsvelser af Overdaadighed uændsede. Desuden er Controllen med Iværksættelsen af Overdaadighedsforordninger yderst vanskelig. Den bedste Maade er vel, naar visse overflødige Tings Brug forbydes visse Klasser, og tillades andre, saaledes, som det her i Landet har Sted med nogle faa Slags Klædningsvare, med Topper paa He-

jeg følger Anciennetetssystemet, men fordi hine virkelig ere bedre. Ordet Forbrug vil enhver forstaae, som kan Dansk; Ordet Consummation derimod, (d. e. egentl. Fuldbyrdelse), som man, istedenfor Consumption, har brugt i samme Betydning, ville ikke Mange forstaae uden Forklaring.

stene o. desl. De, hvem Tilladelsen forundes, kunne ikke være saare mange, og de ville, ved deres mulige Overdaadighed, ikke have megen Indflydelse paa Statsvelstanden. De ville hjelpe til med at paasee, at ingen Uberettiget bruger den Luxus, der skulde tjene til Udmærkelsestegn for dem selv; desuden ville de, der bruge en saadan Luxus, som ikke er tilladt i deres Stand, udsætte sig for at blive latterlige. Dog blive dette Slags Anordninger ikke altid overholdte; vi see jo, f. Ex., at Brugen af Fløiel har Sted hos Damer af alle Stænder, endskiøndt den kun er tilladt for de høieste Klasser i Rangen. I alt Fald kunne saadanne Forordninger ikke omfatte alle Arter af Overdaadighed. Overdaadighed i Mad og Drikke, i Bygningers indvendige Decoration, i Meubler, i Forlystelser, kan ikke vel medtages, fordi Tilsynet hermed vilde forudsætte Huusbesøgelser, som stride mod god Orden.

Et andet Middel, som ofte har været sat i Værk, er Forbud mod Indførselen af saadanne Vare, der som oftest bruges til Overdaadighed. At man ikke ganske derved tilintetgjør Overdaadigheden, er indlysende nok; thi denne kan endnu finde Sted med indenlandske Producter; den bestaaer desuden ikke saa meget i Brugen af

visse Slags Ting, som i det overdrevne Forbrug af hvilkesomhelst Artikler.

Men sæt ogsaa, at man havde udfunden de Slags Vare, hvis Brug altid blev at henføre til Overdaadighed, og at man lod sig nøje med at forbyde disses Indførsel; saa vilde dette dog ikke være nok; thi naar den forbydes, forhindres den dog ikke derfor. Jo flere Ting der gives, hvis Indførsel er forbuden, desto fuldstændigere vil Smugleriet sættes i Gang, og de, som ønske at faae Overdaadigheds-Artiklerne, ville faae dem for en forholdsmæssig forhøjet Priis; der vil altsaa følge de samme Virkninger for Overdaadigheden, som ved en blot forhøjet Told, men paa Moralitetens og Statsindtægternes Bekostning.

Naar Forbuddene holdes nogenlunde strængt, og de Artikler, som de angaae, eller Surrogater for dem, kunne frembringes indenfor Landets Grændser, vil den indenlandske Industrie henledes til saadanne Artiklers Frembringelse, og dette have Nogle anseet for en Fordeel. At dette ikke er rigtigt, troer jeg at kunne vise ved et Par Exempler. Jeg sætter, at der i Dannemark forbruges aarlig 1000 Stykker Toilinet, og at de koste 10000 Rdlr. Dets Indførsel forbydes, og derved bringes dets Priis til at stige til det Dobbelte, det er

20 Rdlr. Stykket. Fabricationen antages, i Dannemark, at koste 12 Rdlr. for Stykket. Saalænge altsaa Prisen var ikkun 10 Rdlr., kunde Ingen staae ved at fabrikere det; men nu ville Fabriker opkomme. Søgningen vil ved den forhøjede Priis naturligviis tage af; vi ville antage, at man endnu anvender den samme Sum, 10000 Rdlr. derpaa; man kjøber altsaa endnu 500 Stykker. Da Fabricanternes Udlæg har beløbet sig til 6000 Rdlr., vinde de altsaa nu 4000 Rdlr. Dette synes nu altsaa at være reen Gevinst for Landet; men dette er urigtigt. Vi maa erindre, at Tøjet altid har nogen Brugbarhed, og at det altsaa maa ansees som et Tab for Landet, at der er et færre Antal Stykker deraf. Vi antage, at et Stykke Tøjlinet er i Brugbarhed lligt et Stykke Hvergarn af Værdie 3 Rdlr.; det Øvrige betales for Modens Skyld o. s. v., altsaa til Overflod. Kjøber man nu 1000 Stykker til 10 Rdlr., har man for de udgivne 10000 Rdlr. en Værdie af 3000 Rdlr. Kjøber man 500 Stykker til 20 Rdlr., saa har man for den samme Sum kun en Værdie af 1500 Rdlr. Kjøberne have altsaa tabt 1500 Rdlr. ved Forbuddet, medens Fabricanterne have vundet 4000 Rdlr. Gevinsten for Landet reducerer sig altsaa for det For-

sie til 2500 Rdlr. Men denne Vinding vilde ikkun da være uomtvistelig, dersom Fabricanterne ellers ikke havde fortjent Noget. Vi erindre, at Fabricationen af Toilinettet koſtede 12 Rdlr. for Stykket, d. e. 6000 Rdlr. for 500 Stykker. Det er sandsynligt, at Fabricanterne, naar de ej vare blevne foranledigede til at forfærdige Toilinet, havde anvendt de 6000 Rdlr. til Fabrication af lignende Tøier, som paa den Tid betalte sig bedre, f. Ex., Hvergarn. Lad Fabricationen af et Stykke Hvergarn koste 2 Rdlr. De kunde da for de samme 6000 Rdlr. have bekoſtet 3000 Stykker Hvergarn, som (efter det Ovenanførte) kunne sælges for 3 Rdlr. Stykket o: for 9000 Rdlr. Deres Gevinst var saaledes 3000 Rdlr., altsaa 1000 Rdlr. mindre end i det andet Tilfælde; men Landet havde i de 3000 Stykker Hvergarn en reel Værdie af 9000 Rdlr. istedenfor en Værdie af 1500 Rdlr. i 500 Stykker Toilinet.

Altsaa: uden Forbud var Landets

Udgift.		Indtægt.	
Fabrications-omkostninger .	6000 Rd.	3000 Stkr. Hvergarn af Værdie . . .	9000 Rd.
Prisen for 1000 Stkr. Toilinet . . .	10000 Rd.	1000 Stkr. Toilinet af Værdie . . .	3000 Rd.
	16000 Rd.		12000 Rd.
		Tabet altsaa	4000 Rd.

Med Forbud var Landets

Udgift.	Indtægt.
	500 Stykker
Fabrications-	Toilinet af
omkostninger 6000 Rd. *)	Værdie . . . 1500 Rd.
6000 Rd.	1500 Rd.

Tabet blev altsaa 4500 Rd.
d. e. 500 Rdlr. større end
i første Tilfælde.

Sæt, at der udgaae af Landet 300 Rdlr. for Glasperler, som bruges alene til Overdaad, og hvis Værdie altsaa, fastsat efter Brugbarheden, kan ansees som aldeles ingen. Deres Indførsel bliver forbuden, og da de derved blive dyrere, indskrænker man sit Forbrug deraf til den halve Mængde: da deres Forfærdigelse her har store Vanskeligheder, blive de maaskee 4 Gange saa dyre som før; der anvendes altsaa nu 600 Rdlr. derpaa, som forblive i Landet. Det kunde nu see ud, som om de 300 Rdlr. vare vundne for Landet; men dette er kun et Skin; thi de, som nu gjøre Glasperler, vilde maaskee i deres Sted

*) De 2000 Rdlr., som betales for Toilinettet, regnes her ikke, da de gaae af een Borgers Lomme i den Anden's. De maatte i al Fald anføres baade som Udgift og som Indtægt.

have produceret andre Vare, f. Ex. Flasker, til en virkelig Værdie af 400 Rdlr.

Altsaa: uden Forbud:

Udgift.		Indtægt.	
Productionsomkostningerne for Flaskerne ansættes til . . .	300 Rdlr.	Flasker af Værdie . .	400 Rdlr.
Prisen for de indførte Perler	300 Rdlr.		
	600 Rdlr.		400 Rdlr.

Altsaa tabt 200 Rdlr.

Med Forbud:

Udgift.		Indtægt.	
Productionsomkostningerne for Perler	300 Rdlr.		0.
	300 Rdlr.		0

Altsaa tabt 300 Rdlr. for Landet, følgelig 100 Rdlr. mere, end i første Tilfælde *).

*) Man vil maaskee indvende, at — om end Nationalvelstanden ikke umiddelbart forøges, — det dog er en Fordeel for Landet, at Producenterne vinde, selv med endnu større Tab for Consumenterne, fordi Pengene i hines Hænder ville blive bedre anvendte. Men dette antages aldeles uden Bevis; thi vi kunne ikke vide, om Producenterne ikke selv vilde anvende det erholdte Overskud til Overdaad, eller om ikke Consumenterne paa deres Side vilde gjøre de besparede Penge frugtbringende. Grændserne mellem Producenter og Consumenter ere nemlig ikke nøje afstukne, saa at alle

Naar vi nu tillige erindre, at saadanne Artikler, som de her omtalte, let kunne gaae af Moden, og dermed medføre deres Ruin, som leve af sammes Fabrication, see vi let, at det ikkun var til liden Fordeel for Landet, at den blev bragt i Gang.

Vi see altsaa, at der kan gives Tilfælde, hvor Forbud paa Indførsel af visse Vare, medføre en virkelig Formindskelse af Nationalformuen. At det ikke altid skeer, er vel sandt, thi det er maaskee undertiden indtruffet, at man ved Indførselforbud, tidligere, end det ellers vilde være skeet, har bragt en Industriegreen i Gang, som var virkelig fordeelagtig for Landet, og som kunde bestaae uden fortsatte Forbud; men det er nok, naar vi have viist, at den Retning, Prohibitivsystemet giver Industrien, ligesaavel kan være til Tab, som til Fordeel for Landet. Naar man nu tillige erindrer, hvor usikker de Menneskers Subsistents er, hvis Næring blot ved Prohibitivsystemet vedligeholdes, hvormeget Anstalterne til, endog blot nogenlunde, at forhindre Smughandelen, koste, og især, hvor

---

Producenter i nogle Henseender tillige ere Consumenter, og de fleste Consumenter ere ogsaa tillige Producenter.

stor den Skade er, som dette System bringer Staten derved, at de fremmede Nationer, som ikke kunne afsætte deres Producter i Landet, nu ikke heller længere kjøbe dettes Producter *), saa

*) "Hvergang en Stat har forbudet Indførselen af en fremmed Vare, have Ophavsmændene til Forbuddet bildt sig ind, at de forøgede Nationalvelstanden ved Erhvervelsen af en ny Vindskibelighedsgreen. Hvilken beundringsværdig Fremgangsmaade for at forøge sit Fædrenelands Magt! Det gjælder ikke om at udsætte sig for Krigens uvisse Lykke, ikke om at udøse Guld eller Blod. Ved en simpel Forordning, ved lidt Blæk og Papiir plyndrer man Fremmede, beriger man sine Medborgere, aabner man nye Indtægtskilder for Statens Skatkammer. Er der nogen Krig, hvis Frugter ligne disse fredelige Erobringer? At forbyde er at erobre, at erobre uden Bekostninger og Farer. Ved Hjelp af Forbud og Toldtariffer realisere Statsmændene Pompejus'es Ord: de behøve kun at stampe i Jorden, for at faae Manufacturer frem. Saaledes have Prohibitivsystemets snilde Tilhængere altid raisonneret, og der kunde vel endnu i vore Dage findes habile Folk, i hvis Mund dette Sprog vilde passe saare godt. Men her have vi en Anførgning for os, fra Vinbjergsejerne i Departement de la Gironde, som, om aldrig Statsoeconomien som Videnskab var til, vilde lære os, hvad vi bør tænke om disse herlige Virkninger af Indførselsforbud"

"Intet er visere, end at Indførselsforbud gjøre det nødvendigt, at fabrikere de Slags Vare, hvis Indførsel er forbuden, og i den Henseende er det rigtigt at sige, at de frembringe Industriegrene, som uden dem ikke vilde holde sig. Men hvad vinder den almindelige Industrie ved denne tvungne Indførelse af Arbejder af en ny Art? Skal man betragte dem som en Provinds, lagt til det gamle Territorium? Eller indtræffer det ikke snarere, at det gamle Territorium aftager, i det Mindste i Forhold til Erobringerne, og

maa man undres over, at dette System kan have andre Venner end de Faa, hvis private Fordeel det fremmer.

---

at Nationernes Vinding indskrænker sig til, at have ombyttet rige og frugtbare Provindser mod Egne, hvis Grund er mindre frugtbar, og hvis Clima er mindre gunstigt."

"De fremmede Vare bleve kjøbte for indenlandske Vare. Ere hine engang forbudne, saa kunne disse, ved hvis Hjelp de bleve anskaffede, ikke sælges. Fremmede Souverainer besvare i Umindelighed Forbuddene ved Represailler; men om disse ogsaa ikke have Sted, hvorledes kan man da vedblive at sælge, naar man har oplørt at kjøbe? Vare, som ikke længere finde Afsætning, kunne ikke produceres uden Tab; den indenlandske Vindskibelighed lammes da, ganske i Forhold til den Opmuntring, man troede at give den. At opmuntre nye Vindskibelighedsgrene, ved Hjelp af Forbud eller høj Indførselstold, er at afskrække gamle Industriegrene, som vare mere fordeelagtige end de, der erhverves paa disses Bekostning. Hvilken skjøn Maade at erobre paa! Hvad vilde man sige, om Frankerig, ifald det for at vinde Savoien bortgav Normandiet? — Dette er da det famøse Protectionssystems Velgjerninger! det er Maaden, hvorpaa det beskytter Industrien!"

"Protectionens første Stød have ramt Vinbjergs-Ejerne. Der er ingen Afsætning paa deres Vine eller Brændevine. Underligt nok! de Fremmede forskyde vore Vare fra deres Markeder, ligesom vi have forskudt de fremmede Vare fra vore. Norden tog vore Vine til Betaling for sit Jern og sine Lærreder; vi have ikke villet have dets Jern og dets Lærreder; det vil ikke have vore Vine mere. — —"

"Ansøgningen, forsynet med 12,563 Underskrifter, skildrer den elendige Tilstand, hvori Vinbjergenes Dyrkning befinder sig, og da den med Rette angiver Prohibitivsystemet som een af Aarsagerne, forlanger den, at Antagelsen af et liberalere System maa aabne

Hvilke Midler skal da Staten anvende, for at indskrænke Overdaadighed? Fordi Forbud imod Overdaadigheden selv og imod Indførsel af Overdaadigheds Artikler ikke ere raadelige, kunne vi

---

de Udløbscanaler, som en uklog Politik har stoppet. — —"

"Tabellen over de Tolbafgifter, som Vine ere underkastede i forskjellige Lande, viser, hvilke Repressailler vore Toldbestemmelser have fremkaldt.

I Sverrig betales for 1 Tønde Viin 400 francs,
i Preussen — — — 520 — ,
i Rusland — — — 750 — ,
i Engelland — — — 1200 — ."

"Lad os nu see Forandringen af Udførslerne fra Bordeaux i de senere Aar. Man regner, at der før 1789 udførtes omtrent 100000 Tønder Viin fra Fogderiet (la Sénéchaussée) Bordeaux. Den nuværende Udførsel burde være større. Lad os spørge Tallene:

1820	—	—	61,110
1821	—	—	63,244
1822	—	—	39,955
1823	—	—	51,529
1824	—	—	39,625
1825	—	—	46,314
1826	—	—	48,464
1827	—	—	54,492."

"Bilaget til Ansøgningen indeholder nogle mærkelige Efterretninger om Aftagelsen af Handelen med de fornemste nordiske Stater. Man følger Protectionernes ulykkelige Virkninger lige i Sporet."

"Disse ere, med Hensyn til Viinhandelen, Resultaterne af det System, hvori Frankerig har indviklet sig siden Restaurationen. Der er mange andre Industriegrene, som have maatted lide derved, skjøndt deres Ulykke er mindre iøinefaldende. Skulde det ikke være paa Tiden at standse, og, istedenfor stedse at gaae efter Næsen, omsider at see, hvor man gaaer hen?"

Af le Globe, 21 Maj 1828.

vog ikke sige, at Paalæg derpaa ville være ubillige; thi det er almindelig erkjendt, at den meest rimelige Fordeling af Afgifter vilde være efter Borgernes Formue; men da det ikke er let at opdage, hvor stor denne er, maa man benytte sig af visse Kjendetegn, for at slutte sig dertil. Nu maa det i Almindelighed ansees som et Tegn paa Velstand, at man anvender Penge til Overdaadighed. (Enkelte Undtagelser komme her ikke i Betragtning. Saaledes kan, hos enkelte svage Characterer, selv Fattigdom blive en Anledning til Overdaadighed, fordi den nedstemmer Sindet og bringer den Ufornuftige til at søge Opmuntring ved Midler, som i Tiden gjøre det Onde værre.) Det er derfor ogsaa rimeligt, at de Overdaadige beskattes højere end Andre. Dog, da Overdaadigheden ei altid viser sig aabenlyst, maa man nøjes med, blot i visse Tilfælde at kunne besvære den med directe Afgifter. Dette lader sig, f. Ex., gjøre ved den Overdaadighed, som har Sted med Vogne og Heste, med prægtige Bygninger o. s. fr. Ved indirecte Afgifter kunne derimod de Overdaadige i mange Tilfælde bequemt beskattes. Hertil hører især Tolden, med Hensyn til udenlandske Vare, og Stempelafgifter, med Hensyn til indenlandske Vare. Hr. Dr. David har uden Tvivl

Ret deri, at Tolden aldrig bør være meget høi. Men Billighed synes at tale for, at saadanne Artikler, som almindeligviis bruges til Overdaadighed, bære en højere Indførselstold end andre. Naar, f. Ex., Normen for Toldens Fastsættelse i Almindelighed var 4 p. C. af Værdien, kunde maaskee Indførselstolden for Overdaadighedsartikler fastsættes til 8 p. C. I Henseende til Stempelafgifter, f. Ex., paa Spillekort, paa Sølvtøi v. a. m., bør uden Tvivl et lignende Maadehold finde Sted.

At Overdaadighed ved disse Midler vel ikke ganske forebygges, men dog i mange Tilfælde indskrænkes, vil ikke kunne nægtes; thi Mange lade sig ved de forhøjede Priser afskrække fra at kjøbe overflødige Artikler; for Andre vil det endog blive umuligt, at skaffe sig enten Penge eller Credit til at faae saa Meget deraf som ellers.

Imidlertid gives der dog Omstændigheder, som, uagtet disse Afgifter, kunne fremme en overdreven Lurus. De Rige ville altid beholde Evnen til at være overdaadige, og mange af dem ville tillige beholde Lysten. Det vilde derfor være nyttigt at forebygge Riigdoms alt for store Sammenhobning hos Enkelte. Vist nok vilde det være

den største Uretfærdighed og mere passende for en algierst Dej end for en europæist Konge, — naar en Mand ved Vindskibelighed eller endog blot ved Held havde naaet en vis Formue, — at sige: Nu maa du ikke erhverve Mere. Men naar Tingene gaae deres naturlige Gang, plejer Rigdommen ikke at stige til nogen overordentlig Grad hos Enkelte. Da ville, f. Ex., de Riges Midler efter deres Død deles mellem flere Arvinger; naar Nogen ved Anvendelse af en særegen Industrie har begyndt at vinde betydeligt, ville snart Flere efterligne ham og derved dele hans Fordeel med ham. Ved visse Statsindretninger kunne derimod de store Formuer vedligeholdes og forøges, saasom ved Oprettelsen af Majorater, hvorved en Arving beholder den Formue samlet, som ellers skulde have været deelt mellem flere, samt ved alle Slags Privilegier, hvorved visse Næringsveje ikkun ere enkelte Personer tilladte. Majorater og Privilegier vise saaledes og deres skadelige Virkning deri, at de fremme Overdaadighed. Deres Afskaffelse vilde uden Tvivl indskrænke den.

Meget kan Statsstyrelsen virke mod Overdaadighed, ved at fremstille Exempler paa Tarvelighed for Nationen. Det er derfor saare velgjørende for et Land, naar dets Hof udmærker sig ved den-

ne Dyd. At der foreskrives bestemte Dragter for Embedsmænd, i hvilke alt Overflødigt undgaaes, og at der ved offentlige Bygningers Indretning og Møblering vises en fornuftig Sparsomhed, maa ligeledes have gavnlig Indflydelse.

Men det vigtigste Middel til at indskrænke Overdaadighed synes at være, at fremme sand Aandsdannelse. Ved Aandsdannelse blive Menneskene bragte til at erkjende, at der gives højere Glæder end de blot sandselige. Istedenfor at forode deres Midler til Forlystelser, ville de anvende dem paa virkelig gode Foretagender. De ville re hellere bruge deres Overflødighed til at danne Smagen, og oplyse Forstanden, end til at prange med store Maaltider eller glimrende Klæder. Selv derved, at man bliver bekjendt med flere Arter af Nydelser, vil man afholdes fra i en ovendreven Grad at hengive sig til enkelte. Og den dannede Aand skuer længere frem i Tiden end den udannede; den maa blive opmærksom paa, hvor lidet de Glæder, som Overdaadighed medfører, ere varige, og hvor let det er, ved en god Anvendelse af sin Formue, at forskaffe sig ædlere Glæder. Erfaring viser ogsaa, at Folk af maadelig Opdragelse og af liden Aandsdannelse, naar

de komme i Besiddelse af en betydelig Formue, ofte blive meget overdaadige, da derimod dannede og oplyste Mennesker sædvanlig anvende deres Midler paa en langt mere værdig Maade. Naar derfor Statsstyrelsen sørger for, at Ungdommens Undervisning forbedres, og i Almindelighed Oplysning fremmes, vil just derved Overdaadighed formindskes. Vi see altsaa ogsaa heri en Grund, hvorfor Udbredelsen af sand Oplysning bør være eet af Statens vigtigste Anliggender.

F. H. Bredsdorff.

Tvivlsmaal
imod
Ægtheden
af
Ellen Broks Gavebrev
til
Vor Frue Kirke i Kallundborg af Aar 1400,
ved
N. Nyerup.

Det er det fameuse Gavebrev, der hjemler Sognepræsten i Kallundborg en betydelig Del af hans Indkomster, nemlig Mensalgodset i Nyrup By,

beliggende omtrent en halv Milesvej fra Staden. Formedelst de grædselige og uhørte Forbandelser, hvormed Legatrix truer hver Den, som vilde vove at handle imod hendes Fundats's Bydende, har dette Gavebrev faaet en usædvanlig stor Publicitet. Det er aftrykt i Pontoppidans Annaler (II. 261), i Hofmans Fundatser (VIII. 210), i Paludans Beskrivelse over Kallundborg (S. 204-6) og tildeels i Danske Atlas (II. 413.) Alle disse Aftryk udskjæmmes ved en afskyelig Trykfejl, og da hine Verker desuden ikke haves ved Haanden af Enhver, bliver Documentet her paany meddeelt udaf Hofmans Fundatser:

„Jeg Ellen Broches Daatter, som boer i Nyerop, kendes met dethe mit aabne Breff, at jeg, met en good Villie og beraader Hue oc met Samtøcke mine Venners og Frenders, hafver i min Helbrede gifvet og skiødt afhandet oc antvordet med all Breff og Rettighed, som ieg og mine Forældre det haft hafuer eller endnu hafuer, mit Godz i Nyerop udi Ardz Herredt i Callundborg Sogn, med alt dets Tilliggelse, vaadt oc tørdt, intet aldeles undtagen; hvilket Goodts ieg tilforne hafuer skiødt ud paa Ardtz Herredz Ting til Vor Frue Altere udi Vor Frues Kirke i Callund-

borg, til at holde Vor Frues Messe oppe med evindeligen som tildes for det samme Altere i fornefnte Kirke; saa skiøder ieg oc afhender dette fornefnte Goodz i alle Maader, som for er sagt, med dethe mit aabne Breff, fra mig oc mine Arvinger til fornefnte Altere i Callundborg evindelig at eje; saa at for dethe fornefnte Altere i Callundborg Kirke skal hver Dag en Messe holdes, indtil den Tid som for er sagt, for mine Venners og Forældres Siæle. Og skal een Tid hver Aar giøres min og mine Forældres Aartid i den fornefnte Kirke, oc skal den fornefnte Aartid saa holdes oc giøres, som Den, hvilcken Vor Frues Altere med Indgielden vorder giffuet, vil ansvare for Gud oc min Frue Drotning Margretha, medens hun lever, oc saa Konger, hver efter anden i Danmark efter hende; thi de skal have Magt til dette Altere med Indgielden at præsentere, oc gifve en Klerk efter den anden, som denne forskrevne Messe og Aartid saa giøre skal som forschrevit staar.

„Hvo herimod giør eller lader, over den skal komme alle den hellige Skrifts Forbandelser og hellige Fædres Formaledidelser, og den skal fuldkommelig bekiende, at Evangelium er Tant oc Logn, at Christus ey mere lever og Maria aldrig

var hans Moder; midt paa Alteret skal den samme sig med Jøde eller Jødinde sammenføie kiødeligen, og over den hellige Daab krænke (læs: krænge o: slaae) et Bæst, krænche en Qvinde eller krænkes af en Mand, paa det den samme evindeligen maatte sees at være fordømt forbandet oc fortabet.

„Til ydermere Bekræftning, at dette forskrevne, saa skeed og giffuet er oc holdes skall, da haffner ieg, forbemeldte Ellen Broches Daatter, mit Insegle med Villie og Vidskab ladet henge for dette Brev; og haver ieg bedet erlige Fædre og Mæn, Biskop Peder i Roeskilde, Hr. Peder Lycke, Erckedegn sammesteds, Abbed Niels af Sorø, Hr. Aage Hasse, Hr. Peder Walchendorf, Herman Flemming, Lodvig Barsebek, og Peder Brandt, Borgemestere i Callundborg, at lade deres Indsegle henge for dette Bref. Datum Callundborg anno Domini mill. qvadr. die Jacobi Apostoli."

Af diplomatiske Verker er det bekiendt, at Testamenter og Gavebreve i Middelalderen meget ofte bleve clausulerte med Trusler, som gemeenlig gik ud paa, at Overtræderne, i Compagnie med Forræderen Judas, med Ananias og Saphira, eller med Dathan og Abiram og deres Sel-

skab, skulde til evig Tid brænde i Helvedes Pøl og Pine. De fleste af det Slags Formaledidelser, man finder sammendyngede paa eet Sted, er de, hvormed Grevinde Adelheide af Clettenberg vilde værne om sine Donationer til det, 1127 stiftede Kloster Walckenried, og som læses i Leuckfelds Antiqvitates Walckenridenses (S. 31–35). Hun ønsker, at hver den der fornærmede eller antastede hendes, Gud, Christus, og alle Helgene indviede Stiftelse, maaatte blive straffet med de Plager, som traf Pharao; hans Deel maatte være med Judas, og hans Lod som Dathans og Abirams; hans Hus og Land blive et Sodoma og Gomora; Herrens Lynild knuse ham; Luften nedsende Legioner Diævle til hans Fordærvelse; han omkomme af Orme og Stank og hans døde Legeme fortæres af Fugle og vilde Dyr o. s. v. v. s. v.

I en Codex med Collectanea fra det 15de Aarhundrede, læses blandt andet nogle Forbandelser, der tildeels have nogen Lighed med Grevinde Adelheides. Her hedder det: „Forbandede skal de være i alle Steder, standende, siddende, gangende, liggende, ædende, drikkende, vaagende, sovende; forbandede skal de være i alle deres Gierninger; forbandede med Dathan og Abiram med de-

res Børn; med Judas, Vorherre forraadte; med Pilatus, med Herodes, og med alle de, der brad Død finge af Verden, og finge Helvedes Pine; alle Forbandelser, hvilke ere i alle Bøger, skal komme over dem og skal blive hos dem alle Tider, alle Dage, og alle Nætter; deres Navn skal udslettes af Livsens Bog, o s v." (See Minerva for 1787, IV Qvartal, S. 11—13).

Saa skrækkelige de tvende Formaledidelsesformulærer end lyde, hvoraf her ere anførte Prøver, maa man dog tilstaae, at Concipisten af Ellen Brocks Gavebrev har vidst, end ydermere at potentsere det Gruelige og Vederstyggelige. Det er heller ikke uden Føje, at det i Paludans Kallundborg-Beskrivelse S. 206 hedder: „Man kan neppe forsvare denne adelige Jomfrues Bigotteri og urene Indbildningskraft, uden ved at antage, at hun har skrevet i et Anfald af Raserie; men hvorledes Biisp og Erkedegn og Abbeden kunde underskrive saadanne Vederstyggeligheder, begriber Ingen." — Hr. Paladan har fuldkommen Ret, at det er aldeles ubegribeligt. Man maa vistnok fristes til at troe, at saavel Frøkenen selv, som alle de, der underskreve til Vitterlighed, have skrevet deres Navne under et Document, hvis Indhold var dem ubekiendt. Men der er en gan-

ske anden Udvej at forklare denne Gaade paa. Man maa nemlig antage, at Gavebrevet er ægte og sammensmedet et Aarhundrede senere end den deri anførte Tidsbestemmelse tilholder. Derved hæves en hel Del Vanskeligheder. Til Mistanke om Documentets Falskhed ledes man naturlig, saavel ved dets urimelige og vægmelige Indhold, som ved den Omstændighed, at Ingen nosinde har kunnet paavise Originalen. For Afskriften i det Langebekske Diplomatarium ligger blot en Afskrift til Grund, og højere Autoritet end Copier, har heller hverken Potoppidan, Hoffman eller Paludan havt til Afbenyttelse *).

Grunden og Anledningen til at fabrikere et, for Vedkommende saa vigtigt, Aktstykke, kan man komme paa saadanne Spor efter, som, naar

*) Det er mærkeligt, at i det i Geheimearchivet opbevarede langebekske Diplomatarium vel ligger en Afskrift, som er Langebeks Autographum, men at samme er overmaade slet og fejlfuldt. Denne Omstændighed vilde være uforklarlig, hvis man ikke antog, at han havde havt i en høj Grad corrumperet Copie forsig, den han med Flid ikke har villet corrigere. Langebeks egenhændige Copie har følgende Overskrift: Copie af Jomfru Ellene Brocksbatters Gavebrev i sin rette Integritet og gamle Formalier, angaaende Nyrups Mensalgods. In margine har Langebek anmærket: "Ex copia."

alle Omstændigheder overvejes, maa ansees for at være temmelig sikkre.

Den utrolig Mængde Gaarde og det meget Jordegods, hvormed Middelalderens fromme Bigotteri og dumme Overtro havde bygget Kirker og Klostere, bleve dibhen skjænkede med den udtrykkelige Betingelse, at Præster og Munke skulde læse Messer, synge Vigilier, holde Aartider og Begjængelser over de Afdøde og deres Slægt og Venner, hvis Sjæle Donatorerne derved troede at kunne faae befriede fra Skjærsild og Helvede.

Da, i det 16de Aarhundredes Begyndelse, den fremgryende Oplysning og de ved Reformationen rensede Religionsbegreb havde fremavlet og udbredt Overbevisning om dette komme Ceremonievæsens Ufornuftighed og Skadelighed, paabød Kirkeordinantsen Afskaffelse af Messer, Vigilier, Aartider, Klosterregler, og overhovedet alle Indretninger der skrev sig fra en Cultus, hvis Værd Ingen nu længere erkjendte.

Herved ophørte da Vilkaarene, der vare Betingelse, under hvilke Kirker og Altere, Præster og Munke, havde modtaget saa ansеelige Ejendomme, og syntes det da ikke ubilligt, om Givernes Arvinger krævede tilbage hvad der var frakommen Familien, og som nu ikke kunde siges, at tilhøre

Klostere eller Munker, Messepræster, eller Helgenaltere, hvilket Alt var Institutter, som Tidens Aand her i Landet havde henvejret.

Adelen forsømte, som bekiendt, heller ikke at gjøre disse deres Krav gjeldende. Derom hedder det i Krags Historie om Christian d 3die (I. 224): „Hvad Præbender og Vicariedom, som var bevilget Kirker og Hospitaler (Klostere?) og Adelen kunde bevise, de vare komne fra deres Forfædre, dennem annammede de igien og skiftede dennem iblandt deres Arvinger, som andet deres rette Eje og Arvegods." Ligeledes, da Kongen 1546 gav Befaling til Rentemester Jochum Bech, at lade forfatte en Jordebog over al Geistlighedens Indkomster og Tilliggelse, siges i Introitus, at Hans Majestæt var kommen i Forfaring, at der paa det geistlige Gods fandtes ingen klare og visse Jordebøger, men hver begyndte at raade dermed som han lystede. (Krag l. cit. pag. 298).

Om Jochum Beck, da han, ifølge Kongens Befaling, lod forfatte og sammenskrive — som det hedder i Ordren — en klar og rigtig Fortegnelse og Jordebog over alle Stifters, Capitlers, Kirkers, Præsters og Degnes Tilliggelse, kan have havt Leilighed til at tilvende sig geistligt Gods, som ej til-

kom ham, maa man lade staae ved sit Værd; men høist mærkelig er den Anecdote, som Pontoppidan, ifølge danske Atlas (II. 413), har forefunden i en skreven Relation, og som han anfører med disse Ord: „I Reformationens Tid, da Adelen meget berigede sig paa Kirkernes Bekostning, blev Jochum Beck belehnet med St. Mariæs Kirkegods i Nyrup. Men da Sognepræsten i Kallundborg besværede sig over denne Uret, maatte Beck 1550 give ham aarlig 4 Pund Rug og 5 Pund Byg, og da han døde 1573, fik Lehnsmanden, Peder Bilde, kongelig Befaling, at give Præsten sit Kirkegods tilbage." *)

*) Med denne pontoppidanske Anecdote har det sin fuldkomne Rigtighed. Efterat jeg i Cancellie- og Rentekammer-Archiverne, i Geheimearchivet og i Vispens Contoir forgiæves havde efterspøret Documenter til Oplysning om mit Emne, har jeg endelig fra Præstearchivet i Kallundborg, ved Hr. Pastor Nørdams Godhed, erholdt et, Kong Christian den 3dies aabne Brev, Kallundborgs Præsters Mensalgods angaaende. Originalen, som er paa Pergament, lyder saaledes:

„Wij Christianus met Guds Naade Danmarckz Norgis Wendis och Gottis Konningh Hertugh vdj Slesuigh Holstenn Stormarnn och Dyttmerschenn, Greffue vdj Oldenborgh och Delmenhorsth, gjøre Alle witterligt, att, efterthij Wij forfare, att thett Vicarij, som er stigttett til Wor Frue Capell vdj Callingborg Sognekircke, som er forsth en Bye kallis Nyrup och er otte Gaarde och en Gaardt i Nørbye, haffue Sognepresterne ther sammesteds weret ther mett forlennte for nogenne Messer och Tjenneste, som

I Anledning af denne Begivenhed kan en Pastor loci have gjort sig den Betænkning, at den Sag var res pessimi Exempli, hvis mulige Gjentagelse det maatte være af yderste Vigtighed, at see forebygget. I den Hensigt har han da enten opdigtet Ellen Brocks Gavebrev fra Ende til anden, eller, om saadan et var til, da faaet det saa fast og stærk clausuleret, at Haarene ved Gjennemlæsningen maatte reise sig paa dens Hoved, som Gjerrigheds og Havesyges Dæmon ellers kunde have indskudt Lyst til at gaae i en Jochum

---

ther skulle hollis vdj forne Capell; tha, paa thett att Wort Breff, som Wij Os elskelige Jochim Bech wor Mannd og Tjener paa forne Wicarij giffuet haffue, kandt bliffue wedt Magt hollet, saa och Sognepresterne till forne Callingborg thes beder kunde fonnge theris Vnderhollinge, haffue wij ladett thet forhandle, at forne Jochim Beck skall huertt Aar, saa lennge handt. lessuer, lade till gode Rede vde och fornøge Sognepresten vdj forne Callingborgh then som nu er eller heer efftter kommendis worder, fiire Pundt Rugh, och fer Pundt Bygh; och naar forne Jochim Beck er doedt och affganngen, tha skall samme Vicarij mett aldt sijnn Rentte och rette Tilligelse leggis til forne Sognepresters Vnderhollingh vdj forne Callingborgh. Till ydermere Windisbyrdt och beder Forvaringh haffue wij ladet henge wortt Signett nedenn for thette wortt obne Breff. Giffuet paa wort Slott Kjøpnehaffn Fredagen nesth efftter Pindtzedagh Aar ꝛc. MDL paa thett første."

Seglet er afrevet. Nederst paa Foden staaer skrevet: „Underdanigst læst paa Arg Herredsthing Løverdagen d. 24 April 1745."

Becks Fodspor, hvilket især kunde være farligt, naar der ikke sad saa god en Præstekonge paa Tronen som Christian III.

Ved Overlægning om denne Plans bedste Udførelse og om de behørige Forbandelsers kraftigste Indklædning, maa et tydsk Document være faldet vor Speculant ihænde, der fuldkommen syntes at svare til hans Hensigter. Deri kunde han ogsaa for saa vidt have Ret, at, da dette ogsaa var en Opdigtelse, saa skærtede, som det hedder i Ordsproget, den Gryde ikke den Pande.

Dette Actstykke var den Alliancetractat, som en tydsk Mands besøjede og billige Harme fingerte at være sluttet, da den saa aldeles utrolige Begivenhed fandt Sted, der evig bliver en uudslettelig Skamplet i den franske Politik, den Begivenhed, at Frants den I, for at hævne sig paa Østerrig, ikke undsaae sig ved at indgaae Forbund med Tyrkerne, disse Christenhedens grusomme og blodtørstige Arvefiender.

Hin Alliancetractat, der, da den er opdigtet, naturligvis hverken findes hos Dumont eller Flassan, men derimod er indrykket i Happelii Relationes curiosæ, (Hamburg, 1707. S. 21), ender saaledes:

„Komme ich diesen Versprechen nicht nach, so will ich gehalten werden für ein Abtrünniger und Verleugner der heiligen Gebothe Gottes, des Evangelii und ganzen Christlichen Glaubens; ich will auch alsdenn bekennen, daß das heilige Evangelium falsch sey. Ich will leugnen, daß Jesus Christus lebet, und seine Mutter Jungfrau gewesen. Ich will über der Tauffe ein Spanferckel tödten, und die Priester vom Altar bannen. Ich will mich auf den Altar mit Unzucht beflecken, und auf mich nehmen alle grausamme Flüche der Altväter. So wahr mir Gott ꝛc. Im Jahr 1553."

Det er upaatvivleligt, at enten er det her anførte Anathema, eller og de bekjendte rabbinske Formaledidelser, Kilben og den første Spire, hvoraf de fæle Kallundborgske Forbandelser har udviklet sig. Hvad derimod Hovedpersonen og Vitterlighedsvidnerne angaaer, da forefandt Falskneren dem i et Brev, der virkelig er affattet i Aaret 1400, og af hvilket i Langebeks Diplomatarium haves en Afskrivt efter Originalen.

Dette Document, hvis Hovedindhold er at læse i Danske Magazin IV. 306, lyder in extenso saaledes:

„Jek Elnæ, Pæther Broks Dotter, kennes methe thettæ mit opnæ Breff, at wore thet suo, at

noghræ Beff eller Konnungx Dombreff eller huat Breff thet helſt wore ehuro the ludæ, her efter noghen Tidh finnes eller vpkommæ, ſom ludæ vpa Sæby eller vpa noghet thet Gotz eller Rætieheth, ſom jæk hauer haft ehuor thet helſt ligger eller er i Danmarks Righæ, mijn nadige Fru Drotning Margretæ eller hennes Arwinge eller Efterkommende eller huem hun thet vnne eller lahde wil, til Scade eller Hinder i nogre Mode mate kome, the Breff luiſer jæk bothe oc maktloſæ, ſuo at the ſculæ henne eller thom til engen Scade eller Hinder her efter kome, wden helder til Godhæ, om the noghen Stæd finnes; aff thij at jak fran mich oc mine Aruinge alt mit Gotz og Gorthe oc Rætichet og Breff meth thettæ forſcrifne til forte mijn nadeghe Herræ Konung Woldemor, hues Sijel Guth haue, och ſiden fornemſnde mijn nadheghe Frwe Drotning Margretæ, fornenſde Konung Woldemars Dotter, og hennes Aruinge oc Efterkommende eller huem hun thet vnne eller lade wil, laghleghe oc rætæleghe ſkøt oc afhent hauer wgenkalleleghe til euerdelich Eyghe. Oc til meer Beuaring, at alle thiſſe forſcrifne Stykkæ oc Artikele ſcule ſtadhege faſtæ oc wbrydeleghe bliuæ oc holdes i alle Mode, ſom foreſcrœuet ſtaar, tha la-

dher jæk forte Elnæ mit Incigle meb Wilghe oc Witscap hengis fore thettæ Breff; oc hauer jak bebet erleghe Men Biscop Pæther aff Roeskilde, Abbet Niels af Soræ, Hr. Pæther Lykke Erchedegn i Roeskilde, Hr. Awe Hase, oc Her Pæter Walkendorp, Riddere, Herman Flæming oc Lodwik Barsebek, off Wapn, oc Pæther Brand Burghemester i Kallundborgh lade theres Incigle til Witnisbyrd hengis for thettæ Breff. Datum anno Domini Mo qvadringentesimo tertia feria proxima ante festum beati Olaui regis et Martiris."

Sammenligner man dette Brev, hvis Ægthed er uomtvistelig, med hint, angaaende Nyrup, seer man strax Forskjellen i Sproget, og det nyrupske Documents nyere Alder er derved tydelig nok røbet.

Herved møder endnu en anden Omstændighed, som ogsaa svækker Autenthien af Gavebrevet. Naar man lægger Mærke til Datum i Brevene, seer man, at det formentlige Gavebrev er dateret die Jacobi, ell. d. 25de Julii, og det andet feria tertia ante diem Olai, ell. d. 27de Julii. Men det er jo urimeligt at troe, at der den ene Dag skulde være bleven udstædet en Fundats, som strax derpaa, et Par Dage efter, af de

samme Personer erklæres for død og magtesløs at være.

Dette, ifølge alt det Anførte, vistnok falske Gavebrev synes at være sammensmedet enten i Slutningen af det 16de eller i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. Thi Gudmand Poscholan, som 1694 blev Præst i Kallundborg, forefandt det ved Kaldet. Det seer man af en Anmærkning paa en Copie deraf i det langebekske Diplomatarium. Denne Anmærkning lyder saaledes: „Copien at være rigtig efter det Udskrift, som ved Sognepræstens Residents i Kallundborg findes, testerer Gudmand Poscholan."

Dette Poscholanske Attestatum er paa Afskriften i Diplomatariet igien afcopieret af Magister Peder Lucoppidan, som tillige har vedtegnet: „Formulam juramenti, huic non dissimilem, vide in Relationibus curiosis Happelii Anno 1707 pag. 21, qva usus est Franciscus I, Rex Galliæ, in confirmando foedere cum Sultan Solyman, Turcarum Imperatore, anno 1553. (rectius 1543.)"

Hvorvidt nu Gavebrevets Hensigt: med sine uhørte Forbandelser at afskrække Efterkommerne

fra at udstrække profane Hænder efter Helligdom-
men, virkelig er bleven opnaaet, derom ere Me-
ningerne delte. I danske Atlas II. 412 be-
rettes, at da Grev Lercke 1744 fik udvirket en kon-
gelig Bevilgning, hvorved det Bondergods, som
var henlagt til Kallundborg Kirkes Vedligehol-
delse, blev overdraget til Stamhuset Lerkenborg,
kunde han ikke tillige komme i Besiddelse af Præ-
stens Mensalgods, som dog ellers laae ham saa
særdeles belejligt. Hindringen — siger Pontop-
pidan — var, udentvivl, den underlige Forban-
delse, som Giveren Ellen Brock i sit Gavebrev
havde brugt til at clausulere Sagen med *).

Paludan i Beskrivelsen over Kal-
lundborg S. 206 er af en ganske anden Me-
ning end Pontoppidan. Hans Ord ere disse:
„At dette Gods ej, som Kirkegodset, blev draget
ind under Stamhuset Lerkenborg, kan umulig
have sin Grund i Stamherrens Frygt for Ellen
Broks Skygger, men maa have havt andre Aar-
sager."

---

*) Hermed stemmer den Efterretning godt overens, som
vi saae herovenfor, at Præsten i Kallundborg netop
1745 til Tinge lod oplæse Documenter, som hindrede
Lercke fra at gribe videre om sig.

Formodentlig har Paludan deri Ret, at Frygt for Ellen Broks Manes ikke har afholdt Greven fra at arrondere Grevskabets Enemærker med den ham saa belejlig liggende By Nyrup. Da man seer, at han ikke har taget i Betænkning at faae selve Kirkens Jorder indlemmede i sit Stamhus, har han vel neppe heller været bange for, at tilegne sig — forstaaer sig, for Vederlag — hvad der var skjænket til Kirkens Tjenere.

Sagen maa da vel have været denne, at Kirkegodset har savnet Talsmand, men at derimod Stedets Præst 1745 har forstaaet at værne om sine og Kaldets Rettigheder ligesaagodt som hans Forgjænger i Embedet 1550.

Historisk Udsigt

over de nyeste Begivenheder.

Inden Undertegnede lægger Haanden paa det korte Udkast af Maanedens politiske Begivenheder, han har forpligtet sig til at levere Tritogenias Læsere, finder han det ikke blot passende, men nødvendigt, ved et forudsendt Oversyn af Anliggendernes Stilling i den ustridig saare mærkelige Crisis, hvorfra hans egentlige Fortælling skal tage sin Begyndelse, at sætte dem istand til at følge denne med mere Interesse; til hvilket Oversyn han midlertid ikke vil lægge Dølgsmaal paa, at han tildeels har benyttet sig af de saakaldte Tilbageblik

paa de seneſthenrundne Maaneder, ſom i det meget velſkrevne og upartiſke tydſke Blad Bremer Zeitung findes meddeelte.

Da Rummet i dette Hæfte vil nøde ham at indſkrænke ſig til de egentlig europæiſke Anliggender, ſaameget mere, ſom fra de øvrige Verdens Dele for Øieblikket inter var at mælde, der kunde dele Opmærkſomheden med diſſe, end ſige drage den fra dem, er det Europas Stilling, han her vil begynde at omtale, og fremhyder da ſaare beleiligen i nærværende Tidspunkt ſig Portugal ligeſom ſelv allerførſt for vor Betragtning.

I den yderlige Forvirring, hvori Portugals indre Anliggender mod Slutningen af Regentindens Beſtyrelſe vare, ſaae man, uagtet hvad tidligere Dages Erindringer af Don Miguel lod befrygte, hans Komme imøde med ſpændt Forventning, der imidlertid, uanſeet alt, hvad Efterretningerne fra Wien, Paris og London bebudede om hans forandrede Sindelag, neppe ubetinget var Forhaabningens; og ſteeg denne Forventning endnu mere, da hans Ankomſt ved forſkiellige vel tildeels tilfældige Hindringer ſinkedes, ſaa han efter at være den 13de Januar afgaaet fra London, førſt den 21 Februar indtraf paa Liſſabons Rhed.

Hans Modtagelſe ſyntes meget hiertelig, og man overlod ſig nu til behagelige Forhaabninger, ſom iſær beſiæledes ved, at han lod forbyde de enkelte Udraab, der hilſte ham ſom Konge, modtog ſtrax adſkillige af Chartets meeſt bekiendte Tilhængere med Hyldeſt, gav den med ham ankomne engelſke Geſandt Sir Fr. Lamb hyppig Audients, og lod til aldeles at ville unddrage ſig ſin Moder Enkedronningens Indflydelſe. Den 26de Februar tilſagdes begge Kamre til Generalforſamling, hvor

han skulde aflægge Eed paa Constitutionen, og modtage Regentskabet af sin Søsters Haand. Det sidste skeede, Edens Aflæggelse vilde vel ingen have hørt, imidlertid troede man dog derpaa, og — siger ovenanførte Blad — en ny Soel syntes at være oprundet over Portugal.

Men allerede næste Dag ændredes Scenen, da man erfoer, at det nye af Don Miguel udnævnte Ministerium, den ene Grev Villareal undtagen, bestod af Constitutionens afsagteste Fiender; man ymtede tillige om, at han begyndte at nærme sig sin Moder, og han uafladelig saae ud over Havet efter et Skib, der fra England skulde bringe ham 50000 Pd. St., som han mod den engelske Regierings Garantie havde laant af Hr. Rotschild. Snart viste sig endvidere mistænkelige Symptomer; den første Marts, da fire constitutionelle Pairs, der af Reactionen havde været satte under Tiltale, vare af Pairskamret frikiændte, var der stor Cour hos Infanten. Uden for Palladset havde samlet sig en Mængde Pøbel, samt mange Palladsmennesker. Som de første Vogne ved Courtiden indfandt sig, hørtes et støiende Raab: leve Don Miguel den første! der gientoges af Pøbelen, som derpaa med Trudsler og Vold begyndte at twinge de anseeligste Personer, Patriarken, General-Gouverneuren i Lissabon, ja endog den østerrigske Fyrst Schwarzenberg, der havde ledsaget Infanten fra Wien, den brasilianske Gesandt, den samme Dag frikiændte Grev Da Kunha, der blev revet ud af sin Vogn, og frygtelig mishandlet, at istemme Raabet, uden at Slotsvagten gjorde eller torde gjøre noget Skridt for at forhindre disse Pøbeloptrin, som Enke-Dronningen ved at vinke med sit Torklæde fra Vinduet endog sagdes at opmuntre.

Disse Scener fortsattes de følgende Dage, saameget dristigere, som alt anden Morgen Garderne og de øvrige Linietropper fik Befaling ikke at forstyrre Folkets Glæde, og stenede Pøbelen næste Aften Vagten selv, da den ikke vilde istemme med den; ogsaa afsatte Don Miguel fem Regimentschefer, hvis Pladser besattes med hans forbums Medhielpere fra 1824. Endelig fik den engelske Gesandt den 5te Martii sin formelige Tiltrædelses-Audients, og derpaa en Privatsamtale med Regenten, hvori han erklærede, at hans Hof med megen Misfornøielse vilde erfare det Forefaldne, da det ved Tractaterne var forbundet at opretholde Keiserens Don Pedros Rettigheder; hvad uden tvivl giorde mere Indtryk, var, at han gav det midlertid med de 50000 Pd. St. ankomne Skib Befaling, at gaae tilbage til England med Pengene, og syntes det nu, som Don Miguel begyndte at slaae paa noget mildere Strænge, saameget mere, som den østerrigske og franske Gesandt forenede deres alvorlige Forestillinger med den engelskes. At der desuagtet ingen væsenlig Forandring var, viiste adskillige Omstændigheder, saasom, at Don Miguel vægrede sig at bivaane Sørgehøitiden paa Hans Faders Dødsdag, forbød at spille den af hans Broder Keiseren componerede constitutionelle Hymne, afsatte Generalgouverneuren Grev Caula, fratog Grev Villareal Krigsministeriet, og gav ham Udenrigsministeriet istedet, o. m. d. l.

Men endnu mere end ved det Alt fik man Lys i Henseende til hans Sindelag, da Kamrene, hvor det allerede var kommet paa Bane, at forlange Oplysning af Ministrene om de forefaldne tumultuariske Optrin, paa hans Befaling opløstes, ligesom det og blev mere og mere bekiendt, at han ikke

havde beediget Constitutionen, og var albekes et Redskab i Enkedronningens Hænder. Som en Følge heraf ansaae man, at den engelske Gesandt paa eget Ansvar under disse Omstændigheder tillod sig at standse de engelske Troppers besluttede og tildeels begyndte Bortgang, saameget mere, som Sir Lamb havde faaet en Brevveerling ihænde, der lod befrygte spansk Medvirkning i, hvad der i Portugal foregik. Fremdeles vilde man vide, at Don Miguel under Paaskud af et Jagtparti, skulde tage til Villa Viciosa, samle der de portugisiske Udvandrede, i Spidsen for dem gaae til Madrid, og der erkiendes Portugals Konge; men at den engelske Gesandt Aftenen før Afreisen havde tiltvunget sig en Audients, hvori han forelagde Don Miguel autentiske Beviser paa det hele Anlæg, med Tillæg, at hans Hof vilde forsvare Don Pedros og Donna Marias Rettigheder, ligesom han, angaaende de portugisiske Udvandrede, sendte en Coureer til det engelske Gesandtskab i Madrid med en saa eftertrykkelig Erklæring, at Indblandingen fra denne Side bortfaldt. Den 20de Martii indløb imidlertid fra London Befaling, at de tilbageblevne engelske Tropper ligefuldt skulde afgaae.

Skiøndt det vistnok syntes, som samtlige Gesandters eenstemmige Forhold var en Dæmper paa Don Miguels Planer, saae man dog tydelig, de i det høieste vare udsatte, ikke opgivne; saaledes afskedigede han paa en høist uværdig Maade Ministeren Villareal; saaledes kuldkastede han egenmægtig det constitutionelle Decret om de Deputeredes Valg, og anordnede ved et nyt Reglement, at der ved Valgene skulle tages Hensyn paa Landets gamle Sædvaner, og Vedtægter, o. m. d.

Den nærmere Forklaring over denne sidste Bestemmelse udeblev ikke længe. Absolutisterne havde haabet, paa Enkedronningens Fødselsdag d. 25de April, at føye saadanne Anstalter, at de fremmede Magters Ministre maatte erkiende, at Infanten var af Nationen tvungen til at modtage Kongekronen. Til den Ende overgav Lissabons Senat en frivillig Ansøgning, hvori Infanten blev bønfaldet at tage Kronen; men isteden for man havde regnet paa, at Hovedstadens Befolkning, der er paa 240000 Siele, skulde tage Deel deri, var det blot en Pøbelhob, der omgav Deputationen, som i Procession bragte Ansøgningen til Palladset; Armeen holdt sig i misfornøiet Stilhed, Borgerne lukkede Huse og Boder, og Don Miguel saae sig nødsaget næste Dag at udstæde et Reskript til Senatet, hvori han erklærede, at saa vigtige Ting kun ad de lovlige i Monarkiets Grundforfatning bestemte Veie kunde skee; og udkom nu ikke længe derefter et Decret dateret den tredie Mai, og ikke udstædet i Kongens Navn, hvorved Lamego-Cortes bestaaende af de tree Stænder, Geistlighed, Adel, og Øvrighederne i de fornemste Stæder, sammenkaldtes, og antog man som afgiort, at disse Cortes eftertrykkelig skulde opfordre Regenten til at modtage Kronen. Herved blev imidlertid Chartets Constitution saa aldeles omstødt, at de fremmede Ministre, og iblandt dem særdeles ogsaa den spanske Gesandt, der ellers fra Begyndelsen antoges at være intet mindre end fremmed for Don Miguels og Enkedronningens Planer, fandt dem foranledigede i deres Hoffers Navn at erklære, at de vilde forlade Lissabons Hof i det Øieblik, da Don Miguel satte Kongekronen paa sit Hoved. Det blev midlertid ved den eengang fattede Beslutning; Regieringens vilkaarlige Skridt

mod de constitutionelle og til Fordeel for Enkedronningens og Infantens gamle Tilhængere forfattes; man tillod sig de uforsvarligste Pøbelagtigheder mod Chartet, samt Don Pedros Navn, og Billede, Borgerkrigen syntes paa flere Steder, om ikke udbrudt, dog i Begreb at udbryde, ogsaa var allerede adskillige Steder udgydet Blod. Forterne ved Indløbet af Tajo, der havde været besatte af engelske Soldater, rømtes, og kun een engelsk Fregat sagdes at skulle blive tilbage til at hiemføre Sir Lamb til sin Tid. Fortsættelserne af disse Begivenheder ville i Maanedens Historie finde deres Sted.

Ved Spanien ville vi fatte os kortere, saameget mere, som det udentvivl torde være en Umueligheb, at sige noget paalideligt og bestemt derom. At dette Lands saakaldte Apostoliske staae i nøye Sammenhæng med deres politiske Troesforvandte, og det ikke i Portugal alene, lader sig ikke omtvivle, og at de have og vel tildeels andre Planer af ikke liden Omfang i Anledning af de portugisiske Anliggender i Omløb, som udentvivl ved den engelske Gesandts, af den øvrige Diplomatie understøttede bestemte Sprog er nedkuet i Fødselen, vil vel endog blot af det, vi i selve Maanedens Tildragelser faae at berette, blive øiensynligt. Som den vigtigste selve Spanien vedkommende Begivenheb, maa vi nævne de hidtil af de Franske besatte spanske Fæstningers Figueras, St. Sebastians og Pamplonas Rømning; de i Anledning af Cadiz og Seo forfaldne Vanskeligheder, ville i Fremstilling af de franske Anliggender i sin Tid blive at omtale.

Den i Frankrig ved det saakaldte jammerlige — deplorable — villeliske Ministeriums Afgang skeete Forandring fuldbragtes, i det de

tvende overblevne, Søministeren Chabrol, og Ministeren for de geistlige Anliggender, Biskoppen af Hermopolis, Frayssinous, ligeledes afskedigedes; Hyde de Neufville kom i den førstes, og Bispen af Beauvais i den sidstes Plads, og troede man saaledes i dem, forenede med Udenrigsministeren Grev La Ferronnaye (for nogle Aar siden fransk Gesandt i Danmark) — Finantsministeren Roi, Justitsministeren Portalis, Indenrigsministeren Martignac, og Undervisningsministeren Vatismenil at kunne see et kraftfuldt, constitutionnel-monarkisk Ministerium imøde, der syntes saameget ønskeligere, som man deraf i Forbindelse med det nuværende Deputeredes Kammer, hvor Villeles treehundrede Spartaner ikke mere herske, og hvor den som constitutionel Royalist berømte Royer Collard fører Forsædet, lovede sig meget godt. Ogsaa blev en ny Valglov, der af Ministrene bragtes i Forslag, med nogle Forandringer antaget i de Deputeredes Kammer, og en Credit paa 4 Millioner Renter, eller med andre Ord Bemyndigelse til et Laan af 80 Millioner, bevilget Financeministeren, i hvilke Forhandlinger særdeles Udenrigsministeren udmærkede sig ved sin lyse og skiønne Fremstilling af det Forhold, Frankrig i Europas nærværende Stilling skyldte sig selv at iagttage, og der hverken maatte dreie sig efter Vinden fra Neva eller fra Themsen. Et vigtigt Tvistenskæble syntes henkastet, i det Majoriteten i den til at undersøge de geistlige Seminarier nedsatte Commission, under Protest af de disenterende, erklærede, at Jesuiternes Gienindførsel ikke streed imod de franske Statslove, i hvilken Anledning man midlertid lagde Mærke til, at Ministerialbladet Messager des chambres ikke var seent til at erindre: at Regieringen ikke var bunden til den

Mening, en Commission havde fremsat, men vilde gaae frem efter den af Kongen selv yttrede Harmonie med de bestaaende Love. Overalt viise Ministrene, især La Ferronnaye, Hyde de Neufville og Portalis dem som Mænd, der med al vedbørlig og skyldig Ærbødighed for den offentlige Mening, og Kamrenes Stemme, med mandig Uafhængighed og Selvstændighed hylde deres indvortes Overbeviisning, og hvad de erkiende for Constitutionens og Lovenes Bydende, hvorpaa og den Periode, vi i det følgende faae at omhandle, alt vil give talrige og ærefulde Beviser.

Af det engelske Ministeriums Fremgangsmaade i Begyndelsen af denne Periode anede man tydelig, at det neppe, især med Hensyn til de store politiske Spørgsmaal fornemmelig Østens Anliggender angaaende, var indbyrdes i det rene; ogsaa vogtede selv Oppositionen sig at bringe disse Spørgsmaal paa Bane; kun i Anledning af de bortslæbte græske Qvinder og Børn fra Morea til Alexandrien, kom dithørende Emner i Omtale, hvorved den daværende Udenrigsminister Lord Dudley kortelig erklærede, at Udsigterne til at vedligeholde Freden vare meget aftagne; dog yttrede senere Hr. Peel i Underhuset, paa Foresporgsel af Sir R. Wilson, Tractaten mellem de tree Magter af 6te Julii angaaende, at Ruslands Krigserklæring mod Tyrkiet intet forandrede i de tree Magters Stilling Grækenland vedkommende, og at det gieldte nu blot om de Midler, der for nærværende Tid vare at anvende til Grækenlands Pacification.

Midlertid vedblev Rygterne om en nærforestaaende Fuldendelse af det engelske Ministerialforandring, hvorved, ligesom i Frankrig, Lovningerne af villeleske, saaledes her de overblevne

af det canningske System, vilde komme til at vige; hvorved dog er at anmærke, at begge Ministerier herved torde paa en vis Maade komme til indbyrdes at skifte System; i det det vellingtonske Cabinet udentvivl langtmere er i Villeles Aand, og derimod det canningske i Laferronnayes. Ogsaa varede det ikke længe, før en tilsyneladende ubetydelig Dissens, om den Valgrettighed, Flekken East Retford havde forbrudt, skulde tildeeles Birmingham, eller Flekken Bassetlaw, bragte Hr. Huskisson, der var bleven overstemt, og havde havt Peels og Goulbourns Stemmer imod sig, til at tilbyde Lord Wellington sin Afskedelse i et Privatbrev, som denne tog som offentligt, og hvorpaa tilligemed Huskisson, hans Venner Lord Palmerstone, Lord Dudley, og Sir Ch. Grant ligeledes udtraadde. Var det, som Bladet the Courier paastod, mere de udenrigske Anliggender, end East Retfordsstriden, der foranledigede denne Tvedragt, torde det synes af Betydenhed, at Lord Aberdeen, Fyrst Metternichs fortrolige Ven — anmærke de engelske Blade, — og en af Commissarierne i Chatillon, har faaet Lord Dudleys Plads som udenrigs Minister. De øvrige indtrædende synes ikke at have nogen politisk Mærkværdighed, uden for saavidt, at man i dem første Gang i lang Tid troede igien at see et fuldstændigt Torycabinet, som man da og spaaede en hæftig Opposition, hvilken det midlertid ikke hidtil har fundet, være sig, at de have Parlementets Frygt for en truet Ophævelse derfor at takke, eller de skylde det sindige og liberale Forhold, hvormed de, som vi i det følgende skulde see, have begyndt, denne mærkelig humane Behandling; som især den offentlige Menings Blad til Wellingtons Fordeel meget har vendt sig.

Vi gaae de Stater forbi, som enten albeles ikke, eller saalidet have i den her omhandlede Tid vist dem paa den politiske Skueplads, at det ved deres muelige Fremtrædelse vil være tidsnok at meddele, hvad da maatte være fornødent, og henvende os umiddelbar til hiin store østlige Kampplads, hvorpaa i nærværende Øieblik Europas meest spændte Opmærksomhed hviler.

De Hindringer, der syntes at ville paa ny modsætte sig Ruslands Forehavende, at hævne sin i det bekiendte tyrkiske Hatticherif fornærmede Ære, i det Persiens Schak ikke vilde opfylde den nys sluttede Fredstractat, bortrøddedes hurtig, i det Persien nødsagedes til at slutte en ny Fred, der bød Rusland forøgede Fordele, medens den gav det frie Hænder, at give de mod Persien brugte Tropper en forandret Bestemmelse; midlertid vedblev de russiske Tropper i Europa at rykke sydpaa; og den 26de April g. St. udgik et Manifest, der indeholdt en formelig Krigserklæring mod Porten, og en Dagbefaling til Armeen, der meddeelte den hin Erklæring. Med Manifestet fulgte en Declaration, hvori Besværingerne mod Tyrkiet anførtes, og de forehavende Formaal udvikledes; og i Følge hvilken Rusland blot vil have sine Krigsomkostninger betalte, skaffe sine Undersaatter Erstatning for lidte Tab, betrygge Handelen paa det sorte Hav, og Seiladsen paa Bosphorus for Fremtiden ubrødelig Frihed, men iøvrigt, uden at nære ærgierrige Planer, ikke vige fra Tractaten af siette Julii. Umiddelbar herpaa afgik Storfyrst Michael, Keiseren og Keiserinden fra Petersborg, de sidste for det første til Odessa.

Den 7de Mai gik tree russiske Colonner over Pruth; den første af disse besatte endnu samme Dag Jassy, den anden gik ad Bucharest, den tre-

die bemestrede sig efter nogle faa Flinteskud den uden Forsvar efterladte vigtige Stad Galecz, og rykkede derfra mod Fæstningen Braila.

Tyrkerne syntes med en urokkelig Standhaftighed at see Alt, hvad fra denne Side kunde komme, imode, hvortil man vil vide, at de bekiendte Udtryk i den engelske Throntale, om Englands gamle Allierede, Tyrkerne, og om den ubetimelige Tildragelse ved Navarin, saavelsom Forandringen i det engelske Cabinet ikke ubetydelig skal have bidraget. Ogsaa giorde Porten, paa samme Tid, som den viiste sig aldeles bestemt at byde Russerne Spidsen, paa adskillige Maader Mine til at vilde i Mindelighed ved Overeenskomst med de tvende allierede Magter bringe de grædske Anliggender i Orden; ligesom den og deels ikke vilde vedkiendes nysomtalte Hatticherif, som et diplomatisk Actstykke, deels og paastod, mange enkelte Stæder deraf vare aldeles indflikkede og falske.

Desuagtet fortsatte Porten sine Krigsrustninger, man saae mange asiatiske Tropper indtræffe i Constantinopel, hvorfra de tog deres Retning ad Donau, og troede man, at Storviziren vilde faae Overcomando over Armeen. I øvrigt synes man i Constantinopel overordentlig rolig.

Midlertid var Grækenlands nye Præsident, Grev Capodistria, fra det allerførste Øieblik af sit Komme til Grækenland utrættelig virksom, begyndte med at oprette et Raad paa 27 Medlemmer, under Titel af Panhellenium, der skulde dele Arbeidet, og Ansvarligheden med ham, føyede eftertrykkelige Anstalter til at giøre Ende paa Sørøverriet, søgte at raade Bod paa den trykkende Financemangel, ved at oprette en Nationalbank, som midlertid mellem hans Landsmænd kun fandt

liden Understøttelse, skjønt han foregik dem med Exempel paa ædelmodig Selvopoffrelse.

Et Forsøg Oberst Fabvier gjorde for at rive Den Scio af Tyrkernes Vold, mislykkedes. Den ægyptiske Armee under Ibrahim Pacha foretog vel ingen egentlige Fiendtligheder mod de grædske Tropper, men hærgede ynkelig den ulykkelige Stad Tripolizza, som den rømte. De allierede Magter bloqverede Havnene Modon, Coron og Navarin, og meentes dermed at ville tvinge Ibrahim Pacha til at forlade Morea; hvilket han aldeles ikke skal være tilbøielig til, men have truet i Nødstilfælde at ødelægge Landet vidt og bredt med Ild og Sværd. Ogsaa hans Fader Vicekongen i Ægypten, som ved en engelsk Oberst Craddock var opfordret at trække sine Tropper ud af Grækenland, skal have givet til Svar: han kunde ikke handle uden efter Storherrens Befalinger, men han vilde imidlertid sende en Courer til Constantinopel, at indhente nye Forholdsregler, hvilket Oberst Craddock besluttede at oppebie.

Saaledes synkes Tingene i Europa at staae ved Begyndelsen af den Tidspunkt, hvorfra vi her gaae ud; saavel i Østen, som Vesten, var Sværdet draget, Blodet begyndte at flyde; dog var ingen af Stæderne Valgen kastet endnu; ogsaa synkes det, som paa begge Stæder de kiæmpende, inden de lode det komme saavidt, hæftede deres Øine paa langt andre Gjenstande, end paa deres Modstandere selv. Noget synes, medens vi samle og skrive dette, Forhængene at bevæges, som de vilde, om ikke fuldkommen gaae til Side, og lade os see, hvad der foresiod, i det mindste dog lade

os skimte et og andet, der kunde bringe os paa Spor af, hvad vi havde at vente, og ville vi da hermed gaae over til, saa godt det staaer i vor Magt, at fremstille Maanedens *) Begivenheder.

Vi kunne med Føye atter begynde Tidsrummets Historie med Portugal, da det i det mindste synes, som derfra snarest noget fuldstændigt og sammenhængende kunde blive at berette.

Det er i Indledningen sagt, at Don Miguel under tredie Mai havde udstædt et Decret at sammenkalde Cortes efter Monarchiets ældre Form; dette Decret sendte Udenrigsministeren Visconde Santarem til alle de fremmede Gesandter i Lissabon. Disse fandt heri en Erklæring, at den hidtilværende Constitution ikke mere erkiendtes af Don Miguel, og sendte derfor en Note til Vicounde Santarem, at al Forbindelse med Regieringen ophørte, indtil de fik nærmere Instructioner fra deres Hoffer; og hedde det, at dette Skridt hos Absolutisterne havde giort meget Indtryk, da de udentvivl fra flere af de store Hoffer havde smigret dem med Medhold. Ogsaa de i London værende brasilianske Ministre, Residende, og Itabayana udstædede i deres Monarks Navn en formelig Protest mod det forefaldne; ligeledes tilsendte den portugisiske Gesandt i London, den berømte Statsmand Marquis Palmella, den daværende udenrigs Statssecretair Grev Dudlei en officiel Note, at han efter hint Decrets Form og Sprog ikke kunde betragte sig i Forbindelse med den nuværen-

*) At herved forstaaes de Begivenheder, som i Maanedens løb komme til vor Kundskab, ikke de, som i den forefaldne, er vel ufornødent at tilføie.

de Regiering i Lissabon, uden at krænke den Eed, han havde svoret Don Pedro og Chartet.

Saa betænkelige imidlertid samtlige disse Forvarsler maatte synes, faldt de dog bort ved Siden af den Storm, der reiste sig i Portugal selv. Strax fra Begyndelsen var Opmærksomheden særdeles henvendt paa Staden Oporto, som erkiendtes for det constitutionelle Parties Hovedsæde; ogsaa ymtede man om betænkelige Symptomer, der, saavel hos det derværende Militaire, som blandt Borgerne havde yttret sig; og varede det da ikke længe, før man erfoer, at der var udbrudt en Contrarevolution, som de Militaire havde begyndt ved at udstæde en Proclamation, hvori de, i det de forsikkrede Don Miguel deres Ærbødighed, saa længe han forblev den legitime Konges sin Broder Don Pedros Repræsentant, ansaae ham som udæ af Stand til at regiere, saalænge den ham omgivende Faction forledede ham, at lade sin Eed uopfyldt. Af denne Proclamation sendte Militairraadet Copier til alle Consuler, med Begiæring, at bekiendtgiøre deres Hoffer de forefaldne Forandringer, publicerede deres Manifest, og indbød de anseeligste Borgere at møde paa Raadhuset, og indsætte en provisorisk Regiering. Dette skeede, og syv Personer udnævntes, der strax tiltraadde deres Functioner, og som 15 Regimenter — Landværnsregimenterne uberegnede — sagdes at have erkiendt, saa at man ansaae Sagen næsten fra første Øieblik for afgiort.

Ogsaa vakte dette Skridt i Begyndelsen i Lissabon den største Urolighed hos Don Miguels og Enkedronningens Tilhængere. Midlertid søgte man at holde gode Miner, erklærede Porto i Blokadestand, besluttede at sende Tropper mod Insur-

genterne, ja ymtede endog om, at Don Miguel skulde sætte sig i Spidsen for Armeen, hvilket han dog syntes at finde betænkeligt. Derimod optoges det med Begeistring af Palmella og de øvrige i London værende Constitutionelle, der ufortøvet beredte dem til Hiemreise. Tillige erklærede de tvende brasilianske Gesandter, at de vare traadte i Correspondence med Juntaen i Porto, som de erkiendte for Don Pedros provisoriske legitime Regiering.

Midlertid begyndte man snart i City at ymte om, at Begivenhederne i Portugal ikke vare saa gunstige, i det mindste ikke gik saa rask fra Haanden, som man havde foreskilt sig. Istedenfor at man ventede snart at see Oportoarmeen i Lissabon, rykkede tvertimod Don Miguels Tropper den imøde, og holdt den, som det syntes, i det mindste Stangen. Vist nok lød de forskiellige franske og engelske Blade Beretningerne alt efter Bladets politiske Farve yderst forskiellige, i det, f. Ex., Gazetten og Quotidiennen, bebudede, at den politiske Farce i Oporto vilde tage en hurtig Ende, da Don Miguel blot behøvede at lade sig see, og Oprørerne lagde strax deres Vaaben; medens Journal des Debats vilde vide, at Don Miguel blot tænkte paa, at slippe ind til Spanien, og andre Tidender mældte, at Don Miguel og Enkedronningen havde sendt deres Penge og Kostbarheder ombord for at flygte o. s. v. Midlertid vedvarede Frygten og Rædselen i Lissabon, Fængslingerne tiltog, nogle Studenter fra Coimbra, der vare fængslede i Anledning af et paa en miguellitisk Deputation øvet mordisk Overfald, bleve, for at indjage Skræk, henrettede, uskyldige med skyldige o. s. v.

Den 23de Juni samtraadde da de saakaldte Lamego-stænder *), efter at i Forveien fornoden Omhu var draget for at drøvte og sigte dem, at ingen mistænkelige Personer skulde indsnige sig deriblandt; og opfyldte de naturligviis de til dem satte Forhaabninger, i det de erkiendte Don Miguel for Portugals lovlige og absolute Konge; det blev midlertid ikke tilsøyet — havde Londons Ministericlle bemærket — om han antog Kongetitlen eller ikke; derimod havde han udfærdiget et Decret, hvorved de tro Undersaatter, der for hans Hiemkomst vare blevne straffede, fordi de forsvarede Rigets gamle Love, igien skulde indsættes i deres Eiendomme, Rettigheder og Embeder, saavel civile som militaire, og de, der af de angivne Aarsager selv havde bortfiernet sig, tilstædes Frihed at vende tilbage til deres Fædreland.

Efter de senere Efterretninger var der ankommet Depecher af 28de Juni fra Sir F. Lamb, efter hvilke Don Miguel havde antaget den ham af Stænderne overdragne Kongetitel, og var Fregatten Galatea afgaaet at hiembringe Sir Lamb, hvis Forhold i denne critiske Tidspunkt siges at fortiene det eenstemmige Vidnesbyrd, at han har opretholdt sit Fædrelands Ære, og viist sig sin Monarks værdige Repræsentant. Endnu een saare vanskelig og ubehagelig Sag skal han til allersidst have havt, i det den i Farens Dage af Portugal saa fortiente Sir John Doyle, er, som saa mange udmærkede Mænd, f. Ex., Ermi-

*) De kaldes saaledes, fordi de 1143 under Kong Alphons den første, eller Erobreren, holdtes første Gang i denne Stad, da Arvefølgen og flere af de væsentlige Grundlove bestemtes.

ministeren Mello Breuner, Subserra, m. fl. bleven fængslet, i hvilken Anledning samtlige i Lissabon værende Engelskmænd skulle have indgivet en Forestilling til Sir Lamb, hvori de anmærkede, at efter de portugisiske Love ingen maatte holdes fængslet i mere end fem Dage — uforhørt og utiltalt — men at Sir J. Doyle alt sad 18 Dage i Fængsel, hvorfor de reclamerede Gesandtens Mellemkomst. Hans Bestræbelser havde imidlertid været frugtesløse, og skulde Don Miguel have svaret: denne Doyle tager jeg allene paa mig.

Ogsaa Frankrigs, Ruslands, Østerrigs og Nederlandenes Gesandte vare i Begreb med at forlade Lissabon, saa ingen bliver tilbage uden den pavelige Nuntius, som han paastaaer, i geistlige Ærinder, og den spanske Gesandt, der først vil oppebie nye Instructioner. Den østerrigske Gesandt, Bombelles, skal have givet Don Miguel det kloge Raad, ikke at antage Kongetitelen, før han havde indhentet Cabinetternes Mening derom. Imidlertid berettes fra Lissabon under 30te Junii, at han i et Decret af samme Dag med kongelig Navnsunderskrift har erklæret, at han fuldkommen vil rette sig efter de tree Stænders Beslutning, der har kaldt ham til Thronfølger efter Kong Johan den sjette. Tillige bemærkes, at han har landsforvist alle Deputerede, der i Stændernes Mode af 23de havde voteret imod ham paa det den Proclamation, hvorved han erklæredes for Konge, kunde blive eenstemmig; hvorhos erindres, at dersom Stænderne efter den gamle Form her virkelig skulde have været samlede, maatte Antallet af disse saakaldte Procuradores omtrent have været 140, medens der nu ikke var halv saa mange, da Oporto, Aveiro, Guimaraens, Almeida, Braga, Coimbra — og de øvrige constitutionelle Stæder, na-

naturligviis ingen Repræsentanter have sendt. Med det fra Rio Janeiro ankomne Linieskib Joao den siette, var ankommet en keiserlig Commissarius med Depecher til Don Miguel, men som han har modtaget med stor Foragt.

Den Erklæring, hvorved Keiseren af Brasilien, til Fordeel for sin Datter Donna Maria, havde frasagt sig den portugisiske Throne, have naturligviis under slige uventede Omstændigheder hans Gesandter Itabayana og Resende erklæret suspenderet; Itabayana har tillige tilskrevet alle portugisiske Agenter i Udlandet med Forespørgsel, om de blev Don Pedro troe, eller slog dem til Don Miguel, hvilket de næsten alle skulle have besvaret efter Ønske. Ved denne Leilighed opkaster Bladet Times det Spørgsmaal: om Gesandterne ligeledes har tilskrevet Marchal Beresford, der er portugisisk Pair og General i Portugals Tieneste, og trækker adskillige tusende gode Dalere aarlig derfra?

Særdeles Opmærksomhed har i senere Tid hæftet sig paa denne Mand, saameget mere, som den fra sin særdeles nøye Forbindelse med ham bekiændte Grevinde Jerumkaha, i det, der i Portugal foregaaer, siges at spille en betydelig Rolle, og blandt andet have voldt Grev Subserras og hans Gemalindes Fængsling, til Giengield, fordi hun i hans mægtige Lage var bleven forviist Lissabon. Ogsaa er Beresfords formeente Deeltagelse i det Forefaldne, saavel i Over- som Underhuset bragt alvorlig og eftertrykkelig paa Bane; ved hvilken Leilighed Hr. Peel, som Regieringens Organ i Underhuset, uden mindste Tilbageholdenhed erklærede sig om Don Miguels Adfærd, med Føye erindrede, at man ikke maatte eller kunde bedømme Regieringens Sindelag uden efter dens eller

dens Agenters Handlinger, og nu medrette beraabte sig paa Sir. Fr. Lambs officielle Skridt. Ikke ganske saa reent var Sproget i Overhuset, hvor hans Herlighed personlig kaldtes til Regnskab; midlertid erklærede han, at i hans Brevveksling, der naturligviis ikke var liden i et Land, hvor han havde levet saalænge, var kun eet Brev fra ham af politisk Indhold, og dette var saadant, at det snarere maatte afskrække end opmuntre Absolutisternes Forehavender; ogsaa tog Hertugen af Wellington Ordet til hans Forsvar, erklærede, at han havde læst disse Breve, og at der var intet af mistænkelig Natur heri.

Opsigt har det midlertid giort, at det nye af Don Miguel sendte — men i London naturligviis ikke erkiendte — Gesandtskab, hvorved og en Søn af bemeldte Grevinde er ansat, ikke blot i Henseende til de Vanskeligheder, det mødte, aabenlyst skal have erklæret sin Fortrøstning til Marchal Beresford, men at han og har — som det synes, det til Ære — giret et Giæstebud, som de offentlige Blade naturligvis ikke undlade at giøre Betragtninger over.

Megen Opsigt gjorde det ligeledes, at det engelske Ministerium erkiendte Oporto's Blokade, som en Blokade de facto, skiøndt ikke de jure, og har denne Sag i begge Huse alvorlig været bragt paa Bane, da atter i Overhuset Grev Aberdeen til Beviis paa, at den brittiske Regiering misbilligede Don Miguels Fremfærd, anførte, at den brittiske Gesandt i Lissabon havde indstilt sine Functioner, hvorhos han dog tillige oprigtig beklagede, at denne Blokadens Erkiendelse torde see ud, som man understottede Don Miguels Forholdsregler; det vilde midlertid været en slet Politik at krænke Grundsætninger, som Regieringen havde handlet saa

længe og uforanderlig efter — ikke at blande sig i andre Nationers Anliggender. Senere har i Underhuset Sir J. Mackintosh paa ny paatalt denne Sag og især paaanket, at Don Miguel i Anmældelsen deraf var givet Titel af Prinds Regent, hvilket han dog ikke mere erkiændtes for af Engelland, da dets Ministers Functioner hos ham som saadan vare suspenderede, ligesom han heller ikke paa eengang kunde være Prinds Regent, og Konge, som han nu lod sig kalde. Herpaa svarede Hr. Peel, at man ikke kunde giøre Don Miguel sin Ret til Regenttittelen stridig; da han havde faaet den af sin Broder, kunde han ene fratage ham den igien; Lord Morpeths Forespørgsel, om Regieringen vilde handle ligeledes, naar Juntaen i Oporto havde erklæret Tajofloden bloqveret, undslog Hr. Peel sig for at besvare, da Tilfældet ikke havde Sted.

Sørgeligt er det imidlertid, at synligen det uklare i alle disse Forhold sætter et udentvivl ubeføyet Mod i Miguelisterne, der stole paa Medhold i Engelland, skiøndt vel ikke af Engelland, samt tør have lammet Oportopartiets oprindelige raske Gang, som, Saldanha, Stubbs, Palmella, og Loyalisternes øvrige Høvdinge torde være komne for seent tilbage, til at ophielpe paa ny, som da og efter de seneste Tidender Miguelisterne aldeles skulle have slaaet deres Modstandere til Jorden. Vistnok kan man med Føie antage, at det er ikke i disse Træfninger, Portugals Skiæbne vil blive afgiort; men ustridig har man labet det første gunstige Øieblikks Iver paa den ene Side, og Overraskelse paa den anden gaae til Spilde, ladet Spaniernes Absolutister Tid, med Raad, Daad, og især med Penge, at staae deres portugisiske Troesforvandte bi, Munkene Tid at bringe Pøbelen i Oprør og Vaaben.

Imidlertid forlænges og forbittres Borgerkrigen med alle dens Rædsler, der naturligviis gaae i bestandigt Tiltagende, og at den neppe længe vil holde sig inden Portugals Grændser, lader sig vel lettere forudsige, end naar og hvor den vil ende.

Naturligviis er man saameget mere opmærksom paa det nærværende engelske Ministeriums Fremfærd, som den nuværende Udenrigsminister var en erklæret Modstander af Cannings politiske System, og man endnu ikke kan vide, hvorledes han er sindet mod Dudleys. Midlertid havde dette Ministerium, og især dets Hoved, Hertugen af Wellington i den korte Tid giort betydelige og nyttede Fremskridt i Popularitet; ogsaa synes Wellington sienspynlig at ville give tilkiende, at han var meget langt fra at ville holde over den saa omtalte Tory — Eenhed og Reenhed i Ministeriet, da han tvertimod nylig har bragt en erkiendt og dierv Whig, Calcraft ind deri, ved hvilken Leilighed de uafhængige Times har den høist mærkelige Ytring: „Man fortæller om William den tredie, at han, da han kom paa Thronen, brugte Whigs og Torys uden Forskiel, som det syntes tienligt efter Omstændighederne. Hertugen af Wellington synes ligeledes at forene begge til et Maal, besluttet uden Hensyn paa Partiaand at nytte deres Dueligheder. Vi troe ikke, Hr. Calcraft bliver den sidste Whig, der modtager Plads under eller med Hertugen.“ Hvad der midlertid især har givet Wellington Popularitet, var udentvivl hans Beredvillighed, at samtykke Afskaffelsen af Testacten mod Dissenterne, og fremme Sir Fr. Burdets Motion at undersøge Lovene om de irlandske Catholiker, som med en Majoritet af sex Stemmer i Underhuset blev antaget. Vel blev

denne Beslutning i Overhuset forkastet med 182 Stemmer mod 137, og var Wellington selv mellem Modstemmerne, midlertid tilstod saavel han som Lord Kanzleren med megen Oprigtighed, at, naar Catholikerne forstod dem til at give uforkastelig Sikkerhed til Statens og den protestantiske Kirkes Betryggelse, kunde de ikke have noget imod, at Catholikerne tog Deel i de borgerlige Rettigheder, de hidtil havde været udelukkede fra. Ogsaa erklærede faa Dage derpaa de irlandske Catholikers ædle Talsmand, Sir Fr. Burdet selv, i det han beklagede Resolutionens Misheld, at Tonen, Catholikernes Modstandere i Overhuset havde talt i, berettigede til gunstige Forhaabninger; men hvad især glædede ham, var, at Hertugen af Wellington havde adskilt det stridige Spørgsmaal fra de gamle Fordomme og det forhenværende Odium theologicum, saa at i næste Discussion kun denne Forholdsregels Retfærdighed, og Hensigtspasselighed vilde komme i Betragtning. Hertugen havde vakt Forhaabninger, og vilde sikkerlig ikke svige dem. Skiondt nu adskillige af Catholikernes Talsmænd ikke syntes saa tilbøielige til at bygge paa Hertugens Tilsagn, har dog hans Forhold i denne Sag vundet ham mange Venner.

Saa meget mere gior dette Opsigt, som næst den bekiendte Lord Eldon, der ved Pittclubbens Gilde har, ved sin usømmelige Jubien over Canningianernes Udtrædelse af Ministeriet, fornyet sin gamle Almeenugunst, og der er Catholikernes gamle Hovedmodstander, Hertugen af Cumberland er den, der træder i Spidsen for Antiemancipationisterne, og har ladet sig udnævne til Stormester for de saakaldte Orangeloger i England.

Under disse Omstændigheder giorde den untoward accident, — i Dagnets Sprog at tale —

et overordentligt Indtryk, at den som de irlandske Catholikers Hovedleder bekiendte Advokat Oconnel fremtraadte som Competent til Repræsentantpladsen for Grevskabet Clare mod Handelscanzleren Wesey Fizgerald, der ved at træde ind i Ministeriet maatte opgive sin hidtilhavende Plads, indtil han blev valgt paa ny. Denne Strid, der af Catholikerne blev lidenskabelig drevet, faldt med stor Overvægt ud til Oconnels Fordeel, og man var nu saameget mere spændt paa de videre Følger, da Oconnel bestemt havde erklæret, hverken at ville eller at kunne aflægge den acatholske Eed, der vilde affordres ham for, at han kunde tage sit Sæde, og da det Hele overalt kiendeligt syntes gjort paa Krig, og for at fremskynde en Explosion, hvorved dog er at anmærke, at saavel Oconnel selv, som hans Hovedforsægtere, især Shields, efter deres Seier behandlede Fizgerald, der overalt saa meget mindre syntes at burde været opofret, da han erkjendt, som ivrig og stadig Talsmand for Catholikernes Fordringer, med udmærket Humanitet. Men pludselig droges alles Øine herfra til de portugisiske Anliggender, da det bekræftede sig, at Oportoarmeen, som det synes, efter meget liden Modstand, var flygtet, adsplittet, og Miguellisterne rykket ind i Oporto, hvor de imidlertid siges at holde saa godt Krigstugt og især saa ganske ære Engelskmændenes Eiendomme, at de fleste af disse, som alt vare ombord for at gaae til Engelland, have vendt om, og overladt deres Pladser til Saldanha, Palmella, Stubs, og de øvrige nys tilbagekomne Constitionelle.

Da denne Begivenhed naturligviis i Engelland gjorde overordentlig Sensation, og der med Utaalmodighed ventedes paa, Ministerne skulde erklære sig i denne Anledning, fremdragte Foxes

værdige Fraende, den ædle Lord Holland i Overhuset en formelig Motion de politiske Anliggender angaaende, understøttet af Landsdown, Goderik, Dudley, og erklærede da Aberdeen og Wellington, at den engelske Regiering ved at hiemkalde sin Minister tydelig nok havde tilkiendegivet sin Mening om Don Miguels Fremfærd, men at den, i Følge den Grundsætning ikke at indlade sig i andre Landes indre Anliggender, maatte lade Constitutionens Sag staae og falde, og i øvrigt oppebie, hvad Keiseren af Brasilien i denne Anledning maatte bestemme sig til.

Inden vi berøre den anden end vigtigere Deel af denne Debat, de russisktyrkiske grædske Anliggender vedkommende, vil det være nødvendigt at give flygtigt Udsigt over disses nærværende Stilling, og nøder Rummet os da, for at omtale disse, at giemme de mærkelige franske Forhandlinger, angaaende det forrige Ministeriums Anklage, Jesuitersagen, Parises Nationalgarde m. v. til næste Hæfte, saameget mere, som Tingene desangaaende ikke ere komne til nogen egentlig Standpunct, men tildeels i fuldeste Røre.

Der er allerede sagt, at den russiske Armee er i seierrig Fremgang. Den 7de Mai, siger en Beretning i den preussiske Statstidende fra den russiske Leir ved Carasju af 2den Julii, aabnedes Feldtoget, og til 1ste Julii have vi besat Moldau og Wallachiet, ere under Tyrkernes Ild ved Isatschi gangne over Donau, have ødelagt deres Flotille paa denne Flod, ere paa høire Donaubred rykkede frem til Trajans Vold, og have taget syv Fæstninger: Isatschi, Brailow, Matschin, Hirsowa, Kustendschi, Anapa, og Tucza, og saavel i disse Pladser, som i adskillige Fægtninger giort over 800 Kanoner til Bytte."

Der er imidlertid Billighed at tilføye, at dette

ikke er skeet uden Blod, da især Brailow har efter Russernes egen Tilstaaelse kostet dem 3000 Mand døde og saarede, og at Tyrkerne synes at værge dem vel, men vel ikke ganske uden Føie at sætte endnu mere Tillid til fremmed Mellemkomst, end eget Sværd.

Ogsaa Grækenlands Ting synes under Capodistrias Hænder at gaae fremad, og i det Hele ogsaa Grækenlands Vaaben at have Fremgang. At det imidlertid ikke bliver disse, der skal afgiøre Grækenlands Skiebne, er umiskiendeligt. Det glædeligstmærkeligste fra dette Land, er, at i Følge en Erklæring fra Præsidenten om Umuligheden af, at holde Tingene i Gang med de nærværende Pengemidler, Frankrig og Rusland havde forpligtet sig maaneedlig tilsammen at forstrække den grædske Regiering 1 Million Franker, og at den franske Regiering dertil forelsbig har bestemt 8 Millioner Fr. af det Laan paa 80 Millioner, der er bevilget. England har vægret sig ved at tage Deel deri.

Det er i det foregaaende berørt, at Lord Holland i sin Opfordring til Ministeriet ogsaa bragte disse Anliggender paa Bane, og yttrede, at Cabinettet her syntes at have vaklet, om ikke svigtet. Lord Aberdeen erklærede herpaa, at Tractaten af 6te Julii bestod, og da den bestod, vilde han ikke staae tilbage for nogen levende Mand i alvorlig og ærlig Bestræbelse, at faae den iværksat til det yderste. Men den ædle Lord antog i sin Forbittrelse over det tyrkiske Riges Tilværelse, at dets Tilintetgiørelse var en Deel af denne Tractat — i det mindste syntes det saa, af hans Ønske, at Ruslands Krig med Tyrkiet maatte krones med ubegrændset Held. — Dette var saa langt fra; at dette Riges Tilintetgiørelse eller engang dets Udstykning eller Svækkelse var Tractatens For-

maal, at den tvertimod gik ud fra aldeles modsatte Grundsætninger. I hans Tanker var Tilværelsen af Tyrkiet, som en uafhængig Magt, en Magt af Vægt, og af betydelig Indflydelse paa Europas Anliggender, væsenlig til at bevare den Ligevægt, som det altid havde været Engellands Tarv at vedligeholde. Hvis nogen nogenlunde væsenlig Forringelse i Tyrkiets Magt fandt Sted, vilde det efter hans Mening følges af alle de store Magter i Europa, og naar dette var Tilfældet, vilde det være Engellands Pligt, at bevare det saa ubeskaaret som muligt."

Ligesom Lord Landsdown, Goderich, Dudley talte paa Lord Hollands Side, saaledes understøttede foruden Lord Strongford, Hertugen af Wellington Lord Aberdeen, og erklærede, at i al den Tid, han havde havt med Englands politiske Anliggender at gjøre, som var de sidste fiorten Aar, havde det været Regieringens, og han torde sige, hele Europas ivrigste Ønske, at vedligeholde Fred mellem det russiske og tyrkiske Rige. Han sagde dette i Paahør af Mænd, der kiendte Begivenhederne fuldkommen vel, og som kunde bevidne hans Udsigende, naar han sagde, at ikke blot denne Regiering, men alle Regieringer i Europa vare bekymrede for at bevare Freden mellem disse to Magter, og tilføyede, at han af den russiske Minister var bemyndiget at sige, at Rusland ikke ønskede det tyrkiske Riges Tilintetgiørelse, eller engang dets Udstykning, ligesom han i Løbet af sin Tale erklærede, at en Hovedbetingelse ved Tractaten af siette Julii var, at de grædske Anliggender uden vabnet Haand skulde ordnes.

Lord Holland tog til Gienmæle, især for at gienbrive adskillige mod ham i Debatten faldne Ytringer. Der var sagt, at han var besiælet af en saa romantisk Frihedskierlighed, at han vilde ind-

vikle sit Land i Krig blot for at tilintetgjøre det tyrkiske Rige. Han havde intet saadant Formaal i Sigte. I det han som Britte og Christen vilde glædes, naar en Magt faldt, der i saamange Seklers havde havt nogle af Jordens skjønneste Lande i Besiddelse, og endnu aldrig giort nogen Ting til Menneskehedens Fremtarv; i det han ønskede dette store uhyre og afskyelige Riges Fald — som Burke og alle Statsmænd fra 1780 af bestrev det — i det han var overtydet, at dets Fald vilde være alle civiliserede Nationer gavnligt, skulde han være den første at modsætte sig, at der ødsledes en Halfpenny engelske Penge, eller spildtes een Draabe engelsk Blod i dette Øiemeed. Lord Strongford havde beskyldt ham for fuldkommen Ligegyldighed ved Tyrkiets Fald. Han benægtede at have yttret sligt; men han havde Frihed at sige, at det vilde være bedre for Europas Fred, og bedre for den civiliserede Verdens Fremtarv, at denne i sit Dynasties Bygning smuldrende Støtte fik Lov at falde i Stykker i dets Fremskridt til Opløsning, end at disse bestandige Forsøg skulde gjøres at bøde og lappe paa dets forfaldne Tilstand, og ved en Vista af Tractatenabnes det Udsigt til at blive længere staaende paa dets sunkne og forstyrrede Basis.

Efter nogen Ordveksling mellem Lord Holland og de tvende Ministre kom nu hans Forslag paa Votering, og forkastedes.

Udrettedes der ikke meget herved — siger Bladet the Times, hvoraf dette er taget, kom der dog Lys over adskilligt; og — troe vi at kunne tilføie — ville vel Kiendsgjerninger snart fyldest oplyse, hvad endnu turde trænge dertil.

Den 26 Julii 1828.

K. L. Rahbek.

Iris Hygeia.

August 1828.

Om den tilsyneladende Strid imellem den Maade, hvorpaa vi leve, og den, hvorpaa, det siges, at vi burde leve.

(Forelæsning i Selskabet Clio.)

Det synes, som om der sættes i Verden en Priis paa Ting, — corporlige og ucorporlige, ogsaa paa Evner, Færdigheder, Egenskaber, — derved og paa Mennesker, — som ikke findes at staae i Forhold til Tingenes eller Menneskenes Værd.

Hvorfor er hele Verden bleven enig om den umaadelig høie Priis, der sættes paa Ædelsteene — paa Guld og Sølv — paa Metallerne overhoved — Perler — unavendbare Sieldenheder — uden at denne Priis staaer paa nogen Maade i lignende For-

holdt med den Nytte, de virke i Samlivet?

Et Lod Guld holdes i Værdie omtrent lige med 12 Lod Sølv, à 9, $_{35}$ Rdlr. Sp. pr. Mk. = 16 Lod; altsaa 1 Rdlr. Sp. = 1, $_{7297}$ Lod Sølv; 1 Skpd. Jern, = 320 Pund = 10240 Lod, koster omtrent 15 Rdlr. Sp = 25, $_{945}$ Lod Sølv; altsaa et Lod Sølv = 394, $_{56}$ Lod Jern; men et Lod Guld = 4736 Lod Jern. Guld udholder bedre mod Ild og mod Opløsning, men duer hverken til Plovjern eller Hesteskо, eller Vognarler, nær saa meget. — Det er meget sieldnere, men kan til al endog et behageligt Livs Behov heel vel undværes, medens Jernet er for Menneskет i taalelige som i de meest glimrende Kaar aldeles uundværligt.

Alligevel ere alle Jordklodens lidt ud fra Barbariet gangne Nationer blevne enige om, at sætte saadan uforholdsmæssig Priis paa det overflødige Guld og Sølv.

Hensigten med, at Menneskene bære Klæder, er uden Tvivl først for alt, ved dem at finde Skiul mod Veirets Indflydelse, hvilket de da og gierne maatte ønske sig saadant, at derved Legemets Bevægelser og dets Sundhed saalidt mueligt hindredes; vel og saadant, at dette Skiul saalidet

mueligt giorde Anskuelsen ubehagelig enten i Subjectets egne eller andres Øine.

Hvilken Nation findes, ved lidt alvorlig Betragtning, i sin Dragt at nøies med, hvad der svarer til disse Grundbegreber om Paaklædningen? — Uden at slaae om sig med forslidte Sarcasmer mod saakaldte Smaaherrers eller Pyntedukkers Flanerie, eller ivre, som man saa meget hører, med Ret og Uret at skee, mod en ødelæggende Luxus, — er det dog tydeligt, at ingen, end ikke de allertarveligste, blandt os, uden i Følge en bitter Nødvendigheds uvægerlige Bud, holde os til de nævnte Grundbegreber. — De fleste og sindigste blandt os sørge, saavidt vi kunne, ved vor indre Beklædning, for, at Legemet behørigen bliver bedækket mod Kuld og Veir; men dog saa, at vi udenom kun lade see noget, som dertil lidet eller slet intet bidrager, og saa at det Ydre faa meget mueligt skiuler, at der er indenfor noget virkeligt Skiærm. Meget ofte maa for Zirlighedens Skyld en stor Deel af den indre Bedækning falde bort.

I Bestemmelserne for Dragten er den naturlige Rangordning uden Tvivl denne nævnte:

først Bedækkelse,
saa Bequemmelighed,
saa Skiønhed.

Men in Praxi er det tydeligt, at der er endnu een eller flere Bestemmelses-Grunde, som gielde mere end alle hine tree, og som tilmed spille evindelig Bold med deres Orden og Rang; det er det Væsen, vi kalde Mode, hvis Natur uden Tvivl er saare vanskelig at begrunde, og ofte, skiøndt ingenlunde altid, i Forening med den Lysten til at vise, at vi, om vi ei have Formue, dog ei synes at agte paa Værdien af, hvad vi forbruge, i det mindste, at vi virkeligen ikke sætte Priis paa vor Forbrugs Beløb.

Alle, just de civiliserede, Nationers Dragter, i al deres Forskiellighed, stemme deri overeens, at de ganske sienfynligen ei ere — i det mindste ei hovedsagligen — indrettede efter Climatet og Lemmernes frie Brug, og at det, som har hverken med Bedækning eller Bequemmelighed, og befragtet med Opmærksomhed, heller ikke med Skiønheden at giøre, fordrer mere og ulige kostbarere Materiale, mere Arbeid, og følgeligen koster i det hele meget mere, end den egentlige Bedækning.

Man vil finde, at dette forholder sig saa, ei allene mellem de Folk, der leve i en Art af Halvcultur, hvilken synes bedre at maatte passe med en tankeløs Sybaritisme; at den Lov, som heri ffølges, egentligen slet ikke er dicteret af Blødagtighed eller Drivten til det Sandserne behageligen kildrende, men at de, som vise, almindeligen, meest Fornuftmæssighed, følge den ligesaa troligen, som de mindre tænksomme, og at kun de Nationer, som meest nærme sig reen dyrisk Vildhed, og blandt de cultiverede de Individer, som staae paa National-Culturens laveste Trin, netop ere de, som heri meest følge Naturens og Fornuftens Bydende.

Omtrent det samme, som her er nævnt om Dragten, gielder, med liden Forandring om Menneskenes Boliger og Bohave, skiondt det vel ikke kan nægtes, at Hovedhensigten, Skiærm for Climatet, og Bequemmelighed, i Forening med, hvad der smigrer Øiet, deri vel mere end med, Dragten synes at komme i Betragtning. At Skionhedsbegrebet, Modens umotiverede Love altid underordnet, dog har Fortrinnet for Nyttens og Bequemmelighedens er ogsaa heri tydeligt. Udpyntning, Lissener, Pilastre, Cornicher, Triglypher, Kalvehoveder, Karyatider o. d. l. koste,

hvor man kun har nogen Udvei til at skaffe dem tilveie, mangedobbelt, hvad der constituerer enhver Bygnings væsentligste Bestanddele; og inden i vore Boliger er det Bemaling og Tapisering, og Gardiner, og Huusgeraad, samt dets Udvortes Indlægning og Fernisering, og Forgyldning o. s. v., der fordrer mangefold det, som udgior Bestemmelsen.

Legemsmachinens Vedligeholdelse i Sundhedstilstand, og saa, at den paa det bedste er skikket til Bolig for det Væsen, den omhylder, tilstaaes vel aldeles at være Hensigten af vor Spisen og Drikken; det eeneste, som gior denne vor Dyriskhed nødvendig, og saaledes af denne kunstige Machines Bygmester bestemt, at enhver Overtrædelse af denne Forskrivt straffes, i det mindste saa længe, til Vanen faaer seiret over Naturen, ved uudeblivelig Ækel, Ildebefindende, Sygdomme, haarde Lidelser, ja Døden. — Vistnok har Naturen krydret Opfyldelsen af denne Naturlov, ved at giøre Nydelsen af forskiællige virkelige Næringsmidler meget forskiællig behagelig, som den har advaret med Ækel og Modbydelighed mod Mængden af Ting, der oprindeligen, vistnok eene derfor, skyes af enhver ei forvænt eller ved klygtig Blanding forledt Gane. — Fyldestgio-

relsen af Trangen til Spise og Drikke, høit tillige af den naturlige Behageligheds, som det uforvante og uforledte Menneske finder i denne Fyldestgiørelse ved Midler, som uden Kunstling smage godt, er uden Tvivl Naturloven for denne Nydelse.

At sætte sig istand til altid at have fornoden Forraad af Midlerne til denne sin Trangs Fyldestgiørelse, i Forbindelse med, hvad der fordres at fyldestgiøre hin alt berørte Trang til Værn mod Climatet, er det, hvorpaa Hovedsagen af al Menneskets legemlige Sysslen her paa Jorden gaaer ud.

Hvor ligefrem følger ei heraf, at det maatte være Menneskevæsnets første og fornemste Stræben, i Henseende til alt corporligt, at udfinde, hvorledes denne Trang paa det letteste kunde opfyldes, saaledes, at Legemet bevaredes i Sundhed og Kraft ved den mindste Quantitet af letteste og meest almindeligen erholdelige Næringsmidler?

Jeg erindrer, at have læst, at en, jeg troer, Araberen Avicenna, havde til Proviant paa en Reise fra Spanien til Indien opfundet et Næringsmiddel, som ei indtog større Rum, end at han var nokſom forsynet for flere Aar, med hvad han, i Form af et Pulver, bar ved Udreisen hos sig i sin Buxelomme, da nogle Gran af dette Pulver var

ham nok for hver Dag. — Det er uden Tvivl Skade, at denne Avicennas Opfindelse, om den har været giort, eller kunnet giøres, og giøres almindelig, ikke er bleven det. Havde han fra Begyndelsen et heelt Pund af dette Pulver, eller 7,680 Gran, og han reiste i 3 Aar, saa havde han lidt over 7 Gran hver Dag. — Regner man et Menneskes Fortæring i tørre Levnetsmidler i Almindelighed for 2 Pund om Dagen, saa vilde den tørre Proviant veiet 2190 Gange saa meget, det er, Menneskets almindelige Fortæring vilde derefter være 2190 Gange større, end den behøvede at være.

Saa vidt driver man formodentligen neppe Indskrænkningen af det menneskelige Behov af Næringsmiddel. Men saa langt er det fra, at det har været Hovedgienstanden for oeconomisk Granskning, at udfinde, hvorledes man med mindst Næringsmiddel, eller mindst Umag og Bekostning, kunde opfylde denne Fortærings Øiemed, at det aabenbarligen seer ud, som om Opgaven var netop den modsatte, netop, at udfinde Maaden paa hvilken Mennesket kunde lettest og bequemmest fortære den største Mængde af, hvad der tillige ved Næringsmaterialets Kostbarhed, og Tilberedelsens Omstændelighed og Mangfoldighed,

samt den dertil udfordrede Tid og Møie, kunde koste meest.

Uagtet man taler med Haan om apiciske eller sardanapalske Maaltider, om Cleopatras opløste Perlebrik o. d. l., saa er dog ei allene den finere Kokkekunst sienspnligen for en meget stor Deel i samme Aand, men selv vor almindelige Diæt ei svageligen stemplet med samme Præg. — Af Planteriget spise vi vel for en Deel de tydeligen til Dyrs Føde bestemte Rødder og Frugter, men vor fornemste Næringsmiddel, Kornet, er Frøe, som vi vel med omhyggelig Kunst søge at mangfoldiggiøre, men hvis Nydelse dog bær Præget af en Art af Stræben, som om Hensigten var at lege med Artens Tilintetgiørelse. Især have vi opfundet ved en i sig selv meget kunstig chymisk Opløsning at fremstille Kornets kraftigste Bestanddele i en meget formindsket Form, for saaledes, forvandlet til flydende Spiritus, at indsluge paa een Gang en meget større Mængde deraf, end det ellers gik an. —

Neppe er det vel saa-ganske afgiort, at Menneskets oprindeligen skulde være bestemt til Plads blandt Rovdyrene eller Kiødæderne. Ei alene ere vi det imidlertid, men saaledes, at vi dræbe og opsluge helst Dyrene, inden de endnu have for-

plantet sig, og betrygget os vort tilkommende Liv, ja inden de have naaet Halvten af det Volumen, de i modnere Alder vilde yde vor Slugenhed. Vi spise Kalve, Lam, Grise, og vrage mod disses Kiød de Fuldvoxnes. Vi spise ei allene spæde Kyllinger, som efter nogle Uger vilde give os mange Gange saa megen Føde, men Æg i en uhyre Mængde, hvorved vi i hver Mundfuld fortære en heel tallos Generation. Af mangehaande Dyr har vor Lækkerhed udfundet, at deres Kiød er mere velsmagende, naar vi i tidlig Alder faae berøvet dem Forplantelsesevnen, og vi betiene os deraf, som om det virkeligen var vor Hensigt, at udrydde den hele Art.

Mærkelig er den Synderlighed, at just de Arter af Vegetabilier, som af Dyr, hvilke vi saaledes med yderste Iver synes at stræbe at tilintetgiøre, ere de, hvilke, Trods denne Stræben, ere de talrigste af alle. At der formodentligen er ingen Art af Planter, hvoraf der gives saa mange, som af vore almindeligste i den uhyre Mængde i Frøet fortærede Kornarter, forklarer sig vel letteſt; da Kunsten tilligemed den sindrigeste Klygt paa deraf i Frøet at giøre den hurtigste og meest omgribende Ødelæggelse, forenes med Naturens ligesaa ivrige Bestræbelser, for at faae Mængde

deraf at ødelægge. Ikke saa let forklarer det sig, at der af de Dyrarter, hvis Kiød Mennesket meest anvender til Næringsmiddel, medens vi virkeligen anvende alle Kunster for at standse deres Forplantelse, ved at giøre den umulig, og ved at dræbe Ynglen i tidlig Alder, ere nogle talrigere, end de fleste andre Arter.

At vi benytte denne Naturbeskaffenhed, viser, synes mig, ligefuldt ei allene en Slugenhed, som giør, at vi practisk vise, hvorlunde den dyriske Trang til Føde, som Middel til at vedligeholde vor dyriske Existence, er i det mindste ikke Hovedhensigten af, at vi ere Rovdyr, men at vi ved denne Myrden drive en, Opholdelsen i det mindste uvedkommende, Leeg.

Men dette viser end tydeligere hele vort Næringsvæsens, eller dog vore Maaltiders Indretning.

Vel give vi det ud for en ei blot diætetisk, men ogsaa for en Sædelighedsog Anstændighedslov, ei at fortære mere end til Legemets Vedligeholdelse og dets Functioners Fortsættelse udfordres; og enhver Udsvævelse i saa Henseende kalde vi ei allene skadelig, men skammelig. — Uforduldt betiene vi os alligevel ved næsten alle Maaltider af Midler eller Ingredienser, som have til

Hensigt enten at forebygge eller at afhielpe den Vømmelse, hvormed Naturen har sat Grændser for Slugeriet, eller, hvad man kalder, vække Appetiten, eller giøre det mueligt at nyde og fortære, hvad uden saadanne Kunster slet ikke vilde dertil anvendes; — Ingrediencer, som særkilte, ved deres Skarphed og Ubehagelighed, noksom anmelde sig ei at høre virkeligen til Næringsmidlerne, saasom Senop, Peberrod, stærke Specerier, Eddike m. m.

Af alle corporlige Nydelser ere de for Ganen, som de almindeligste, saa og hos alle Nationer de, paa hvilke de anvende meest Kunst og Klygt, uendeligen kostbarere end alle vore øvrige Nydelser tilsammentagne. — Den første, uundværligste Anvendelse, alle Mennesker giøre af, hvad de kunne have eller skaffe sig over et efter Omstændighederne endnu temmelig indskrænket Begreb om det fornødne, tilhører saagodtsom overalt i Verden Giæstfriheden, hvis første Symptom, eller hvad alle stræbe efter Mueligheb at vise, er, hvad man kalder et godt Bord. — Begrebet om, hvorledes dette skal være indrettet, og hvad dertil hører, saa mangfoldigt, at dertil hører en egen, ei lidet sammensøiet og vidtløftig Konst, være, hvordan man vil, alle Methoder stemme dog deri over-

eens, at der handles egentligen slet ikke om Mættelse, uden det skulde være for at forekomme den, eller giøre de dertil anvendte Midler uvirksomme: — at man ved de anbragte Nydelsesmidlers Mængde synes at forudsætte, at Giæsterne ere umættelige: — at man ved Anretningernes Ordning og Valg og Blanding lokker og forfører, om ei tigger, eller nøder Giæsterne til at overlæsse Fordøyelses Organerne, og derved ogsaa i Quantitet, men især i Retternes og Drikkevarernes Qualitet bringer dem, man har tilbords, til at fortære i eet Maaltid, hvad der vilde være til rigelig Forsyning for mangfoldige Maaltider.

Er alt det ikke i Adlydelse af en Lov, — en af største Delen af hele Menneskekiønnet, og just især dets ellers oplystere, ædlere, tænksommere Folk, kun ei af de vilde eller raaeste, anerkiendt og saavidt kun mueligt strængeligen adlydet Lov, som dog nok staaer i saare tydelig Modsigelse med den, der giør os til Pligt, Nøisomhed med det, som nok er, Opmærksomhed paa egen og Andres Helbred og Tarv, Hielpsomhed mod de Trængende, som vi, medens vi fraadse, og lokke og narre andre til, end mere at fraadse og øde, vide at lide bitter Mangel paa simpelste Nødtørft, uden at vi troe os forpligtede til ved

ringeste Afknapning i vort Forbrug at bidrage til dens Afhielpning?

Ligesom vi bemærkede, at der i Bestemmelsen for vor Dragt, i al dens mangfoldige Forskiællighed, synes at ligge en almindelig Regel til Grund, heel forskiællig fra den eene for almeengyldig erkiændte, den som vor physiske Trang foreskriver, ja som om det hørte til denne Regel, at hin Trangs Fordringer saalidet mueligen skulde følges, saameget mueligen trodses, men stedse den Lydighed, vi ei kunne undgaae at vise dem, saavidt mueligt dølges, eller, som hvad vi undsaae os ved, maskeres: — saa ville vi og befinde, at det i Virkeligheden forholder sig saaledes med vor Nyden af Næringsmidler. — Ei allene spise vi ikke for at blive mætte, og standse derved, — drikke ikke for at slukke Tørsten, og standse derved; oftest oppebie vi, til disse Nydelser slet ikke Følelsen af Trangen dertil; det er blot tilfældigt, om denne Trang træffer sammen med Nydelsen. Uforduldt føle og tilstaae vi ofte Nødvendigheden af Midler, som paaskynde denne Trang, og benytte deslige. — Smile eller vel ærgre vi os over Fortællingen om Personer, som ved et Brækmiddel eller en Afførelse, gjøre Plads for et foreestaaende Fraadselaugs Overflodighed, saa finde vi dog in-

ket anstødeligt i, at Maaltiderne ofte aabnes med hvad der kun har selvsamme Hensigt, en Appetitslurk, pirrende, salte Ting, og deslige, ligesaa ufordulgt, som vi, naar vi kan, ende Maaltiderne med Jis, eller kiølende Sager, i den Hensigt at standse den af Mængden af indslugte Ting opstaaende Giæring, og skaffe dem den Plads, som kun ved for stor nedslugt Masse, og dennes Udvikling blev ellers for trang.

Ligesom ved Paaklædningen er det tydeligen, som om vi stræbe at skiule ogsaa vore Næringsnydelsers virkelige Aarsag og Hensigt, og som om vi undsaae os ved den Lydighed vi maa yde dem, som noget vort Væsen uværdigt og skammeligt. — I det hele indrette vi vore Maaltider, saavidt vi kunne, saaledes, at Apparatet og Biomstændighederne ei alene ikke minde om den physiske Trang eller dens Opfyldelse, men tvertimod saa meget mueligt drage Opmærksomheden derfra. — Ved ethvert ret vel dækket Bord vil stedse Apparatet sees at have kostet ulige meget mere end alt, hvad der af virkeligt Nydelsesmiddel kan fremsættes, i dette Bordtøys Material og dets Form, saavidt det kan faaes af de kostbareste Metaller, eller det fineste og skionneste Porcellain af kunstigste Arbeid, ei blot i de egentlige, Nydelsesmasserne inde-

holdende, mangehaande Kar, Terriner, Fade, Skaale, Tallerkener — o. d. l., men og blotte, Ganenydelsen uvedkommende Udpyntninger, Opsatser, Figurer, Sandmalerier, som et Pust til-intetgjor, Speile, Blomsterkurve — nu slebne Krystalkarafler og Drikkekar, Girandoler og Lyskroner, o. s. v. — Man stedes omkring alt dette tydeligen, som om det langt mere var lagt an paa at forlyste enhver anden Sands, end den, det især skulde gaae ud paa, ligesom det tydeligen vilde røbe en saare raa og usleben Giæst, der blandt alt dette synderligen lagde Mærke til, eller satte Priis paa, hvad der for Ganen er at nyde, det maatte da være en eller anden særdeles sjelden Lækkerhed. — Selv den Slugneste maa i det mindste lade, som om Selskabet — Æren af at være der med, — Samtalen over Borde som og forud og bagefter, — Beundringen af den Smag, den Kunst, den Behagelighed, den Rigdom eller den samme betegnende Ødselhed i dens Anvendelse, som havde været udviklet, saa ganske havde Fortrinnet ved saadan Nydelse, at den Spisen og Drikken, det dog egentligst gik ud paa, saa godtsom slet ikke kom i Betragtning.

Fuldt saaledes gaaer det vel ingenlunde til ved vore almindelige Maaltider, i Hverdagslivet.

Viser alligevel dog ikke næsten alt, at det er den blotte Umuelighed, der hindrer, at ikke alle vore Maaltider ere Giæstebudsmaaltider i deres fulde Herlighed? Viser ikke Erfaringen, at saa omtrent alle de, der kan, ei allene saa fuldstændigen det lader sig giøre, indrette deres Maaltider efter Idealet? Kiende vi ei alle Mennesker, som, uden at vi derfor ere berettigede til at see ned paa dem med Haan, som Sybaritter, give ret ofte Maaltider af det berørte fuldstændigste Slags, og deeltage meget ofte, hartad dagligen i deslige? Bære ikke samtlige vore Maaltider, saavidt ei reentud Uformuenhed eller Uselhed sætter os særdeles snævre Skranker, tydeligen Præg af, at vi gierne holdt os Idealet saa nær, som vi kunne: — at vi, paa faare Faa, i det mindste i saa Henseende som Særlinge eller Stakler, sig udmærkende nær, erkiende, at Landsskik, at Byskik, at Mode, endog vi lade, som vi troede, eller troe virkeligen, at trodse dem, er os i Bolig, i Dragt, i Næringsnydelse, i alt, vigtigere — end Naturens, Klogskabens, Sædelighedens, alle Pligters Bud, endog naar vi for øvrigt ingenlunde kiendes i vor Daad eller engang i vor Tænkemaade, at trodse dem?

Hvor kiendelig er ei den Modsætning imellem de Love, som Naturen selv ved vor sandselige Trang, som Fornuften, som Sædelighed og Dyd foreskrive, og dem, som vi, hine saa mangfoldigen og aabenbarligen til Trods, følge? — Hvor kiendelig er ei den uforholdsmæsige Priis, vi sætte paa Værdien af alle de Midler, vi have til Fyldestgiørelsen af den Trang, hvis Afhielpning dog er Hovedformaalet for al vor corporlige og for en stor Deel ogsaa for vor intellectuelle Syslen i Livet?

Vi holde os endnu til blot det corporlige.

Aut prodesse volunt aut delectare — vistnok ei alene poetæ, men alle syslende Menneskevæsener.

Gavn kaldes i Hensyn paa det materielle eller corporlige, almindeligen, og tilstaaes kun at være, det, som, være sig paa hvilkensomhelst Maade, bidrager til at afhielpe corporlig Trang, at forøge Mængden af de dertil anvendbare Midler, eller som er det samme, lette og forøge Muligheden for Menneskene til at leve uden Trang. Heel tydeligen tilstaaes det, der kun hielper til at fremme Livets Behagelighed, uden at afhielpe nogen dets physiske umiddelbare Trang, i det høieste kun Rangen efter, hvad

der bidrager til dennes Opfyldelse. Man er gaaet meget vidt i at erklære de Mennesker for unyttige, som ei umiddelbar bidrage til denne Trangs Afhielpning, eller producere, som det kaldes; da man udgiver kun dem for producerende og nærende, alle andre for fortærende Medlemmer af Samfundet; og er det især mærkeligt, at en talrig Sect af oeconomiske Granskere, som især ved deres Lære Humanitet og Liberalitet, ved deres elskelige Stræben for og Forfægten af alt, hvad, der syntes virkende til Menneskeheld og Menneskeret, ved den Diærvhed, hvormed de have fægtet mod Fordommes og Despotismes Indgreb derimod, er just den, som meest har udbredt og befæstet Begrebet om denne Skilsmisse mellem nærende og tærende Statsborgere; — hvilken Benævnelse og Adskillelse er gaaen saa vidt, at godmodige, i mange Henseender indsigts- og talentfulde Lærere og Ledere have troet det ret, at erklære de, som tærende, — saaledes med levioris notæ maculâ en Smule brændemærkede, — Mennesker for saadanne, som, om man vel følede, ei ligefrem at kunne banlyse og forjage dem af Selskabet, man dog maatte ønske, og mage det saa, at der af dem

var saa faa som mueligt. — Har man end ei ligefrem kaldt dem skadelige Medborgere, man har dog ved den ringere Værd, man har anviist dem, nokſom betegnet, at man anſaae det ſom en af de den borgerlige Indretning vedklæbende Ulykker, at de ei aldeles kunde udrøddes, men i et viſt Antal — dog saa lidet mueligt — taales.

Man forduigte ikke, at man ved dette Anathem ſatte Forfølgelſes Mærket ei allene paa virkeligen unyttige Konſter — (medens andre ymte Tvivl om, hvorvidt vi ſkulde tillade os at kalde nogen eeneſte Kunſt, hvilkenſomhelſt, reentud unyttig) — ei allene paa de Kunſter og Haandteringer, uden hvilke ſelv den tilſtaaet producerende, — altſaa ernærende, — altſaa nyttige — Statsborgers Tid og Produceren blev for ſaa ſtor en Deel unyttig — at man derved forjog ei blot alle de virkeligen Menneſkelivet prydende, forædlende og blidgiørende Konſter, men man ſyntes ei at lægge Mærke til, at man derved og udſagde Proſcriptionen mod al Videnſkabelighed, og dens Dyrkere, mod Sædelighedens og Dydens Lærere og Overholdere, altſaa middelbar mod Sædelighed og Dyd — ja mod den borgerlige Ordens Overholdere, følgeligen middelbar mod den borgerlige Orden ſelv.

Endog blandt os har denne Sects Lære, om end ei i al sin Udstrækning, dog i enkelte dets væsentlige Stykker havt, og har vel endnu, theoretiske og practiske Tilhængere; og var det saaledes ei længe siden, at vi saae her blandt os en Mand, der forstod at skaffe sit — skiønt man siges kun paatagne — Navn og sine Ord Anseelse, i et offentligt Skrivt paa en Tid, da Manufactur- og overhoved Kunstfliden hos os havde giort uventede, pludselige, store og skiønneste Held lovende Fremskridt, at tilraabe hele Nationen, som ved denne Kunstflid bestedt i yderste Fare, jo ufortøvet at unddrage sig de deraf forbundne Ødelæggelser og inddrage de i didhørende Anlæg satte Kapitaler, og Regieringen at unddrage dem de dem forhen tilstaaede Benaadninger; — hvorpaa og, i det strax paafulgte Tidsrum, saa skede; — da opblomstrende Anlæg, saa ilde anbefalede, under vistnok meget ugunstige Tidsomstændigheder, men som øiensynligen snart maatte gaae forbi, — standsede efterhaanden, og ere nu for det meste forsvundne, medens mange tusinde ved dem ernærede Mennesker, for den største Deel ubrugelige til hver anden Næring, brødløse, ere blevne Tiggere eller Almisselemmer, og Nationen, som i sin Balance ved dem vandt i det mindste Arbeidsløn-

nen, for alle de af dem der tilvirkede Manufacta, maa nu af sin raae Products Beløb betale til Udlændinge Beløbet af samme Slags Varer, som den ligesaalidt siden som før vil kunne undvære.

Til det meget synderligen antinomiske i alt dette, hører, (skiøndt egentligen ei hid) at ommeldte, sikkerligen velmenende, vel ei heller ukyndige eller utænksomme Forfatter, forkyndt med en alligevel lidt ubegribelig Roes af en Kunstdommer, hvis Dom dog viser Kyndighed nok, for at han ei maatte være blind for den saa synderligen forroeste Forfatters alt for tydelige Svagheder. — saa godt som umiddelbar derpaa har meddeelt i vort Sprog en uden Tvivl god Bearbeidelse af et aldeles fortreffeligt Værk, som udvikler og beviser Grundsætninger, hvorved Absurditen og Grueligheden, af hvad han selv saa nyligen udbasunede som Grundsandheder, gjøres evidente. —

Det er tydeligt, at Grunden til dette Begreb om de saakaldte Producenteres exclusive Gavnlighed, ligger deri, at deres Product ansees at opfylde Menneskets Behov eller Trang, at Mængde af dette Product er eene Opfyldelsen af Mængde Menneskers Trang; at jo mere der blot af hint egentlige Product skaffes tilveie, jo flere Menne-

ſker lever der uden Trang — og — ved en Saltus, ſom om Menneſker behøvede intet andet end Brød eller raat Naturproduct — ſom om dettes Tilveiebringelſe og dets Afſætning i raa Tilſtand altid og eene var, vis og let, erklærede nu Productionen allene for nok til at lykſaliggiøre og berige Samfundet. — De overſee, at Menneſkene, i deres ei længer i raaeſte Naturtilſtand værende borgerlige Forfatning, leve i den almindelige, grændſeløſe, lykſalige Trang til hinanden, ei allene hver Nations Menneſker indbyrdes, men hartad hele Jordklodens Nationers Menneſker indbyrdes: — at enhver borgerlig Forenings Menneſkes, enhver Nations Næring maa nødvendigen beſtaae af de tre med hinanden uadſkilligen forenede Dele, Avl eller Naturfrembringelſe, Forædling og Omſætning: — at alle tre ſamtlige ere producerende, i det de producere — ei Ting — det giør allene Naturen — men Værdi, hvilken deres Arbeid giver det, Naturen, ligegodt hvor, eller hvorledes, har produceret; at det er eene dette Arbeid, ſom har Værd; at det er allene det og den Kunſt at ſkaffe dets Værd erkiendt og benyttet til Omſætning, til Indtuſkning mod ethvert Slags Behov, eller, ſom er det ſamme, mod det almeengieldende

Tegn paa Besiddelsen af saadant Værd, et Folks eller enkeltes Velstand og Rigdom beroer: — at følgeligen ethvert Slags Næringsdrivt, kun at den kan fortsættes og give et anerkiendt Forbrugs-Omsætnings eller Indtuskningsmiddel, kun i naturligt Forhold til Mængden af, hvad Værdi den afgiver, og dettes Bequemhed til Omsætning — er ligegod, endog ligemeget producerende; — da Bonden ikke producerer Korn, men bruger først Jorden som det Værksted, i hvilket han ved sin Forædlingskunst forstaaer at forvandle Agrens Bestanddele, samt Gjødsken og Merglen og den forrige Grødes Residuer til Straa og Ax, som i hans andet Værksted Loen, ved sine Redskaber Pleilen og Kasteskovlen og Kornharpen, forvandler Grøden til virkeligt Korn. — Er dette vel mindre en Forædlings Proces — Manufacturoperationer, end naar han i Møllen forvandler Kornet til Meel — fineste Sigtemeel, eller Gryn — eller i Meskekarret og Destilleerkiedlen til Brændevin — eller ved dettes end yderligere Forfining og Tilsætning af andre, i hans eller en andens Mark eller Have, ligeledes af Jorden fremmanufacturerede, Producter, til fine og kostelige Liqueurer eller Parfumer? —

Ligeledes: Bonden producerer ikke Faar eller Uld. Ved en Forædlings Flid, der ligefuldt fortiener, ogsaa saaer, dette Navn, som enhver anden Forædlingsoperation, ved Racernes Blanding, ved omhyggelig Foering og Pleyt, Resultat af kyndig Erfaring, skaffer han sig ædle Faar, som bærer Mængde fiin Uld. Faarestien, samt Marken, hvor han avler de Turnips, og andre Foderplanter, som fremme Værket, ere Værkstedet. Ulden, som ved denne Forædling er bleven 50 til 100 pCt. mere værd end de mindre forædlende Nabocrs, sorteres, renses, vaskes, en ny Forædlingsoperation, som foroger dens Værd endnu indtil en Snees pCt. — Manufacturisten gior Ulden til Klæde, som er tre fire Gange saa meget værdt, som den Uld, det giores af. Dette er og Forædling; men hvor begyndte nu denne Række af Forædlinger? — Hvorfor skulde der standses, inden man var kommen til Enden? — Lader sig nogen Aarsag tænke til, at Landmanden skulde heller holde uforædlede Faar, der bare hvert 2 Pd. Uld til 1 Mk. Pundet, end forædlede, der bare 4 Pd. til 1 Rdlr. Pundet? Hvorfor skulde der hellere sælges 2 Pd. slet Uld for 2 Mk., end Klæde af 4 Pd. fiin Uld til 20 Rdlr?

Men er dette ikke det, de paastaae, som declamere mod Forædlingsinduſtrien — ſom, fordi man ſkal holde ſig til det, de allene kalde det gavnlige, og anſee det, de kalde Production exclusivisk for Gavn, ikke ville, at vi maa befatte os med den Forædling, der, mene de, allene allene gaaer ud paa at fyldeſtgiøre ikke noget Behov; men kun en Luxe, ſom de, da den rigtignok ødelægger dem, hvilke, uden dertil at have eller gribe Midlerne, ville nyde den, kalde ødelæggende og forarmende.

Det er dog tydeligt, at der lever og næres mange flere Mennesker, naar en Faareflok af et halvhundrede Faar ſysſelſætter et Par Mennesker mere hos hver Landmand, der holder dem, saa at de afgive et Par hundrede Pund Uld til ligesaa mange Speciesdaler, samt endnu dem, som deraf tilvirke Klæde af circa 1000 Spdlrs. Værdie, end naar deres hele Product uden Forædling kun er høit en Snees Rdlr. værd. Hvilket Beløb, naar vi tænker paa, at der i Danmark er 51000 Bondergaarde, foruden Herregaarde, Præſtegaarde, o. ſ. v.

Jeg forbigaaer al den Række af Antinomier, ſom flyder fremdeles deraf, at vi, for at holde os

eene til det, man ved et saare indskrænket Begreb kalder nyttigt, ei alene ikke vil, at vi maa foretage os, hvad der ei (?) synes at høre til Livets Behagelighed, men overseer, at vi herved særdeles formindske vor — eller Statens — almene Evne til at skaffe os eller nyde engang Livets almindelige Fornødenheder. —

Ogsaa forbigaaer jeg al Undersøgelse om Beskaffenheden af den Livets Nydelse, som man kalder Luxus, hvis Grændse ingen bestemmer, men som skal være den største og forfærdeligste Ødelæggelse, Mage til Krig og Pest, ligesaa moralsk som oeconomisk afskyelig, — og dog saadan, at Staterne ei allene tillade dens Nydelse ubegrændset for alle dem, som kun kunne skaffe sig Midlerne til at fyldestgiøre den, men Staternes Hoveder næsten overalt forbeholde sig, og dem, som udgiøre deres Kreds, dens Nydelse i fuldt Maal, og omtrent stedse bruge Midlerne til høi Luxusnydelse som Belønning for ret udmærkede Fortieneſter, eller Tegn paa Statstyrernes høieste Gunst; — ligesom jeg og kun berører den Synderlighed, som Verdens og Staternes Historie dog noksom bekræfter, at ei alene Videnskaber, Vid og ædel Konst, Tænksomhed og sand Cultur, kun trivedes der, hvor der var rig Nydelse af Livets Goder, men at

selv Menneske- og Borger-dyder afgive der de hyppigste og overordentligst lysende Exempler, som kun da blive sieldnere, naar ved slet offentlig og privat Husholdning, og ved Sædernes Forfald, Armod udbredtes og Evnen til blid Nydelse efterhaanden indskrænkedes til et forholdsmæssigen ringe Antal Medborgere: — ligesaa vil jeg og kun nævne det Phænomen, at Mohawker, og Grønlændere og Lapper, og Barbarer, der saa temmelig ere indskrænkede — til Livets ret tarvelige Behov, ere alligevel saare tyndtstrøede, endog saavidt nogle saadanne Folk beboe de frugtbareste af Jordens Egne; men at der var, og er, altid og allevegne, indtil mange hundredefold mere, hvor Nydelsen er ingenlunde saa indskrænket, ja — uden Skranke.

Er ei Antinomien — Stridigheden mellem de erkiendte, almeengyldige, Naturens, Fornuftens — ogsaa Sædelighedens Love, og de dem trodsende, som alligevel hyldes og følges, umiskiendelig?

Men ei allene i de berørte, dog saa meget af Menneskelivet omfattende Stykker, som endnu for det meste og egentligen dog blot angaaer noget af den ringere Sandseligheds Tilfredsstillelse, spores saadan de anerkiendte Love's Trodsen; — er

det i Konsterne, selv i Videnskaberne anderledes? — Er det de for Menneskekiønnet i oeconomisk, i politisk, i reen antropologisk Henseende vigtigste, nyttigste, som ivrigst dyrkes, høiest agtes, dyrest betales — være sig Konster eller Videnskaber? — Hvor i Verden betaltes saaledes den Tømmermand, som byggede de letteste, stærkeste og bequemmeste Plove eller Agerdyrkningsredskaber, hvis hensigtsvarende Brug maaskee gav hans Fædreland og efterhaanden alle agerdyrkende Lande en saa forøget Afgrøde, at samme Jordbund ved samme Arbeidsanvendelse nu giver en flere Procent forøget Ävl, ernærer et meget stort Antal Mennesker, som forhen ei kunde blive til, — hvor gav man ham en saadan Løn, eller en saadan Benefice, som den man giver en lemlæstet eller ikke lemlæstet Sanger, der fistulerer sit Tahunki en Tertz høiere end de andre Castrater, eller den Danser, hvis Pirouetter kommer Vestris, udødelig Hukommelse, nærmest? — Hvis Navn er, vore Dage meest forkyndt og udraabt, hans, som opfandt de Ødelæggelsen endnu langt vissere end Kanoner og Bomber udbredende Raketter — eller den af vore Brødres Navn, ved hvis Opfindelse af dækkede Lods- og Fiskerbaade allerede maaskee flere Menneskers Liv og Eiendom er frelst, end

der ved Brandraketterne er obelagt? Mer. hvilken af de to omtrent samtidige Opfindelser er meest fulgt og benyttet? — Selv i Videnskaberne, hvortil anvendes de med meest Flid og Skarpsindighed? til hvad der ved Resultatet eller dets practiske Anvendelse kan virkes Menneskет til meest Nytte, og som var af udbredteste Vigtighed, eller saaledes, at de, eene forstaaelige for de dybt Indviede, neppe for dem, neppe for andre end Granskeren selv, have mindste virkelige Interesse.

Hvem agtes, hvem udbasunes meest, den populaire, som stræber at gjøre sin Pønsen, Resultaterne af sin Granskn, forstaaelige og til Nytte anvendbare for hele Verden, eller den, som af faare faa forstaaet uanvendbar beundres?

Er det ikke saa? Jeg spørger. Jeg dadler ikke, siger ikke, det bør ei saa være. Kun synes mig, det er saa: der er, mener jeg, i alt dette — i saa meget mere, som jeg ligesaa gierne, vel og hensigtsmæssigere end noget af det her loseligen berørte, kunde opregne, hvori det synes mig klart, at Naturen, at vort Tarv, at Fornuft, Retfærdighed, Sædelighed, alt have foreskrevet tydelige, umodsigelige, ogsaa almeen anerkiendte Love, — hvilke ligesaa tydeligen, umodsigeligen og almindeligen ikke følges.

En Ædelsteen, som eene er anvendbar til Plads i et Smykke, her sieldent kommer for noget Menneskes Øine, og, naar det skeer, er for alle andre, end de saare faa meget ovede Kiendere, ikke at skielne fra en lignende Glasstump, erkiendes efter en af hele Nationer anerkiendt Vurdering, af Værdi lige med et heel stort Jordegods: — det lidet brugbare Guld er henved 5000 Gange dyrere end det uundværlige Jern. — Det, hvormed vi behænge vor Dragt, skiule det deraf, som udgior dens egentlige Væsen, bequem Bedækning, og i det mindste heel ofte ja oftest, bidrager oiensynligen ligesaalidet til dens Skionhed, som til dens Bequemhed, koster flerdobbelt saa meget, som det egentlige Dække; — det undværlige, overflodige, ogsaa stundom endog kun unyttig Plads optagende, det Skionheden ofte Modsatte i vore Boliger og vort Huusgeraad overgaaer i Anskaffelses og Vedligeholdelses Omkostning ofte, om ei oftest og altid, hvad deraf virkeligen udfordredes til Fornødenhed, Bequemmelighed, Behagelighed. — Med vor Nydelse af Næringsmidler er det i høi Grad endnu værre: — Opfindelser og Konster agtes, belønnes, opmuntres, i omvendt Forhold til den Nytte, ja til den Behagelighed eller Fornøielse de kunne give: — selv Vi-

venskabelighedens Granskninger synes at holde sig meest til, hvad der for Menneskene, i det mindste som Deeltagere her i Jordlivet, mindst er at anvende; alt til Trods for Naturens, Fornuftens og Billighedens Love; — dette er ikke enkelt Sybarit- eller Abderit-Stats-Vedtægt, men hele Menneskeslægtens Fremfærd, gjennem alle Tidsaldre i alle Jordklodens Egne, vistnok med megen Forskiel i denne Trodsens Yttringsmaader, men dog i det hele, og i de i saa Henseende fulgte Grundsætninger, temmelig eens overalt, — kun at just de Tidsaldre, i, og de Nationer, hos hvilke Aandsdannelse, Tænksomhed, Fornuftsbrug meest udvikledes, vare, og ere ogsaa de, hvilke dreve Antinomien videst; og at de raaeste, de mindst eller slet ikke dannede, hos hvilke Aandsevnerne befinde sig i en saare lidet udviklet, i en saa at sige bunden Tilstand, ere netop de, som synes meest eller mere at følge i det mindste Naturens, men derved ogsaa mere end alle de andre, Fornuftens, vistnok og uden dybsindig Klygt udsindelige Forskrivter.

Er der nogen Opgave i Verden, som ved sin indre Vigtighed fortiente skarpsindige Tænkeres Granskning, saa maatte det være at finde den

egentlige Beskaffenhed med denne Natur-Fornufts-lovenes almindelige Trodsen — denne Antinomie.

Uretteligen nævner jeg den Antinomie, dersom der ikke er nogen anden Lov, der byder saaledes det modsatte af den, vi overtræde; da en for Resten grundløs Trodsen vel neppe kan kaldes Lov. — Opgaven maatte være: at udfinde, hvad dette egentligen kan være for en Lov? — dens Grunde, dens virkelige Bestemmelser, saa dens Grænser kunde kiendes.

Dens Almindelighed synes at tale for dens Virkelighed, dens Almeengyldighed.

At den ei i Virkeligheden er saa ødelæggende, som den dog tydeligen nok maatte synes, fremlyser deraf, at Menneskelykke, Menneskeværd i dets meest lysende Phænomener, — ogsaa Menneskeetallet, altid og allevegne var umodsigeligen størst, meest blomstrende, hvor Antinomien — skiøndt altid og allevegne paa det ivrigste modsagt, — dreves videst. — Daarskaber, Laster, de afskyeligste Laster viste vistnok ogsaa der græsseligen talrige Exempler — stundom vel udbredte de sig, henreve endog den store Pluralitet, og voldte Staternes Undergang, før herligen blom-

strende, af talrige Mennesker vrimlende, Landets Affolkning. Det være endog sandt, at dette efterhaanden blev alle de Staters Skiæbne, i hvilke Culturen, dermed forbunden videre og videre dreven Nydelse, Yppighed, Luxus, dreves ret vidt: det være endog sandt, som det dog nok kun for en Deel er, at saadan Staternes Undergang har været virket ved den overdrevne Luxus — hvad dog vel oftere var Virkning af slet Bestyrelse, af en med rig Nydelse i det mindste ei nødvendigen forbunden Sædernes Forfald, af geistlig og politisk Vold og Misbrug; — og af barbarske Nationers Overvældelse; — saa tør det dog vel ikke være saa ganske afgiort, at Menneskehedens Tilstand i en, fra en høi Grad af Cultur og med den foreenet (jeg siger ikke dermed forbunden) Nydelse, falden, ogsaa sædeligen fordærvet Nation er ringere, sørgeligere, uønskeligere, end Tilstanden hos en raa, vild, usel, barbarsk Nation, som med Barbarernes, stundom vellidt for meget roste, Dyder og dermed forbundne tarvelige Glæder, foreene Barbarernes Laster, Grumhed og Dumhed.

Jeg paatager mig ikke at løse Antinomien, neppe egentligen at fremsætte den. Jeg veed ikke, og troer det, som sagt, en høist vanskelig

Opgave, at udfinde, hvilken den Naturen, Fornuften, Moralen trodsende Regel, som følges, er, dens Motiv, dens Grændse. Maatte denne Opgaves Begranskning sysselsætte redelige Tænkere, og Lys i dette Vilderedes Mørke være at finde, eller om det maatte være fundet, stilles saa, at det blev almeen lysende og veiledende!

Den Uagtpaagivenhed paa eller reentud Foragt for al corporlig, al paa vor Væren i vor jordiske Tilstand sigtende Nytte, og den sig næsten i alt visende Mispriis, vi sætte paa Tingene heri Verden, i modsat Forhold til deres materielle Vigtighed, tilkiendegiver tydeligen, om ei Følelsen, Bevidstheden, saa dog en dyb, en al vor Følelse og Bevidsthed underkuende Anelse om, at vort Opholdmellem Tingene her paa Kloden, her i Legemet, er — vort virkelige Væsen uvedkommende — at det kun er at drive Spøg med: — at alt, hvad der kan være virkelig Nydelse for den menneskelige Aand, maa saa lidet som mueligt eller aldeles intet have med vor sublunariske Stilling at skaffe, og at denne Anelse uden Tvivl er et i al vor Aands Yttring præget Instinct: — deraf, at alle bedre Menneskevæsner sætte kun vir-

kelig Ære o: ytre Følelse, Nydelse af Velbehag, af Selvtilfredshed, i Handlinger, som ei allene ikke ere forbundne med nogen timelig Belønning eller Betaling, (Begrebet om hvilken vilde forandre selv den ellers ædelste Daad til Kræmmerspeculation), men Handlinger, hvorved vi ei blot vove, men reentud opoffre, hvadsomhelst der i Livet er og maa være Menneskет vigtigt, Eiendom, Velvære, Lemmer, Sandser, Livet selv. Dydig kalde vi, som dydig hædre vi ingen Daad, uden i Forhold, som vi ved den ei blot underkaste os Tabet af noget ei uvigtigt af disse Goder, men virkeligen opoffre deraf. — Deraf uden Tvivl den fortrinlige Agtelse for Mod og Tapperhed — Foragt for Farer, Lidelser, Død. — Men ogsaa vel deraf, saavel den Ringeagt for Formue, som den umaadelige Higen efter en Formue, som vi synes kun at tragte efter, for ved al dens Anvendelse at vise, hvor ringe vi agte den. — Deraf den Lyst til ligefrem at forøde, som vedhænger saa meget især alle livligere Temperamenter, hvorvel det ved nøye at betragte saadanne Fordøreres Liv, synes ofte, ja vel oftest, som det egentligen slet ikke var Nydelse, de søgte, men tvertimod, at Forødningen heel ofte var kiendeligen

forbunden mod dybtfølt Besvær og Fare. — Uden Tvivl heel tydeligen denne Menneskevæsnet indplantede Instinctlyst til at tee Foragt for al timelig Nytte, den Lyst til Spil, som forarmer og ødelægger saa utallige, medens man dog heel sielden vil finde Vindelyst, Giærrighed eller Pugerie at være de lidenskabelige Spilleres Motiv. — Deraf uden Tvivl og dermed i reen Forbindelse de fleste Menneskers ringere Lyst til enhver Pligtdaad, alt, som har et gavnbringende Resultat til Hiemed, end til, hvad intet saadant engang kan frembringe. — Deraf maaskee Veiledning til at opløse det ellers synderlige Phænomen, at, hvadsomhelst Mennesker forfalde til, er næsten uden Undtagelse, hvad der foruden Tidsspilde, Rygtes, Lykkes, Sundheds Ødelæggelse, ligefrem er forbunden med Ubehagelighed og Lidelse.

Vistnok er saare ulykkelig, som foragtelig og skrækkelig Forvendelse af et i sig — endog saare skiønt, ja helligt Instinct! Men hvoraf ellers udlede den aabenbare Trodsen af alle de Love, som Naturen, vort Tarv, vor Følelse, som Fornuft og Sædelighed, saa klarligen holder alle Mennesker for Øie?

Men er det ei denne selvsamme Foragt for Tingene heri Verden, eller for deres relative Nytte,

der præger sig i det almindeligen gjældende som det dog nok synes saa saare fornuftstridigen antagne Værd: den Uforholdsmæssighed, det Mangel paa Hensyn til noget virkeligt Diemed i deres Anvendelse?

Er dette Instinct — denne Yttring af Anelse af — at dette hele Jordliv vedkommer ikke vort egentlige Væsen — samme hartad uværdigt — er dette Instinct, tilligemed den Funke af Gudommelighed, den vistnok ufuldkomne, thi til fuldstændige Begreber om andre Gienstande, end dem, Jordlivet gjennem Sandserne foremaler os, ubrugbare Fornuft, nedlagt i vort Væsen af Ham, som dannede os til en endnu lysere Tilværelse, men dog gav os hernede en, om og kun midlertidig Plads, den, vi dog saa meget muligt til Gode saavel for os selv, saalænge vi her opholde os, som for de Væsner, vi sattes iblandt, have at opfylde: hvor nyttigt da, at vi om dette Instinct have et saa rigtigt, bestemt, fuldstændigt Begreb, som os muligt! at vi granskende søge dets Grændse; hvorvidt det — ganske forgiæves, og for aldeles at tilintetgiøres, gaves det os dog vel ikke! — kan og bør veilede os; — dets og Fornuftens hinanden berørende Grændser.

Jeg har det Haab, ei at have spildt den Opmærksomhed, med hvilken jeg i denne Time er beæret, dersom jeg herved maatte have været saa lykkelig, herpaa at have draget en eller anden af mine høistærede og skarpsindige Tilhøreres alvorlige Granskning.

Et Aktstykke til den danske Skuepladses Historie under Christian den Siette.

(Meddeelt af E. C. Werlauff.)

Saa bekiendt det er, at ingen Skuespil fandt Sted i Kiøbenhavn under Christian den 6tes Regiering, saa lidet bekiendt er det derimod, at denne Standsning ikke var grundet i noget umiddelbart Forbud af Regieringen, som endog synes, ved fornyet Privilegium at have vildet foranledige Skuepladsens Gienoprettelse. Dette kan i det ringeste sluttes af følgende Memorial, som, efter Langebeks Afskrivt, meddeeles her saavel i Originalsproget som i Oversættelse. Den er stilet til Greve Ranzau, neppe nogen anden end den, som Videnskabsmand og Mæcen lige berømte Geheime-Conferenceraad, Grev Christian Ranzau, Statholder i Norge og Stiftamtmand i Fyen, Grams

og Falsters Velynder, og Correspondent, Ynder af den holbergske Muse og Fader til den, ogsaa velstuderede og i den danske Skuepladses Historie bekiendte Grev Otto Manderup Ranzau. Underskriverne, af hvis Navne et Par i Originalen ere blevne noget ukiendelige, nævnes alle paa flere Steder i Prof. Rahbeks Bidrag til den danske Skuepladses Historie i dens første Aarhundrede, f. Ex., S. 2. 32; dog da Ramel her endnu nævnes, som Skuespiller, kan han neppe, som der S. 124 anføres, alt af Friderich IV.*) være beskikket til Borgemester og Byefoged i Nakkov. For øvrigt kan bemærkes, at der i de danske Cancellie-Registranter intet forekommer om noget Privilegium for de danske Skuespillere af Christian VI; det maae altsaa være udfærdiget gjennem en anden

*) Hvad her var sagt, anførtes efter vor beromte sceniske Veteran Schwartzes Beretning i hans Historiske Efterretning om den danske Skueplads, i Lommebogen for Skuespilynndere 1785. Det er i øvrigt efter Ovenstaaende høist sandsynligt, at Frederik den fierde havde ligesaalidet Deel i Rammels Befordring, som i Grams Ansættelse som Pedell, der, hvis den har sin Rigtighed, for have været Holbergs Værk, eller i Pillows, som Vinhandler, der for have bestaaet i, at han under Frederik V havde Vinkielderen under Comediehuset.

Vei, men som Erfaringen viiste, uden videre Følge. Men formodentlig var det dette samme Privilegium, der siden omtaltes, da General-Lieutenant Arnold 1733 ved Auction lod bortsælge det saa kaldte Comediehuus i lille Grønnegade, med tilhørende Plads og Udkiørsel til Gothersgade, „hvilket Huus er forundt Kongelig Privilegium, at deri og ingen andensteds i Kiøbenhavn maae holdes Comedier, naar de allernaadigst maatte tillades." (Kiøbenhavns extraord. Relationer 1733. No. 57)

Monseigneur!

C'est avec tout le respect, qu'on doit a Votre Excellence, que cinq ou six virtuoses, ou come Moliere les nomme, cinq ou six illustres necessiteux, viennent implorer votre protection; attachéz pendant plusieurs années à la profession de virtuose, sans en acquerir les talents, ils sont seulement parvenus a la misere, qui suit le metier. Votre Excellence le jugera aisement au stile de la requeste de suppliants; loin de promettre à Votre Excellence, comme feroient leurs doctes confreres, d'immortaliser par

leurs ouvrages, toutes ces differentes qualitez, que l'on admire en vous, les suppliants viennent uniquement parler à Votre Excellence de la misere, qui les menace; ils ont obtenu des bontez du Roi le privilége de reprendre le Theatre, mais il n'est point mention des gages, et sans gages ils seront obligez de preferer au metier, qui corrige les moeurs en riant, l'employ plus utile de gagner leur vie par quelque ouvrage mercenaire; il n'est pas jusqu'a leur Doyen, qui mourant de faim avec sa prose et ses vers, egalement rebuté du cothume et du brodequin, ne soit sur le point de quitter la partie; le peu qui reste de la belle saison, fait, qu'il n'attend pour retourner en France, que les charitez, qu'il espere des Seigneurs pour son voyage. La perte, que nous ferions en luy, pourroit se reparer, mais sa femme et sa fille seroient plus difficiles a remplacer. Telle est, Monseigneur, la situation des Acteurs Danois, ils prennent la liberté de la representer a Vostre Excellence, et a qui pourroient ils mieux s'adresser qu'un Seigneur, qui aime son pays et sa langue. C'est de luy, qu'ils attendent avec la decision de leur sort celle d'un spectacle, qui auroit son utilité pour le pays; qui est souhaité par

toute la ville, mais qui ne peut se retablir, que par le secours des bienfaits du Roy.

Monseigneur
de votre Excellence
les tres humbles
et tres obeissauts serviteurs
les Acteurs Danois
Montaigu, de Pilloy, Rhamme,
Landais, Schumacher.

Cop. le 17 Aoust, 1731.

Uden paa:

A Son Excellence Monseigneur Le Comte de Rantzau, Supplication pour les Acteurs Danois.

Naadige Herre!

Med al den Agtelse, der skyldes Deres Excellence, anraabe 5 a 6 Virtuoser, eller, som Molier kalder dem, 5 a 6 fornemme trængende Deres Beskyttelse. Giennem en Række af Aar Virtuoser af Profession, uden at være i Besiddelse af de dertil svarende Talenter, have de blot opnaaet den Armod, der følger Kunsten. Deres Excellence vil selv kunne bedomme det af Stilen i denne Ansogning. Langt fra med deres lærde Medbrs-

dre, at lovs, ved deres Arbeider at forevige alle de forskjellige Egenskaber, som man beundrer hos D. E., henvende Supplikanterne sig til D. E. eene om den Nød — der truer dem. — Kongen har været saa naadig at forunde dem Privilegium paa igien at aabne Skuepladsen, men om Lønning har Talen ikke været, og uden Lønning vilde de see sig nødsagede til at foretrække et eller andet betalt Arbeide, der skaffer dem Livets Ophold, for den Kunst, der forbedrer Sæderne ved at vække Latter. Om det saa er den Ældste iblandt dem, nærved at dø af Sult med sin Prosa og sine Vers, lige afvist fra Cothureen og fra Sokken, staaer han i Begreb med at gaae af Spillet; da Sommeren nærmer sig sin Ende, venter han blot paa en gavmild Understøttelse til sin Reise af de høie Herrer, for at vende tilbage til Frankerig. Det Tab, vi lide ved hans Bortgang, vil kunne erstattes; men vanskeligere vil det blive at erstatte hans Kone og Datter. Saadan, naadige Herre! er de danske Skuespilleres Stilling. De tillade sig, at giøre Deres Excellence bekiendt dermed; og til hvem kunde de bedre henvende sig, end til en Herre, som elsker sit Fædreneland og sit Sprog? Ved ham vente de afgiort, med deres egen Skiebne ogsaa en Skuepladses, som vilde have

sin Nytte for Landet og som hele Byen ønsker, men som ikke kan komme igien paa Fode uden ved Kongens velgiorende Understøttelse.

Kiøbenhavn d. 17de August 1731.

Naadige Herre
Deres Excellences
ydmyge og ærbødige Tienere
de danske Skuespillere
Montaigu, de Pilloi, Ramel,
Lindorf (?), Schumacher.

Uden paa:
Til Hans Excellence Greve Rantzau; Ansøgning fra de danske Skuespillere.

Til Kongen.

(Sunget i det kongelige kiøbenhavnske Skydeselskab den 31te Julii.)

Til aarlig Fryd os samler her
En aarlig Fest,
Hver Skytte, som har Danmark kier,
Er Glædens Giæst.
Den gamle Leeg os tit har mindt
Om Hedenold,

Da kiekke Borger stod med Flint
Paa Axelvoid,
Og skiød for sit Land og sin Konge.

Fra den Tid hædred danske Drot
Vort Borgerlag,
Og hidkom ofte fra sit Slot,
Som nu i Dag;
Men ingen Drot var elsket meer
End Frederik,
Som sine Sønners Glæde seer
Med Faderblik,
Og sidder idlandt os som Fader.

Ja Fredrik! fierde Christian Du
Os gav igien,
Sid længe lykkelig som nu
Blandt Dine Mænd!
Nu grønne Fugl i Luften blaa
Kun naaer vort Skud,
Men freidigt vi til Kampen gaae
Paa Dine Bud.
I Alvor Dig tro, som i Glæde.

Dog Danmarks Engel svæver ned
Med Fredens Trøst,
Og Kampen fly'r for Kiærlighed
Paa Dannerkyst.

Thi Fredens Tid os gav paa ny
Vor Konge viis,
Nu truer ingen Fremtids Sky
Vort Paradiis,
Gud signe Kong Fredrik den siette!

Oehlenschläger.

Forbøn for de Afdøde *).

Være Fred med alle Sicele,
Som sig længe maatte quæle
Deres tunge Vandrestav,
Hviler nu i stille Grav.
Ak, tilsidst de foere heden,
Over alle hvile Freden!

Alle, som her eene vare,
Eene Livets Byrde bare,
Ingen Ven, ak, ingen Brud
Hialp dem holde Livet ud,
Ubegrædt de foere heden,
Over alle hvile Freden!

De, hvis sønderknuste Hierte
Leed forkastet Elskovs Smerte

*) Anledning til dette Stykke var et tydsk, som stod i altonaischer gelehrter Merkurius for 1777, under Titel: Litaney am Feste aller Seelen.

Og i deres Sielevee
Aldrig fandt en Qvægelse,
Ak, tilsidst de foere heden,
Over alle hvile Freden!

Og de Qvinder, som forborgen
Sukked daglig over Sorgen,
Som en Mage, grum og vild,
Gav en daglig Næring til.
Ak, tilsidst de foere heden,
Over alle hvile Freden!

De som stedse maatte lide,
Med den bitre Armod stride,
Taalte Hunger, Nøgenhed,
Og af grusom Sygdom leed:
Ak, forladt de foere heden!
Over alle hvile Freden!

De som af en Krigerskare,
Skiøndt de værgesløse vare,
Styrtedes af Naahed neb
I en dyb Elendighed;
Jamrende de foere heden:
Over alle hvile Freden!

Ogsaa de, der sig med Sukke
Maatte under Aaget bukke;

Deres Frihed blev et Ran
For en følesløs Tyran.
Ak tilsidst de føere heden!
Over alle hvile Freden!

De, som mod en grusom Skiebne
Vilde sig med Dolken væbne,
Og befrie med blodig Haand
Selv fra Fængslet deres Aand;
Knurrende de føere heden;
Over alle hvile Freden!

Ogsaa de Ulykkelige,
Som sig lod' af Æren sviige,
At de fældtes, ak et Rov,
Tvekamp! for din Morderlov,
Skrækkelig de føere heden!
Over alle hvile Freden!

De, sig lod af Lasten blinde,
Ikke kunde Skionhed finde
I den rene Hiertets Dyd;
Ak de savnte megen Fryd!
Uden Haab de føere heden!
Over alle hvile Freden!

Ogsaa de, der Dyden kiendte,
Tidt til den tilbage vendte;

Skiondt sig deres Fødder ei
Stedse holdt fra Lastens Vei,
Ak, tilsidst de foere heden;
Over alle hvile Freden!

Og de faa, som gik de trange
Dydens moiefulde Gange;
Som forfulgtes hardt med Spot,
Og for Ont dog gave Godt.
Ak, tilsidst de foere heden!
Over alle hvile Freden!

De, sig vilde ei tilstæde,
Dette Livs den megen Glæde;
Piintes under Tyrannie
Af despotisk Sværmeri;
Vaandefuld de foere heden!
Over alle hvile Freden!

Være Fred med alle Siæle,
Som sig længe maatte qvæle!
Deres tunge Vandrestav
Hviler nu i stille Grav.
Ak tilsidst de foere heden!
Over alle hvile Freden!

H. W. Abrahamson.

Historisk Udsigt

over de nyeste Begivenheder.

Det uventede Sving, Lykkehiulet, just i de Dage, da Fremstillingen af forrige Maaneds Begivenheder skulde samles, pludselig tog, satte Undertegnede i den Nødvendighed, at giemme Frankrigs indre Anliggender til nærværende Hæfte, deels for at kunne dets fuldstændigere fortælle den portugisiske Catastrophe, deels for at giøre Læserne bekiendte med den Synspunkt, hvorfra saavel Portugals som Orientens Anliggender i det engelske Overhuus betragtedes og fremstiltes. Det synes nu saa meget passeligere at begynde nærværende Udkast med de franske Anliggender, da ikke blot Frankrig i den nærværende Crisis synes alt mere og mere at fordre og faae det store Ord, men og — efter La Ferronayes træffende Yttring, i hans alt sidste Gang berørte kostelige Fremstilling af Europas nuværende Crisis — det for Statens Værdighed udenrigs, og for dens Sikkerhed indenlands er af lige Vigtighed, at Regieringen har Kraft; da den, for at have frie Hænder i fremmede Anliggender, fremfor alt maa staae paa fast Fod hiemme.

Det blev i f. H. i Indledningen berørt, at et farligt Tvistensæble syntes henkastet i den erklærede Dissens mellem Medlemmerne af Commissionen om de geistlige Seminarier, hvis Majoritet, under Protest af Minoriteten, havde erklæret Jesuiterordenens Gienindførsel i Frankrig for ikke lovstridig, og drog man meget i Tvivl, hvorvidt Ministeriet, trods det stærke Medhold, Congregationen af den høiere Geistlighed, det deplorable Exministerium og dets Cred-

turer, og et hoianseeligt Hofpartie, havde, kordt vise den Standhaftighed, Ministerialbladet Messager des Chambres i dets Navn havde bebudet.

Men see under 16de Junii vokom tvende Ordonancer, hvoraf den første satte otte Secondairskoler, der mod deres oprindelige Bestemmelse optog ikkegeistlige Dicipler, og lededes af Personer, der hørte til et i Frankerig ikke lovlig nedsat Ordensselskab, af Kongen, der vilde vaage over Lovenes Efterlevelse, fra 1ste Octobr af sattes under Universitetets Overopsyn, hvorhos anordnedes, at Bestyrelsen eller Undervisningen i deslige Skoler ingen maatte betroes, der ikke skriftlig havde erklæret at han ikke hørte til nogen i Frankrig ikke lovlig nedsat Congregation. Ogsaa den anden Ordonnance indeholdt adskillige Indskrænkninger ved de geistlige Secondairskoler, hvoriblandt især Udelukkelsen af verdslige Dicipler var Anstødssteenen. Da tillige Biskopperne fratoges al Autoritet over Seminarierne, havde de troet dem befoyede i Forveien at protestere imod begge Ordonnancernes Underskrift i en formelig Erklæring, som siges ved en høi Haand at være Kongen insinueret, hvorover det og virkelig gik i Langdrag med Underskriften, indtil endelig samtlige Ministre, paa Ministeren for de geistlige Anliggender, Feutrier, nær, indgav deres Demission, og Ordonancerne blev underskrevne. Men nu mødte en ny Vanskelighed. Feutrier, som i øvrigt selv havde tilraadet Ordonancerne, vægrede sig paa Grund af sin geistlige Stand, at contrasignere den første, hvilken Kongen skal have optaget ham meget unaadig; men Justitsministeren overhug Knuden, ved at erklære sig villig dertil, som da og skede. Og vilde man tillige vide, at, da Erkebispen af Paris faa Dage derpaa

giorde Kongen sin Opvartning i St. Cloud, skal Kongen have tilbagegivet ham ovennævnte Protest med de Ord: Det gior mig Ondt, at jeg ikke har kunnet læse, hvad De her har tilskrevet mig; Biskopperne blande dem her i Noget, der ikke kommer dem ved. At de imidlertid ikke derved har ladet dem forbløffe, vil det følgende vise, og er man især opmærksom paa, hvad Forholdsregler de ville tage naar Ordonnancerne den første October skulde træde i Activitet.

Naturligvis vare Ultrabladene, Gazetten og Quotidiennen, som Erministrenes forlorne Mænd, de første til at angribe Ministeriet, som Revolutionens feige Haandlangere, og at bebude at efter Alteret Raden vil komme til Thronen; men ligesaa naturlig lade de liberale Blade dem ikke fattes paa Svar. Det bedste torde midlertid Mointeurens være, der blot har aftrykt Commissionens Indberetning, hvoraf sees at samtlige Foranstaltninger ere dens Forslag, og at det blandt disse, som der strides allerværst imod, er af Erkebispen i Paris. Det samme er Tilfældet i begge Kamre, hvor ogsaa denne Sag i Tide og i Unde bringes paa Bane, hvilket blandt andet i en Financedebat af Generaldirecteuren for Agerdyrkningen Sirieys de Mariuhac med en saa upassende Bitterhed giorde, at Marineministeren Hyde de Neufville, fandt sig befoyet at kalde ham i Erindring, at han vel, som Deputeret, havde Ret til at tale efter sin Overbevisning, men han havde her talt som Embedsmand i sit særdeles Fag, og paastaaet, at Kongen i disse Ordonnancer havde vedtaget en for Landalmuen væsentlig skadelig Forholdsregel; men nei! føyede Ministeren til: det er sikkerligt ikke saa; Kongen af Frankrig vil stedse vaage over, at Opdragelsen paa Landet hos os skal blive sædelig og

gubelig; Kongen af Frankrig har troet, at gjøre en for alle sine Undersaatter nyttig Sag. Og — blev han ved — da man af en Administrators Modsigelse torde ville slutte, at der ikke var fuldkommen Overeensstemmelse mellem de betydeligste Statsembedsmænd, saa erklærede han, hvad der var Frankrig vigtigt at vide, at der mellem Kronens Raadgivere var fuldkommen Overeensstemmelse, uafbrudt Eenstemmighed.

I denne Tvist indfletter sig naturligviis Striden med Exministeriet. Allerede en rum Tid vilde man vide, at mellem de Ting, der af Ministeriet forbrødes, var, at Exministrene skulde sættes under Anklage. Mange, især af de Liberale, fandt dette Skridt fra forskiællige Sider misligt, og vilde fraraade Oldingen Lebbey de Pompieres, der var ivrig derfor, at fremkomme dermed. Men han sagde: „Jeg vil gjøre min Pligt, medens det passer mig, og jeg lever; gjør I Eders, naar Eder behager!" og foredrog Anklageforslaget i Mødet den 14de Junii, hvorved en meget stormende Scene forefaldt, da den trykte Copie sagde: At han anklagede Ministrene for Landsforræderi mod Kongen, fordi de havde adskilt ham og hans Folk, og mod Folket, fordi de havde røvet det Kongens Tillid, isteden for det i det Mundtlige hedde, at de havde forsøgt paa begge Dele. Herimod gjorde nu Indenrigsministeren eftertrykkelig Indsigelse, som af Kammeret optoges med et lydeligt Kongen leve! Dog satte tilsidst den venstre Side igiennem, at Anklagen selv for Landsforræderi og Underslæb skulde tages under Overveielse, og var nu det mærkelige, at en ivrig Villelist, Hr. Mortbel var den, der understøttede Forslaget, og at det hele Parti med eet gik over paa denne Side i den vrange Indbildning, at Anklagepunkterne

skulde blive forkastede, som latterlige, og Villele staae fulkommen retfærdiggiort; hvorimod det modsatte Parti, uden at regne paa, at han skulde blive domfældt, allerede havde naaet sin Hensigt, saasnart han var sat under Anklage af de Deputeredes Kammer, og naturligviis som saadan ikke, hvad ellers befrygtedes, kunde træde ind i Ministeriet igien.

Anklagen — siger et Brev fra Paris i Grem. Z. af 8de Juli — der syntes en chimærisk Forholdsregel, har frembragt en uventet Virkning. At anklage et Ministerium syntes saa umuligt, som forgiæves. Nu anseer man det for muligt. Den Commission, der var nedsat at give Indberetning, har forvandlet sig til en Undersøgelses Commission; den indkalder Vidner, afhører dem, kort forholder sig, som formelig Instructionsdommer. Man begynder at give Hr. Villele Navn af Anklaget; Laferronaye sagde selv, han var ikke saa ædelmodig at angribe en Anklaget. Saaledes føle Hr. Villeles Venner daglig meer, de have taget dem Sagen for let.

Den 21 Julii afgav Commissionen sin Beretning, og foreslog Majoriteten Kammeret at erklære, at der var Grund til, at anlægge Anklage for Forræderi og Underslæb, imod Medlemmerne af det forrige Ministerium. Atter her var Hr. Montbel ved Haanden at foreslaae, at Forhandlingen umiddelbar efter Udgiftsbudgettet skulde foretages; men den Venstre Side forlangte og giennemdrev, at det først skulde skee efter det hele Budget; og forudsaae man da strax, hvad ogsaa er paafulgt, at de allerfleste Medlemmer, saasnart Budgettet var voteret til Ende, vilde reise hiem, og Sagen altsaa for det første vil staae hen indtil næste Session, og Dørene altsaa være i det

mindste saalænge lukkede for det deplorable System.

Det nærværende Ministerium synes under dette Angreb paa deres Forgiængere, at opføre sig med ligesaamegen Sindighed som Værdighed, og vilde det maaskee ikke være aldeles ubeføyet at antage, at La Ferronayes ovenberørte Ord om den Kraft, Regieringen maatte have, og den Varsomhed, et Folk maatte bruge, for ikke at svække denne, havde været et velmeent Varselsord i det Øieblik, denne Tvist skulde tage sin Begyndelse. Herr Portalis havde høflig undslaaet sig for at meddele de af Commissionen begiærte Actstykker formedelst den Stilling, hvori Sagen nu befandt sig; hvilket — skiøndt evasive Svar man almindelig, selv i Commissionen, har, billiget, medens man ikke har været saa tilfreds med den tilsyneladende Ringeagt, hvormed Hertugen af Reggio, General Coutard, og Andre, havde afferdiget Indkaldelsen; ligeledes har man og almindelig billiget, at Finantsministeren Roy i sin Indledning af Budgettet, ikke talte et Ord om eller mod den forrige Administration, men lod Sagen tale.

Den af Ministrene, som for Øieblikket synes at dele Popularitæten med La Ferronaye, er Hyde de Neufville, hvis gyldne Ord i Forhandlingen om Udgiftsbudgetten, at det for Ministrene og for enhver var bedre at være nødsaget at giøre det Gode, end at have Magt at giøre Alt, maatte til Statens og Menneskehedens Vel ønskes uudslettelig indskrevne i alle — saakaldte — Magthaveres Hierter. Ogsaa Martignac vandt meget i den offentlige Mening, da han i et Forsvar for den nye Presselov — om hvilken man maaskee kunde sige, som

Solon om sine Love: at det var det bedste, man var istand til at modtage — mod Benjamin Constant, der tillige havde yttret sig med Bitterhed om Ministeriet — sluttede med at sige: Vi gjøre, hvad vor Fornuft foreskriver, og vor Pligt byder. Vi staae for Dem med aaben Pande. Den erklærede Krig er ikke fremkaldt af os; men vi frygte den ikke, thi til Stridens Vidner og Dommere have vi Kongen, Dem, mine Herrer, og Frankrig. Men ikke mindre tabte vist nok han, og endnu uendelig mere Kammerets hidtil saa høithædrede Præsident Royer Collard i Mødet den 12te Julii, hvor General Andreossy havde foredraget en Commissions-Indberetning om tree Ansøgninger angaaende den parisiske Nationalgardes Gienoprettelse, med haarde Udfald paa Ministrene. Commissionen holdt for, at da den offentlige Mening, Verdens Dronning alt nokfom havde udtalt sig om Uretfærdigheden af Afskaffelsen, skulde man sende Petitionerne til Krigsministeren og Indenrigsministeren, saameget mere, som ved samme Leilighed en forbedret Organisation af samtlige Frankrigs Nationalgarder var at vente. Indenrigsministeren — Martignac — vilde ikke kalde den forrige parisiske Nationalgardes store og nyttige Tieneste i Tvivl, ikke undersøge, om Kongens forrige Raad havde her raadet ham viselig, og om der ikke havde været andre Midler at straffe det usømmelige Skraal af Folk, der havde blandet sig iblandt Nationalgarden; men Kongen havde her handlet efter sit eget Prærogativ, og udøvet sin fulde Ret. Den blotte Tanke, at lade den offentlige Mening bedømme den kongelige Kiendelse, vilde føre til Anarchie, og han haabede, at Kammeret ved denne Leilighed

vilde lægge et nys Beviis paa deres Agtelse for de kongelige Prærogativ for Dagen.

Neppe havde han forladt Talestolen, før den høire Side, ligesom fordum Villeles 300, eenstemmig fordrede Forhandlingen sluttet, den venstre Side modsatte sig. Præsidenten erklærede, han vilde raadspurge Kammeret; men ham svaredes med Føye; en Forhandling kunde ikke sluttes, der ikke var begyndt. Præsidenten meente, det stod dog vel til Kammeret, og efter lang Tumult og Uorden, og tree til fire mislige Voterings Forsøg, erklærede han tilsidst efter Raadførsel med Bureauet, at Forhandlingen var sluttet, og man gik over Dagens Orden angaaende Pekitionerne. Man paastod, at man ved saaledes at qvæle Forhandlingen i Fødselen, vilde undgaae tumultuariske Forhandlinger, og især en lang hæftig Tale af Labourdonnaye mod Nationalgarden; men der indvendtes med rette: at man paa denne Maade kunde qvæle enhver Forhandling; at det var ikke Kongens Prærogativ, men hans Raadgivere, man angreb; at det var bedre, Labourdonnaye sagde, hvad det saa var, end man gav Anledning til den Tanke, han kunde have noget at sige, som der ikke lod sig svare paa; og at man overalt kunde lide paa, den saaledes neddysede Ild ikke vilde undlade at bryde ud igien, maaskee i et langt ubeleiligere Øieblik. Ogsaa gjorde nu den hæftige Liberale Hr. Salverte et formeligt Forslag, at Kammeret skulde ansøge Kongen om at hæve hin Ordonance. Dette blev imidlertid i Lønmøde, dog først efter en gientaget Afstemning, forkastet med en Majoritet af femten til tyve Stemmer. Journal d. Deb lader imidlertid forstaae, at Ministeriet forbereder selv et Reorganisations-Forslag, hvilket man saa meget mere maatte fristes at troe, som man i Stri-

den den 12te ikke lagde Mærke til nogen af de Liberales sædvanlige Ordførere, mellem dem, der havde mældt sig, at tale over Spørgsmaalet selv, skiøndt de samtlige misbilligede Fremgangen i Formen.

Den meest fyldestgiørende Rolle mellem Ministrene, synes imidlertid La Ferronays at være og vorde, da hans Forehavender og Foretagender baade særdeles ere i Nationens Aand, og ydermere anbefale sig denne ved den Contrast, de frembyde mod det nuværende engelske Ministerium. Saaledes, langt fra at erkiende Oportos Blokade, bevordredes ufortøvet væbnet Magt derhen, at deblogvere den: saaledes standsedes i Følge den Vending, Tingene i Portugal toge, strax med Rømningen af Cadix; saaledes var den franske Regiering strax villig, ligesom den russiske, at yde Grækenland den financielle Understøttelse, som Engelland vægrede sig ved; saaledes føyer nu Frankrig alvorlig og kraftig Anstalt til det længe omtalte Tog til Morea, som i saamange Hensender maa i Frankrig være kaist populairt, og ville vi lade eet af Frankrigs meest ansete Blade fortælle, os, fra hvad Synspunkt det der bliver betragtet.

„Frankrigs Politik — saaledes slutter et Stykke om dette Æmne i Journal des Debats — er af høi Art. Det befriede uafhængige Grækenland vil betage Rusland alt Paaskud, at fortsætte sine Foretagenders Løb. Have ædelmodige Tanker givet Keiser-Nicolaus Sværdet ihænde, er hans Troesforvandtes Befrielse det skiønne Formaal for hans Anspændinger, vil han medvirke til, at denne nu uafhængige Stat, der indbefatter hele det europæiske Tyrkie (?) vil sætte en Grændse for Forargelsen med Oelingerne, denne bestandige

Anledning til nyopstaaende Krige, og vil betrygge hans Handel fri Fart gjennem Bosphorus, og Dardanellerne, hvis Besiddelse og Forsvar vil blive overdraget et Folk, der længe vil have hans Understøttelse, og hans Beskyttelse behov. Frankrig søger hverken Fordeel eller Erstatning, saaledet i Besiddelsen af Peloponnes, som selv af Ægypten; ingensteds higer det derefter. Naar de forholdsvarende Kræfters Ligevægt er brudt, saa kan det rundt om sig i bedre trukne og befæstede Grændser finde Midlerne til at forsvare og bevare sin Uafhængighed. Vi ere overtydede, at ingen ærgjerrige Hensigter qvæle Cabinettet i Thuillerierne; at kun ædle og ophøiede med Grækenlands Opstandelse og Uafhængighed sympathetiske Følelser have bragt det til den Beslutning, at tage Deel i de politiske og militaire Begivenheder, der maa flyde af Krigen i Orient".

Hvormeget det ydermere smigrer den franske Nationalfølelse, at dette Tog ikke bliver et blot Krigstog, men ogsaa skal bringe Konster og Videnskaber Udbytte, i det der, ligesom ved det ægyptiske Tog, skal tilforordnes Generalstaben en Commission af Kunstnere og Lærde, der skal bereise Grækenland, opsøge de Oldtidens Mindesmærker, der ere undgangne Tyrkernes Vandalismus, og anstille Eftergravninger, behøver man neppe at tilføye.

Inden vi midlertid videre følge disse Anliggender, til hvilke vi ved Slutningen af vor Fremstilling ville komme tilbage, synes det her passeligt at gaae over til den engelske Throntale, hvorved Parlementssessionen den 28. Julii sluttedes, og der fra sin Side kaster Lys paa Anliggenderne.

Efter at Lordcanzleren her i Kongens Navn havde bevidnet dem sin Tilfredshed, med Hensyn

til de indenrigs Anliggender, sagdes om de udenlandske: H. M. Bestræbelser at bringe Grækenlands Fredning i Stand, i Overeensstemmelse med hans Allierede, Kongen af Frankrig, og Keiseren af Rusland, ere uformindsket fortsatte. H. keis. M. har fundet sig i den Nødvendighed, at erklære den ottomanske Port Krig af Grunde, der udelukkende angaae hans egne Landes Interesse, og uden Forbindelse med Stipulationerne i Tractaten af 6 Juli 1827. H. M beklagede inderligst, at disse Fiendtligheder vare indtrufne, og vilde ikke efterlade nogen Bestræbelse af venskabelig Mellemkomst til at bringe Freden tilbage. Beslutningen at iværksætte Tractaten af 6te Julii blev uforandret. H. keis. M havde samtykket i, at afholde sig i Middelhavet fra Udøvelsen af alle en krigførende Magt tilkommende Rettigheder, og at gienkalde de Separatinstructioner, der vare givne Befalingsmanden over Hans Somagt til fiendtlige Operationer mod den ottomanske Port. H. M. vilde derfor vedblive, at forbinde sine Bestræbelser med Kongen af Frankrigs og den russiske Keisers, for at bringe Londonnertractatens Betingelser til fuldstændig Udførelse.

Om Portugal hedder det: at da Kongen sidst talte til Parlamentet, var der al Grund at haabe, at de Anordninger, der vare føiede til at haandhæve Portugals Regiering indtil den Tid, Keiseren af Brasilien havde fuldkommet sin Frasigelse af den portugisiske Throne, vilde betrygge dette Lands Fred og Lykke, efter den inderligste Andeel, H. M. altid havde taget deri. H M. retfærdige Forventninger vare skuffede, og i Portugal Forholdsregler tagne, hvorved H. M alvorlige Raad, og gientagne Forsikkringer vare misagtede, hvilket da havde tvunget H. M. og de øvrige i Overeens-

stemmelse med ham handlende europæiske Magter, at hiemkalde deres Repræsentanter fra Lissabon. H. M. forlod sig paa den høye Souverains Viisdom, der var Hoved for Huset Braganza, at han vilde tage den Vei, der vilde være meest egnet at opretholde hans Families Fordeel og Ære, og betrygge det Lands Fred og Lykke, hvorover han hersker.

Det var at forudsee, at de engelske Blade vilde udtolke Talens Fremstillinger, hver efter sin forskiellige Synsmaade; især har Times med sin sædvanlige Frimodighed erklæret, at, endskiøndt baade Østens og Vestens Anliggender vare berørte i Talen, var det den dog i det mindste ikke muligt, deraf at udfinde, i hvad Forhold dette Land staaer, eller kommer til at staae til de Magter, som umiddelbar og navnligen forekomme i dette Actstykke. Er — siges der videre: Militairoperationer udkastede, og efter Sagnet i Begreb nu at bringes i Udførelse, for at fordrive Tyrkerne fra, græsk Grund, saa synes os, der maatte være udbredt mere Lys over den Deel, der ved dette Forehavende er tildeelt Engelland. Er, f. Ex., Fr'anskrig bestemt, at vise de brittiske uformindskede Bestræbelser, for at bringe Grækenlands Frihed istand, ved at sende en stor Hær at besætte Grækenland, saa havde det, synes os, ikke upaatænde kunnet vises os, om et saadant Særsyn vilde fremstille sig med H. M. Kongen af Engellands fuldkomne Samtykke, eller mod dette, og hvorledes den Overvægt, som uundgaaelig derved tilvoxer Frankrigs Magt i Middelhavet, forebygges, eller hvad derimod skal blive Storbrittanniens Part. Saaledes forsikkres ogsaa i Talen, at Keiseren af Rusland har befundet sig i den Nødvendighed, at erklære den ottomanske Port Krig, og det af Grun-

de, der er forskiellige fra alle dem, der hænge sammen med Tractaten for Grækenlands Uafhængighed; men at H. keis. M. har samtykket, at afholde sig fra sine Rettigheder, som krigførende Magt i Middelhavet, og gienkaldt de fiendtlige Instructioner, han havde tildeelt sin Admiral i dette Hav. Men der er ingensteds henlydet paa, om Keiser Nicolaus ogsaa har samtykket i, at afholde sig fra sin Ret, at indtage Constantinopel, og saaledes udvirke det tyrkiske Riges fuldkomne Tilintetgiørelse hin Side Dardanellerne, en Ulykke, som dog H. H. Premierministeren fra sin Plads i Parlementet havde frabedet, som tilgrundestyrtende for Magtens Ligevægt i Europa, og følgelig implicite, som en Ulykke, Storbrittanien ikke rolig vilde kunne see paa. Det blev fundet Umagen værdt, at opholde sig ved tree fire russiske Skibes Neutralitet i Middelhavet. ja paa en Maade at rose sig deraf, som en Omstændighed, hvortil Englands Folk havde at lykønske de Ministre, der havde udvirket den, og sig selv, som smigredes derved; men det mulige, ja høist sandsynlige Tilfælde af Constantinopels Erobring og Tyrkiets Undergang, var en for ubetydelig Gienstand til at omhandle i Talen, skiøndt — som erklæret var — den Axel, hvorom efter den første Ministers Synsmaade Europas Skiæbne, uundgaaelig maatte dreie sig.

Hvad Portugal angaaer, vedbliver samme Blad, ville vi, uagtet lidet kommer for Lyset, der ikke alt var notorisk, ikke nægte, at dog noget og det af trøstelig Natur, tør uddrages af Ministrenes Ord. Det er klart af den første Portugal vedkommende Sætning, at i den brittiske Regierings Øine Don Pedro paa den Tid, Miguel usurperede Kronen, endnu ikke ganske havde ned-

lagt den, og blev anseet at bære den endnu. Han havde endnu ikke fuldkommet at overdrage den, ikke til Don Miguel, men kun til sin Datter. Det er neppe for meget vovet, naar man paa disse Ord om Kongen af Engellands Tillid til hans Viisdom, saavel efter Tonen som Indholdet bygger det Haab, at, naar Don Pedro forlanger virksom Tieneſtbeviisning og Beſkyttelſe i den Grad, som det udentvivl vilde være saavel overeensſtemmende med den brittiſke Nations Fordeel som dens Ære, at tilſtaae ham den, han ikke vil finde nogen brittiſk Miniſter at forekaſte Ligegyldighed i saa Henſeende, end ikke Lord Aberdeen ſelv, uagtet den Indſigt, som denne var kommet til, at der mellem Don Miguels Handlangere og Storbritanniens Venner, ingen Forſkiel var at blive vaer.

Der ligger, ſiger Times ſenere, over Cabinetternes Beſlutning et endnu uloſtet Slør, som Politikerne ønſke at lette en Smule. Maaſkee tør, midt under disſes forgiæves Beſtræbelſer herfor nye untoward accidents ſom Navarinſlaget, og Oprøroppſtanden, pludſelig ſønderrive det. I Lisſabon troer man imidlertid at være vel underrettet om det engelſke Cabinets Beſlutning, ikke at blande ſig videre i de portugiſiſke Anliggelder, og bringer Miniſteriets nærværende Adfærd i Forbindelſe med de Ord af Sir Acourt, der i ſin Tid giorde ſaamegen Opſigt: Don Pedro regierer ikke herz „hvilket — tilføyer det Blad, hvoraf dette tages, — da blev anſeet, ſom Geſandtens egne Ord, men nu menes at have været i Følge hans Inſtructioner.“

Hvorvidt det henhører, eller vil lede til Begivenheder af det Slags, at under nærværende Omſtændigheder Valget er faldet paa Lord Strangford, at gaae ſom Geſandt til Braſilien, og hvad

Anledning, — vi ville ikke sige, Grund — der kunde være til det desangaaende udspredte Rygte, at hans Bestemmelse skulde være at overtale Don Pedro til, at lade sin Broder Don Miguel regiere i Fred, vil Tiden vise. At Lord Aberdeens anticonstitutionelle Yttringer, og det Bifald, de finde i Wien, ikke gjøre liden Opsigt, er begribeligt.

Vist er det paa den anden Side at Don Miguel paa sin Kant gjør Alt til at Tingene ikke skulle kunne tage en mindelig Ende. Saaledes har han nu offentlig bekiendtgjort, at han har besluttet ikke at ægte sin Trolovede, Donna Maria, da en saadan Formæling vilde gjøre hans Adkomster til Portugals Throne tvivlsomme, og da desuden en saadan Forbindelse maatte mishage Nationen, der afskyer Alt hvad der kommer fra Brasilien.

Til at høitideligholde sin Thronbestigelse havde Don Miguel bekiendtgjort en Amnestie, hvorefter alle Fængslede skulde benaades, Guds og Helgenes Bespottere, Landsforrædere, Mordere, o. s. v. ene undtagne. Men en Bekiendtgjørelse om Oprettelsen af Prevotaldomstole, og Confiskation af Alles Eiendomme, der havde taget Deel i Revolutionsforbrydelser, gjorde snart — sige de seneste Efterretninger fra Lissabon — Ende paa denne Drøm. Det samme var Tilfældet med en fra Politieintendanten i Lissabon skeet Bekiendtgjørelse, at de vilkaarlige Hæftelser skulde ophøre; thi neppe havde i Tillid hertil mange, der hidtil havde holdt den i Skiul, forladt deres Fristeder, for Politiet gjorde Jagt paa dem og bragte dem for en stor Deel ud paa Skibe, da man ikke andensteds havde Rum at fængsle dem. Efter Rygtet skulde blot i Lissabon 85 Adelige og 15214 af ringere Classer, være flygtede eller hæftede, og nævnte man

blandt dem hans Grandtante, den 82aarige Infantinde Maria Benedicta der har Stuearrest. Tillige er udgivet en Befaling, at ingen Fartøyer — end ikke Fiskerfartøier — maa gaae ud fra nogen Havn i Kongeriget, inden de derpaa værende Personer af Autoriterne ere paakiendte som gode Miguellister. I Tajo vil man have fundet Ligene af adskillige hemmelig henrettede Udiændinge, der havde tient i Oportoarmeen. General Povoas, der roses for den gode Krigslugt, han holdt, da han rykkede ind i Oporto, er hiemkaldt, og skal under Tiltale for at have været altfor lemfældig. Derimod har den didsendte Prevotalcommission, blandt hvis Lemmer skal være nøye Venner af Beresford, Befaling ikke blot at domme Ophavsmændene for seneste Revolution, men og alle fra 1820 begaaede politiske Forbrydelser.

Ogsaa med den Sikkerhed, de engelske smigrede dem til, saa vel for deres Personer, som Eiendomme, synes det at staae temmelig misligt, da der fra Lissabon er kommet Efterretning, at alle Engelskmænd, der have havt enten direct eller indirect Forbindelse med det constitutionelle System, skulle behandles med samme Strænghed, som de indfødte Portugisere; ligesom og alle endog ministerielle Bestræbelser til Fordeel for den fængslede General Doyle og tvende andre Engelskmænd have været forgiæves; og lidet trøstelig synes den Beskeed at være, den brittiske Generalconsul i Lissabon havde at give sine Landsmænd paa deres Forespørgsler.

Hvad imidlertid i nærværende Øieblik fremfor Alt fængsler Opmærksomheden, er de azoriske Øer, og Madera, saameget meer, som Rygtet har gaaet, at Don Pedro havde isinde at sende sin Datter den unge Dronning Maria til Terceira

at residere der, da hidtil endnu hans Parti der har Overhaand; hvortil kommer, at Don Miguel har erklæret Funchal i Blokadestand og den engelske Regiering, uagtet alle forelobige Spaadomme om det Modsatte, har erkjendt denne Blokade, ligesom i sin Tid Oporto's.

Derimod synes den franske Regiering ogsaa i disse Anliggender at følge en aldeles modsat Synsmaade, og havde saaledes aldrig saasnart de fra Oporto til Gallicien flygtede portugisiske Loyalister ansøgt den franske Regiering om et Tilflugtssted, førend denne ikke blot samtykkede deri, men endog ædelmodigen sendte dem Transportskibe til Overførsel. Og har den saaledes, siger det engelske Blad Times, erhvervet sig Krav paa det constitutionelle og lojale Partie's Erkjendtlighed, og overladt den apostoliske Faction til den engelske Alliance.

De saakaldte Generalcortes have i deres sidste Møde blandt andet erklæret alle Regieringsacter, fra Johan den sjettes Død indtil Don Miguels Thronbestigelse, ugyldige, og decreteret, at alle Grundvolde, Kjættere, og Constitutioner skulde udrøddes af Portugal, hvorpaa Don Miguel har erklæret Forsamlingen sluttet, og bevidnet dem sin Tilfredshed og Tak for deres Hurtighed at samles, deres Kjærlighed, Troskab, og Visdom.

Rygtet gik en Tid, at en Sundheds Reise, La Ferronaye havde for til Carlsbad, og hvorfor den hidtilværende Gesandt i Schweiz, Herr Rayneval, i Hast hjemkaldtes provisorisk at overtage hans Portefeuille, havde til Hovedmaal, at gaae til en Kongres, hvor adskillige høye Personer skulde samles, og saavel Portugals, som Orientens, og maaskee flere dermed i Forbindelse kom-

mende, eller staaende Gienstande bringes i Rigtighed, og hvorfra han igien til Slutningen af September skulde være tilbage. Da dette, hvis vi skulde fæste Tro til de senere Efterretninger, fra mere end een Side torde synes tvivlsomt, ville vi, i Forventning af, hvad maaskee endnu inden dette Udkast slutter, torde begive eller bebude sig, gaae over til Dagens andet Hovedanliggende, den grædske Sag, saaledes, som den, i Forbindelse med Toget til Morea, hidtil synes at staae.

De grædske Biskopper, som det af Porten var overdraget, at overbringe deres Troesforvandte Sultanens Amnestie, og som hermed maatte vende dem til Grev Capodistria, Nationens nærværende Hoved, affærdigedes af ham i Poros med de Ord: gaae De tilbage, hvor de er komne fra, og mæld den høie Port, at den grædske Nation ingen Naadesbeviisninger behøver, og at den har kiøbt sin Frihed for dyrt, til at ville paa ny opoffre sig for tomme, og til Siemedet ikke mere svarende Løfter. Ogsaa erfoer man, at der i Corfu skulde være en Sammenkomst af de tree Gesandte, hvor ogsaa Befuldmægtigede fra den grædske Regiering skulde møde, og hvor Grækenlands Grændser m. m. skulde bestemmes; ligesom det og mere og mere fra flere Sider bekræftedes, at Ibrahim Pacha skulde erklære sig villig at rømme Morea, og at Pachaen i Ægypten selv skulde have erklæret, ikke blot ikke at ville sende nogen Expedition til Morea, men og gierne at see, hvis hans Søn rømte det; og tilføyedes der, at Storherren vel havde udnævnt Ibrahim til Pacha af Morea, men denne havde dog lovet at holde sit Ord.

Nu berettede den østerrigske Jagttaaer, at Capodistria paa det engelske Orlogsskib Warspite i Følge med det russiske Admiralskib Asof var ankom-

met paa Zantes Rhed, og havde havt en Conference med Admiralerne Heiden og Codrington, hvorved tilsøyedes, at da hine to Krigsskibe havde været tolv Dage underveis fra Poros til Zante, vandt det Rygte Troværdighed, at de havde opholdt dem en kort Tid i Farvandene ved Navarin, og Capodistrias der selv havt en Samtale med Ibrahim Herpaa mældtes og fra Constantinopel: at Ibrahim Pacha havde indberettet, at Mangel paa Levnetsmidler, og alskens Sygdomme giorde, at Albaneserne forlod ham i Flokke; han havde derfor tilbudet Admiralerne at rømme Morea, da han ikke kunde staae inde for Albanesernes Udaad paa deres Hiemtog; de havde strax sendt en Hurtigseiler til Alexandria om Transportskibe, og man ventede Capodistria paa Navarins Rhed at tage Deel i Underhandlingerne, hvilket Alt skulde være efter Instructioner, han fra Porten havde faaet

Snart bekræftedes fra Triest, at Capodistria var d. 13 Julii kommet til Corfu paa det russiske Admiralskib Asof, hvor ogsaa Grev Heiden var. Han havde i Navarin havt en lang Samtale med Ibrahim Pacha, som ogsaa Heiden havde bivaanet, og hvor Ibrahim tilsidst havde forpligtet sig til Enden af August at rømme Morea, og overgive de faste Pladser, han havde inde, i Grækernes Hænder, hvorpaa strax et ægyptisk Krigsfartøy skulde være sendt Alexandrien at oplyse Mahomet Pacha om Tingenes Stilling og forlange Transportskibe. Grev Rigni var i Corfu, Codrington, der paa Zante havde været samlet med Heiden og Capodistrias ventedes did med Stratford Canning, og man troede, Underhandlingerne om Grækenlands Redning og Uafhængighed, som Capodistrias skal bivaane, snart ville tage Begyndelse. Kort, Alt syntes at tegne paa det allerøn-

feligste; man forsikkrede, at Frankerig, England, Rusland, Østerrig — og selv Porten vare enige, og spurgte blot, hvortil behøves nu det franske Morea-tog?

Pludselig hedde det nu fra Paris under 12te August: den levende Interesse, som Befalingerne til vor Soerv-ditions-Afgang udbredte, er noget stærkt blevet dæmpet, ved Efterretningen om Ibrahim Paschas Beslutning fredelig at rømme Morea. Alt i Forgaars gik adskillige Rygter, der tydede paa, der skulde være givet Contraordre, men hidtil har man intet bestemt erfaret derom. I Selskabskredsene løber et synderligt Sagn desangaaende. England, hedder det, nægtede altid sit Samtykke til Expeditionens Afgang, men drev ved sine Agenter hemmelig og af al Magt paa den Plan, at faae Ibrahim til at gaae til Ægypten. Neppe havde det brittiske Ministerium faaet Nys om en Overeenskomst, der endnu skulde holdes hemmelig, med Ibrahim om Rømningen, før det tilkiendegav os sit Samtykke, hvorpaa Generalmarschen strax blev slaaet. Noget derpaa erfoer vi da, at Ibrahim uden vore Troppers vilde rømme, og nu skal England strax igien have fremstillet det unyttige i det hele Foretagende, og derved foranlediget en vis Forvirring, hvormed man bringer Laferronayes Reise i Forbindelse."

„Dagen derpaa fil alt dette noget mere Hold, da den engelske Post bragte Efterretning om Ibrahims Erklæring, Rømningen angaaende, som officiel, der endnu ikke var saaledes anmældt her, skiøndt Regieringen alt i fem Dage skulde have havt Kundskab derom; Bladet Constitutionel sagde i denne Anledning: I Dag veed enhver, at England kaster urolige og avindsyge Blik paa Expeditionen. Dog troe vi, at Signalet til Afrei-

sen vil sætte Grændser for alle Hindringer, som vor Regierings fattede Beslutning har bragt i Bevægelse. Østerrig finder heller ikke for godt at Frankrig gaaer til Morea. „Man taler — siger Journal de Commerce — om en meget levende Explication, der har fundet Sted mellem den — ny — engelske Ambassadeur og Hr Raineval. Lord Stuart gjorde mange Indvendinger mod de Grunde, Frankrig anførte for, at blive ved sin Plan uagtet Ibrahim gik bort. Herr de Raineval skal have erklæret: der bestaaer en Tractat, og Frankrig vil ikke give Exempler, at bryde en indgaaet Forpligtelse; iøvrigt er afgaaet Befaling til Toulon at ile med Expeditionens Afseiling." Ogsaa hedde det, den bestemt skulde afgaae mellem 20de og 23de d.

Ministerialbladet, Messager des Chambres sagde vel følgende Dag: De korte Svar, man strax vil læse, og som vi tage af den engelske Courier, synes os mere end tilstrækkelige til at besvare alle Gisninger, der i Bladene findes om Englands Anskuelser af vort Tog. The Courier siger nemlig: „Skeer Toget til Morea med Englands Samtykke?" „Ja!" — skeer det med Rislands Samtykke? „Ja!" Er det Resultatet af de Forholdsregler, der ere aftalte mellem de tree Magter? — „Ja! Ja! Ja!"

„Expeditionen er ingen Hindringer undergivet, og drives med den Iver, Grækernes ædle Sag indskyder."

„Englands venskabelige og frie Medvirkning vil bitræde Kongen af Frankrigs hoimodige Hensigter. Den brittiske Regiering har saavel paa Corfu, som i andre sine Etablissementer i Middelhavet givet Befaling, at levere vor brave Ar-

mee ikke blot Transportskibe, men Levnetsmidler, Munition og alt, hvad den kan behøve."

Saa trøsteligt nu dette klinger, vedblev dog Nygtet om, hvad der mellem Hr. Rainеval og Lord Stuart, tilligemed den østerrigske Chargé d'Affaires — skulde være forefaldet; ogsaa sagdes paa den parisiske Børs bestemt: Lord Stuart havde drevet paa en positiv Erklæring, om der var en særdeles Overeenskomst mellem Frankrig og Rusland eller ikke, men Hr Rainеval havde givet til Svar, herover behøvede han ikke at forklare sig.

Vi have i det foregaaende anført, hvorledes Ministerialbladet Messager des Chambres har beraabt sig paa the Courier til Hjemmel for Englands venskabelige Samtykke til Moreas eget Meget skulde det undre os, om hiint i samme Hensigt meddelte de høistmærkelige Ord, hvormed nysnævnte engelske Blad slutter sin Beretning om den Conference, der i Overværelse af Ibrahims Generalstab var holdt med de tree Admiraler: „Conferencen endtes, uden at man havde bestemt, paa hvad Maade de Fæstninger i Morea skulde rømmes, der ere besatte af Tyrker, som ikke høre til Ibrahims Hær. Den franske Expedition vil finde Sted; men naar Halvmaanen forsvinder af Fæstningerne, vil sikkerlig Frankrigs hvide Fane ikke blive opplantet ene."

Et andet engelsk Blad, the Nev Times — en Antagonist af de gamle — indeholdt i samme Dage en meget lang Artikel, hvori det — dog med Tillæg, at Efterretningen ikke var officiel — anmældtes, at den brittiske Regiering havde giort Forestillinger mod den franske Expedition til Morea, som aldeles unødvendig, da Ibrahim Pascha frivillig erklærer sig rede at rømme,

Mærkeligt er det imidlertid, at paa selvsamme Tid Efterretninger fra Constantinopel mælde, at Sultanen skal have afsendt en beslægtet af Vicekongen i Egypten med Instructioner, hvorefter Ibrahim Pacha havde faaet Befaling at afbryde alle Underhandlinger med de forbundne Flaaders Admiraler, og i intet Tilfælde at forlade Halvøen. Dette tilskrives Grev Guilleminots Svarskrivelse paa Reis-Effendis Indbydelse til Gesandterne, at vende tilbage til Constantinopel, hvori var ført et alvorligere og aabenhiertigere Sprog, end den tyrkiske Stolthed kunde forbøie. „Efter al Sandsynlighed — tilføyer det Blad, hvoraf dette tages — vil Ibrahim saaledes kun ved Vaabenmagt kunne fordrives fra Morea.“ Hvis denne Efterretning skulde forholde sig rigtig, da kunne neppe dette Stolthedens Recidiv til noget uheldigere Øieblik komme over Hans ottomaniske Høihed, end da det kom saa umiddelbar i Veien for hans gamle Allieredes bona officia til hans Bedste. Om iøvrigt det tyrkiske Adelsinds nuværende Lovtalere ville blandt deres øvrige Beviser for, at christne Undersaatter ere vel under Halvmaanens Herredom, anføre, at, da Rigets største Krudtmagazin nys ved St. Stefano sprang i Luften, Sultanen har befalet, at 500 af de rigeste schismatiske Armenianere, og 500 af de rigeste Grækere skulle erstatte Skaden, ville vi erfare.

Forgiæves har man hidtil fra det egentlige Krigstheater seet Begivenheder imøde, der paa Hovedhandlingerne kunde være af nogen væsenlig Indflydelse, hvilket og saameget mindre kunde være at vente, da Sultanen skal have befalet, at man med største Omhyggelighed skulde undgaae ethvert Hovedslag, indtil Russerne ere komne til

Balkanbjerget, og at Alt skulde afbrændes i de Landstrækninger, man var nødsaget at rømme Fienden. Midlertid har man fra begge Sider havt hyppige Nygter om betydelige Fordele, der dog hidtil kun lidet have hjemlet sig. I Constantinopel vilde man især have idelige fordeelagtige Efterretninger om Fægtninger, der skulle være forefaldne saavel ved Schumla, som ved Varna og der paa Hovedstadens Indbyggere skulle have giort det gunstigste Indtryk, og ikke lidet oplivet Almeenvæbningen. Mere end 60000 stridbygtige Individuer af Borger- og Nærings-Classen have ladet dem indskrive som Frivillige hos Seraskieren Chosrew Pacha, og denne skal mene hvis Hovedstaden selv skulde løbe nogen Fare, at kunne forøge Antallet til 100000 Mand. Ogsaa skal Storherren have udstædet et Firman, hvorved paa ny hele Nationen opfordres at gribe Vaaben mod de Vantroende, og alle Pachaer og Commandanter under strængest Ansvarlighed gjøres til Pligt med største Haardnakkenhed at forsvare deres Poster, og navnligen Ibrahim Pacha paalægges under ingen Betingelse at opgive Morea. Ogsaa have adskillige Befalingsmænd, der ikke have giort deres Pligt mod Russerne, bødet med Hovedet.

Megen Sensation skal det derimod have giort, at den russiske Armee i Asien er i seierrig Fremgang, har bemestret sig den vigtige Fæstning Kars, og siges at true Trapezunt og dets rige Kaabberoplag; ogsaa den i Bosnien udbrudte Opstand torde have sin meget betænkelige Side. Abdurahman Pacha havde faaet Befaling med 4000 Mand Bosnier, hvoraf de nyorganiserede Tropper skulde anlægge den nye Uniform, at bryde op deels ad Drina, for at have Die med Servierne,

deels ab Widdin; han beordrede nu, at Firman skulde dem forelæses i Moskeen, men de udvirkede, at det maatte skee i Leiren ved Sarajewo, paa det at alle i Leiren værende Tropper kunde høre Sultanens Ord; og bad de Pachaen være overværende, hvad han lovede, men fattede Mistanke, og sendte en Bimbaschi i sit Sted, der kom med stor Pomp omgivet af Abdurahmans Garder. Da Firmaen var oplæst, brød de forsamlede Tropper ud i Forbandelser mod Sultan, og mod Abdurahman. Bimbaschi og den Mulla, der havde forelæst Sultanens Firman, blev skudte, de nye Uniformer sønderrevne. Pachaens Garde fyrede paa Rebellerne, men maatte vige for Overmagten. Hele Leiren satte sig nu i Bevægelse mod Sarajewo, i Tanke, at tvinge Abdurahmans Tropper at drage bort, og overgive Slottene; men han forsvarte sig i Slottet Tuslaham, og fik omsider den femte Dag ved Underhandling Tilladelse at drage frit ud med sine Huustropper.

De med Dagsposten indtrufne Efterretninger løse ingen af de Gaader, der i det foregaaende torde findes. Russerne skulle efter adskillige Fægtninger, hvori de fandt Tyrkerne stærkere, end de havde ventet, forskandse sig, og oppebie de talrige tililende Troppers Komme. Keiser Nicolaus er reist til Odessa. Den første Afdeling af Toulonexpeditionen er afgaaet.

De franske Kamres Session er sluttet. En Memorial, der med Underskrift af Cardinal Clermont Tonnere indkom paa Episkopatets Vegne, hvorved der med det apostoliske non possumus giordes Indsigelser mod de Kongelige Ordonancer, er afviist med de Ord: Kongen vil ingensinde modtage en

Memorial, der uden hans Bemyndigelse er affattet, som Resultat af deslige Deliberationer. Grev La Ferronaye er gaaet til Carlsbad, og vil det da snart vise sig, om det er til en Congres, hvor maaskee og de efter franske Blades Beretning imod Prindsen af Carignans Thronfølge i de sardiniske Stater — som ikke purpurogenitus nok, da han ikke er fød af Prindsesse — efter Forlydende opkastede Indsigelser, torde komme i Betragtning, eller om virkelig hans Helbred skulde være saa misligt, at han ved sin Hiemkomst skulde see sig nødsaget at ombytte sin Portefeuille med den afdøde Lavtenants Oberjægermesterpost, hvilket i nærværende Øieblik for den gode Sag torde blive et ikke mindre føleligt Tab, end Cannings ubetimelige Død forrige Aar.

Ogsaa det engelske Ministerium synes i nærværende Øieblik at forestaae Forandring, da Thronfølgeren, Hertugen af Clarence, har taget Afsked, som Admiralitetschef, i Følge en Trætte mellem ham og Hertugen af Wellington, efter Forlydende angaaende Omkostningerne ved hans Inspectionsreiser. Vist er det unægtelig, at man længe inden disse Reiser saae hans Afgang imøde, da man vidste, han betragtede Navarinoslaget, sin brave Vaabenbroder Codringtons Forhold og Behandling, og udentvivl meget andet, med langt andre Øine, end hans nuværende Colleger. Hans Post er imidlertid endnu ikke besat, og ere Meningerne deelte, om han skulde tiltræde den igien, eller den skulde overdrages en Commission med Lord Melville i Spidsen, eller om Fores og Whitebreads ædle Fævning Grey skulde beklædes dermed, i hvilket Tilfælde man vil vide, at han torde gjøre de irlandske Catholikers Emancipation

til Conditio sine qva non for hans Indtrædelse i Cabinettet.

At der med denne Qvæstion maa være noget meget mærkeligt paa Tapetet, sluttes ikke uden Følge deraf, at en af Ministerialbænkens Pillere, Hr. Peels Svoger, Skatkammersecretairen Dawson i et Orangistgilde i Derry, hvis Repræsentant han er, har til Forsvar for Emancipationen, hvis ivrigste Modstander han hidtil var, holdt en saa erkeliberal Tale, at han af Forsamlingen blev udpebet, udhysset, skældt for en Renegat, en Judas, ja at de endog raabte, han skulde kastes paa Døren. Nogle mene vel, at han herved saae sig i Speil paa Vesey Fitzgerald, og vilde i fornævnt Tilfælde betrygge sig sit Genvalg som Derrys Repræsentant, andre troe derimod, at han seer videre frem; og hedder det tillige, at Peel, for ikke saaledes at skifte Mening, gaaer ud af Ministeriet; hvilket — man tillige ymter om — adskillige Matadorer gierne see, i Haab, da og at faae Bugt med den saakaldte Hr. Peels Act, om Bankosædlers Formindskning, m. v., hvilket tillige vilde give den liberale Handelspolitik, som er hines Egennytte i Veien, et føleligt Stød.

Ualmindelig tilfreds har man været med en Audients, en Deputation Asseurandeurer har havt hos Lord Aberdeen, angaaende deres i Lisfabon fængslede Agent Hr. Young, da Ministeren ligefrem sagde, at der saavel i Henseende til Hr. Young, som General Doyle, var bekiendtgiort de facto Regieringen i Lisfabon, at i Tilfælde den ikke ufortøvet tog vedbørlige Forholdsregler angaaende begge, maatte den være beredt paa Følger af al-

vorligste Art, da i et Tilfælde, som nærværende, hvor brittiske Undersaatters Rettigheder og Frihed antastedes, H. M. Regiering var bestemt til ikke at lade drive Gjæk med sig (not to be trifled with)

Kongen af Spanien er hiemkommen fra sin lange Indenlandsreise, men siges snart igien at ville tiltræde en lignende til de sydlige Provindser, hvor man midlertid endnu er uvis, om Cadix i saa Tilfælde vil blive rømt af de franske. I Catalonien ulmer bestandig Opstand. Begge de spanske Gesandter ere endnu i Lissabon, og siges, hos Enkedronningen og det herskende Partie at være i stor Anseelse, som det overalt hedder, at det spanske Hof er den saakaldte de facto Regering i Lissabon bevaagent. I Lissabon giør man Tilberedelser til et Tog mod Madera og de azoriske Øer; de brasilianske Gesandter Rezende og Itabayana, have i London i Keiseren af Brasiliens og hans Døtters, Dronning Marias Navn udstedet en formelig Protest mod, hvad de kalde Usurpationen af Portugals Throne. Man anmærker dog med Fryde, at der vil mere end Papirkugler, til at skyde den ned. Don Miguel og hans Moder ere Uvenner.

Høist interessante Betragtninger over den nærværende Crisis, findes i Julii-Hæftet af den hamborgske politiske Journal, hvoraf Undertegnede tillader sig her at giøre følgende Ord tilsyne: „Det vilde være overflødigt, her at indlade sig i ørkesløse Speculationer over Muligheden af et forestaaende Fredsbrud mellem de store europæiske Magter, eller gientage de forskiellige Tidsskrivters Raisonnement om Sandsynligheden eller Usandsyn-

ligheden af en saadan Udsigt, da de, der staae i Spidsen for Statsforvaltningen, neppe selv i dette Øieblik vare istand til at sige noget tilforladeligt derom. Det er siensynligt, at der ligger hver enkelt Magt (ikke de enkelte Partier af Indflydelse, f. Er Frankrigs militaire Liberale, og Englands High-Torys) megen Magt paa, at vedligeholde Fredsstanden; men at enhver ligesaavel forudseer Muligheden af en Tingenes Vending, som gior det umuligt at haandhæve denne, sees af mange tilfældige Ytringer, f. Er., i de franske Kamre, af de stærke Lystigire og Sundhedscordons, der siges at sammendrages i Ungarn og Schlesien, af den betydelige Reserve i Polen . . . At det mærkværdige tyrkiske Manifest ikke er af nogen tyrkisk Pen, sees ved første Øiekast; den sidste Sætning fremstiller i nær Tilkomst Almeenfreden i Fare, ved Følgerne af nærværende Krig *) Allesaa fra Constantinopel kommer det første officielle Nødskrig, over den christelige Verdens i Fare svævende No. De vestlige Staters Politik har endnu ikke opklaret sig; Krigen i Tyrkiet nærmer sig nu først den afgiørende Catastrophe; Krigsbegivenhederne i Asien ere endnu dækkede med et Slør, det politiske System, Sultanen synes at ville følge, har endnu ikke faaet Fasthed, Partierne paa den pyrenæiske Halvøe lægge mere deres Forbittrelse end deres

*) Denne Slutning lyder saaledes: „Den høie Port, og den muselmanske Nation, der i hvert Anliggende stedse sætter sin Tillid til den Høiestes Kraft og Magt, ruste dem til Forsvar, efter den hellige Troes Forskrifter. Som de ere frie fra Uvished og Modløshed, saa skulle de og blive frie for hver Ansvarlighed for de Kiendsgierninger, der nu og i Fremtiden forstyrre mange Menneskers Lykke, og torde selv ønske Grundpillerne for den hele Menneskeslægts Rolighed."

Styrke for Dagen, og endnu har intet af dem faaet afgjørende Overmagt. Endnu herskér i alle politiske Forhold en Slags Ligevægt, men som ligner Luftens tunge Stilhed ved foreſtaaende Tordenveir."

Den 29 August 1878.

K. L. Rahbek.

Tritogenia.

September 1828.

Undersøgelse

over

en i det 12te Aarhundrede skreven Islandsk Historie,

kaldet

Fliotsdœlernes, eller: Droplœgs Sønners, Helges og Grims Saga.

Foreløst i et Selskab den 16 Febr. 1816

af B. Thorlacius *).

I det jeg vover i nogle Øieblikke at underholde dette ærede Selskab med en Undersøgelse over en

*) Anm. Denne Afhandling leveres her aldeles saadan, som den i 1816 forfattedes. Da havde Prof. P. E. Müller endnu ikke fuldendt sit Saga-Bibliothek, det Islandske Oldtids-Selskab havde endnu ikke begyndt at virke, og de ved den Arna-Magnæanske Commissions Foranstaltning udgivne 2den og 3die Deel af den poetiske

hidtil utrykt, i det gamle Skandinaviske Sprog forfattet Historie fra det 12te Aarhundrede, kaldet Fliotsdœlernes eller Grims og Helges, Droplœgs, den diœrve Qvindes, Sønners Begivenheder, har jeg mere Grund til at befrygte, at Behandlingen fra min Haand maatte findes uheldig, end at Æmnet skulde være et oplyst Selskabs Opmærksomhed uværdigt.

Skiønt denne Historie meest indskrænker sig til et Par mægtige Familiers Tildragelser paa Den Islands Østre-Fierding, og for saa vidt ikke kan love sig saamegen Deeltagelse hos Læserne, som f. Ex., Saxo, Knytlinga-Saga eller Snorro, saa indeholder den dog saare meget, der giver den Interesse for Enhver, som frydes ved at sætte sig tilbage i Oldtiden, og fornemmelig for Nordboen, for hvem den simple, men sanddrue og naive Skildring af det gamle Nordens Borger- og Huuslig, maa i det mindste have ligesaameget Tillok-

---

Edda, Laxdœla-Saga m. m. vare ei udkomne. Skulde da end den kyndige Læser finde, at flere Steder i denne Afhandling nu maatte noget anderledes behandles, især i Hensende til Historiens Textes Kritik, saa indrømmer Forf. dette ikke ugierne; men han haaber, at selv uden de Forandringer, som den strængeste Kritik maatte tilsige, vil dog Stykket ei ganske mangle Læserens Deeltagelse.

B. T.

kende, som Krøniker om Nationernes blodige og for hinanden ødelæggende Kampe.

Island, denne i physisk Henseende sørgelig romantiske Ø, der efter troeværdige Reisebeskrivelser i sit Indre mere ligner en bestandig Vulkan og fortgaaende Klippe-Rifter, end et beboeligt Land, — Island var det forbeholdt i det 11te, 12te, 13de og 14de Aarhundrede, at blive et Gjemmested for Nordens gamle Tungemaal og i Poesie, Lovgivning, Mythologie og Historie, at levere en meget omfattende Original-Litteratur, paa en Tid, da intet af de nu cultiverede Europas Riger i disse Landes Sprog kiendte noget lignende. Hvad paa hiin Ø skreves, bør da ikke saa meget kaldes Islandsk, som Skandinavisk, thi det var Skandinavers Aand og Maal, som der bevaredes.

Af de henved 250 større eller mindre Skrifter, som udgjøre den gamle saa kaldte Islandske Litteratur, er neppe ½ Deel ved Trykken bekiendtgjort. I de senere Aar, da man i Udlandet med saamegen Begierlighed efterspøger, offentliggjør og stræber at forklare de Grene — skjønt vist ikke de meest glimrende — af denne Litteratur, der staae i Forbindelse med germaniske National-Traditioner,

synes det at være dobbelt Pligt for dem, der ere Kilderne nærmere, ikke at forsmaae sine egne Rigdomme, men hellere bidrage alt sit til at gjøre dem bekiendte, og anvende dem til Videnskabernes Nytte.

Blandt de flere Maader at inddele de historiske Islandske Sagaer paa, synes den i mange Henseender at have adskillige Fordele, der tager Hensyn til Landets fire Fierdinger, fordi de sammenhørende Historier saaledes naturligere forbindes med, og kaste Lys paa hinanden. Den Saga vi her skulle beskieftige os med, hører til Landets østre Fierding, nu Nordre- og Søndre-Mule-Syssel, og Tildragelsernes Skueplads er Fliotsdalen, eller den vidtloftige Dal, som giennemskiæres af den store Flod kaldet Lagafliotet. Denne Deel har hidtil ikke, saavidt mig bekiendt, haft det Held at see nogen af de den angaaende Skrifter dragne for Lyset. Mens Sønderlandet kan rose sig af sin Eigla, og den herlige Niala-Saga, begge værdigen udgivne af den Arne-Magnæanske Commission, Vestlandet af sin Eirbyggia, bekostet af vor Suhm, og Nordlandet af Vatnsdæla, hvilken vor Prof. Werlauff saa vel har besørget, har de Lærdes Omhu ikke endnu strakt sig til Østerdelen af Landet, der dog efter Historiens Vidnes-

byrd var den, der først af Nordmænd (af Naddod 861) blev funden. Kaster man nu et Blik paa Kortet, saa møder man strax paa denne Side Unaos, der efter Landnamabok fik sit Navn af den Danske Mand Une, der var een af de første, som her landede. Lige fra Vapnafiord mod Nord til Krossavik mod Syd, tæller man, saa vel paa Kysten, som ind ad Landet, idel Navne, der minde om Oldtids Helte og Heltinder. Skriddalen, den, de Reisende beskrive ligesaa majestætisk som ledsaget af de omboendes Ærefrygt, spiller i denne Egns gamle Historier en meget vigtig Rolle. Arnheidarstad, Bersastad, Hallormstad, Grimsgiá, Eivindaraa og mange flere, bevare ærværdige Minder, for hvilke ogsaa hos den nu levende Slægt Faderen omhyggeligen indprænter Sønnen en hellig Ærbødighed, ved at lade den gamle Saga fortælle hans Forfædres Bedrifter. Jeg har flere Gange hørt Indfødte fra disse Egne berette, hvorlunde de som raske Ynglinge satte en Ære i, liig Helge og Grim i Fliotsdæla, at trodse Fokler og det meest rasende Veirligt, og kappedes med deres Jævnaldrende om at naae til Fieldets Top, for at kunne siges at have seet Grimsgiá, eller Tangstenen, eller den efter Traditionen forstenede Torgerd. Har end senere Sagn i alt dette indblandet et og andet

upaalideligt, saa er dog den historiske Grund for det Enkelte, bekræftet ved Stedets Localitet, af Saga saa urokkelig betegnet, at den ikke, som Hagbarths og Signes skiønne Historie hos os, eller i Catholske Lande Sagnene om Martyrernes Henrettelse, paa engang kan hensættes til 100 Steder. Det indsees let, at denne Omstændighed at kunne med sand Historie i Haanden betegne hvert Forfædrenes Skridt næsten 8te Aarhundreder tilbage; at kunne udpege hver Fiord, hver Aa, hvert Field, hver Dal, de har befaret, stundum endog at kunne bestemme hvor mange Familier eller Gaarde i hver Voigd have været i Sammenligning med Nutiden, paa hvilken Gaard en eller anden Person navnligen der har boet og virket, m. m, — alt dette maa have noget høitideligt ved sig, og knytte Kiærligheden til den Fædrene-Jordbund des stærkere.

Ikke maa det undre os, at nordiske Qvinder ere indflettede i denne Historie, og høre til sammes mærkværdigste Personer, især begge Droplægerne, den ældre Slægtens Stammemoder, og den yngre, hvis Sønner Grim og Helge vare. Det giør det gamle Norden Ære, at det andet Kiøn der ikke, som fordum i Grækenland, var udsat for Slavebehandling, men havde i sin Stil-

ling ofte Leilighed til at udvise en Kraft i Karakteren, der ikke gav Mændenes noget efter. At Erik Blodøres Sønner i Norge benævnedes efter den grusomme Gunhild, at Kong Svend i Danmark kaldtes Estrithsen, og at i Skaldatal de nordiske Digtere Stein og Olav hedde Herdises Sønner, viser, at der ikke mangle Exempler paa Mødre, hvis Navn Sønnerne have baaret. Men det følger af sig selv, at vi hos Nordboerske, og end mere hos Nordens Mænd ikke maae vente, at Blidhed og Mildhed paa den Tid skulde være Hoveddyder. Tidens og Landets Haardhed maatte afpræge sig i Gemytterne. Saa vulkanisk Island er, saa voldsom strænge vise sig stundom dets Sønner og Døttre. At være tapper, modig, virksom, ærlig, sin Vens Ven og sin Fiendes Fiende, var Hovedsagen i deres Tænkemaade. Afsky for Slavesind, der havde bragt dem til hellere at taale Joklernes Jis og Heklas Brand end Enevældets Magtsprog, gav deres hele Liv et Anstrøg af Frihed og Selvstændighed, der viiste sig længe med hældig Kraftyttring, men formedelst Omstændighedernes Medfør tilsidst ved Lidenskabers og Partiaands Indblandelse førte, som ikke sielden er Tilfældet, netop til den Underkastelse, man søgte at undgaae. Nærværende Historie omtaler,

som vi snart skulle see, Heltes og Heltinders Virksomhed, ofte heldig og agtværdig, men stundum ogsaa grændsende til convulsiviske Krampetrækninger.

Som den, hvis Vilkaar i Livet gjøre ham det nødvendigt, for største Delen at lade sig omføre i Verdens Tummel, undertiden glæder sig ret inderligen ved et indskrænket Landlivs Stilhed, saaledes er det en sand Lise, naar man i den almindeligere Historie for det meste kun læser om Krig og Rygte om Krig, at vederqvæge sig ved Fortællinger, der mere have Huus- end Verdens-Livet til Gienstand. For her blot at dvæle ved Nordens Historie, vil Erfaringen snart lære den, hvis jævnlige Beskieftigelse er Saxos eller Snorros Værker, at han ei sielden trænger til nogen Afverling, for dog undertiden at vende Øiet fra Strid og Sværdslag; og saadan Afverling kunne de Islandske Sagaer i fuldt Maal give ham. Vel klirrer her ogsaa stundum Glavindet; ogsaa her hører Enkeltes Drab saa temmelig til Dagens Orden; men de Stridendes Grubber ere dog smaa og Ødelæggelserne angaae kun enkelt Mand. Og hvor morer det da ikke, under Jagttagelsen af de Handlendes Karakterer, at ledes i Dal og i Field og i Stald, til Høslet og Fiskeri, til Jagt og

Thing, til Giesteri og Brøllup o. d. l. I vor Saga bidrager det meget til Begivenhedernes Forskiellighed, at de 2 vigtigste med hinanden kæmpende Personer, Helge Droplogsen og Helge Asbiørnsen, hver for sig vare i deres Districter saare anseete Mænd, og den sidste endog Herredshøvding (Gode) og som saadanne anmodedes om Understøttelse af alle, der paa Thingene havde noget med hinanden at forhandle. Saavel disse, som den egenmægtige Hrafnkel, der som Gode ofte vældigen indblandede sig i Fliotsdælernes Anliggender, erfarede, at deres Medborgere til den Tid ikke frygtede for at modsætte sig selv den Vældigste, naar han krænkede deres naturlige Rettigheder.

Det er til Sagaernes Tidsbestemmelse og i andre Henseender interessant, at bemærke Blandingen af Hedenskab og Christendom, og Overgangen, fra hiint til denne. Fliotsdælernes Historie afgiver nogle Bidrag hertil saavel ved Efterretningen om Bersas Offerhuus, og Maaden, hvorpaa dette omtales, som ved enkelte mindre Træk, der i det følgende skulle anføres.

Men det, som i videnskabelig Henseende maaskee allermeest bør henvende de Lærdes Opmærksomhed paa Fliotsdæla-Saga, er den Om-

stændighed, at man deraf finder i Haandskrifterne en dobbelt Recension, en kortere og en længere, den første ældre og simplere, den sidste yngre og konstigere; den kortere (i 15 Kapitler) haves i en i Begyndelsen af 14de Sec. skrevet Pergament-Codex af den Arna-Magnæanske Samling No. 132 i Folio, tilligemed Niala, Viga-Glums, Eigla, Laxdæla og andre troværdige Historier, meest fra det 12te Aarhundrede. Denne Recension, som ved at være skreven paa Pergament, allerede har nogen Fordom for sig, roser sin Alder end mere derved, at den, ligesom Are Frodes, og Sæmunds, for Islands ældste erkiendte Historier, er concis og, især i Begyndelsen, annalmæssig forfattet, at Fortællingens Tone, skiønt mange Steder livlig, dog er i det Hele kort, og mere angiver end skildrer Tildragelserne. Den vidtløftigere, i 33 Kapitler, hvoraf haves en Mængde Papirs Codices, følger vel overhoved samme Traad i Begivenhederne, men roser mere Samling, Brug af flere Kilder, og Lyst til romantisk Behandling, og synes altsaa at burde sættes et Aarhundrede senere, eller i 13de Sec. Ligesom man ved at sammenholde Snorre med andre Islandske Sagaer og Thættir, hvilke han sandsynligen har benyttet; ved at anstille en Sammenligning mellem de

2 Recensioner af Oluf Tryggvesøns Hist., den kortere ved Munken Oddur, den længere ved Munken Gunnlog, erfarer forskiellige Bearbeidelser *); og ligesom jeg ved Suerres Historie af Codices har overbeviist mig om, at ogsaa der en kortere og længere Recension har fundet Sted; — saaledes var det mig behageligt i en mere speciel Islandsk Saga, at finde sikkre Spor til noget Lignende. Det er artigt her at see, hvorledes enkelte Partier af Historien, formodentlig af særskilte Thättr, ere vidtløftigere udførte; — dette er, f. Ex., sienfynligt i Sectionen om Gunnar Thidrandbabane; — og hvorledes andre efterhaanden, som Familierne voxte, modtoge en romantisk Behandling; man sporer nemlig 3 forskiellige Traditioner om Droplogerne, den simpleste i den mindre Fliotsdæla, en anden romantisk i Brandkrossa-Thättr, og en tredie, end mere æventyrlig, i den større Fliotsdæla. Saadanne Bemærkninger bidrage til at skierpe Kritiken i Nordens Historie, og føre uden Tvivl til det Resultat, at, da en kort og nøiagtig Nedtegnelse af Begivenhederne nødvendigen synes at maatte forudsætte, at de nedskreves medens

*) Som Prof. P. E. Müller har viist i Forkalen til Halldorsens Isl. Lexikon (og senere i en udførlig Afhandling).

de skeete, eller og snart efter at de vare forefaldne, saa bliver derved de Nordiske, og isærdeleshed mange af de i Island forfattede Historiers Ælde og Troværdighed betydeligen bestyrket.

I denne Undersøgelse skulle vi *først* give en kort Udsigt over de vigtigste i den mindre Fliotsdæla fortalte Begivenheder; *derpaa* skulle vi henvende os til den større Fliotsdæla-Saga, og ved at sammenligne andre Sagaer og Thättr, som enten ere dens Kilder eller dog staae i Forbindelse med de der berørte Tildragelser, søge at adskille det virkelig Historiske i Fortællingerne fra det Udsmykkede; *endelig* skulle vi anføre nogle Betragtninger, for at vise, hvad især Nordisk Oldstudium af denne Saga kan lære.

I.

Den mindre Fliotsdæla, der meest breier sig om Droplogs Sønners Helges og Grims Tildragelser, synes at kunne afdeles i 4 Sectioner. Den første forudsender i Kapitlerne 1—3 de i Historien fremtrædende Personers Genealogier, deres Nedsættelse i det District de siden beboede, og deres Slægtskabs eller Svogerskabs Forbindelse med hinanden; den anden fortæller i 3. og 4de Kapitel Helge Droplogsens Ungdoms Historie, og

de allerede da stundum skeete Sammenstød med Helge Asbiornsen; den 3die Section fra 5te til 10de Kapiel, giennemgaaer Helges og hans Broders Levnet og Hændelser lige til den førstes Død; og den 4de fra 11te Kapitel til Ender, beskriver Grims forskiellige Omtumlinger efter hans Broders Drab.

Den genealogiske Deel er meget hensigtsmæssigen forfattet, da den meddeler Læseren netop saa meget om de i Sagaen virkende Mænds Slægt og Afstammelse, som er nødvendigt for at forstaae den. Deraf er det nok her at anføre følgende.

Helge Dropløgsen nedstammede i 4de Led fra en Ketil Thrym, som er en ganske anden end Vatnsdælernes Stamfader af samme Navn; denne Ketil boede i Skridedalen, men togtede jævnligen paa Fribytterie. Paa et Besøg hos en Ven Vedorm i Jemteland seer han et Fruentimmer, beskieftiget med Vask ved en Aa, som græd og viiste sig meget bedrøvet. Ketil, der havde lagt Mærke til hendes fagre Haar, da hun toede sit Hoved, og hendes yndige Væsen, gaaer til og spørger hvo hun er: Hun svarer: min Fader var Asbiorn kaldet Skeriablesi (Pletpande), der efter Tryggves Fald blev Jarl paa Syderøerne. Ham an-

faldt Vedorm, landende om Natten med 18 Skibe, brændte ham inde med alle hans Mænd, og bortførte min Moder, mig og alle andre Qvinder, som Slavinder. Rørt over hendes Skiæbne, kiøber Ketil hendes Frihed af Vedorm. Da han efter at have herjet Sverrigs Kyster, vilde med sin Viv og dennes Broder drage til Island, og de kom forbi Vigen, beder Arnheid Ketil om at maatte gaae i Land og sanke Skovbær (aldin). Ved et Tilfælde støder hun paa et Sted, der synes hende at skiule noget Mærkværdigt, og lader Ketil det vide. Han graver og finder en Kiste fuld af Sølv. Ankommen til Rødefiord i Island begiærer han og faaer Arnheid til Ægte. Han kiøber sig Land og Herredshøvdingskab (godord); og heraf er da det Arnheidarstad benævnet, der siden blev denne Slægts Sæde. Med sin Arnheid havde Ketil en Søn, den ligesaa smukke, som tappre og høitagtede Thidrande, gift med Ingild, Spakberses Datter. Thidrande havde 2 Sønner, Ketil Herredshøvding paa Nordvik, og Thorvald, hvilken, skiønt kort levende, da han druknede i en Elv, her er os vigtig, efterdi det var ham der ægtede Dropløg, Datter af Thorgrim paa Giljum i Jøkulsdal, som blev Moder til Helge og Grim, vor Histories Helte. Thid-

randes Døttre vare 3: Jorvid gift med Siduhall, Hallcatla, der fik Geiter Lytingson paa Krossavik, og Groa ved Eivindaraa, hvilken sidste i Sagaen er mærkeligst.

Helge Asbiornsen, Helge Dropløgsens Medbeiler, boede nogen Tid paa Arnstad, men kiøbte siden Miosanes og blev Herredshøvding. Han var først gift med den navnkundige Spakberses Datter, der ogsaa hed Dropløg; men da denne vilde besøge sin Moder Ingeberg, der laae i Barselseng, omkom hun tilligemed de hende ledsagende Trælle paa Slede i en Isvaage paa det Sted, som deraf benævnes Thrællavik. Hans anden Kone var Thordis Thodde fra Vapnefiorden, Brodhelges Datter, en Qvinde af megen Aandskraft, som vi siden nærmere skulle lære at kiende.

Helge Dropløgsen viiste selv i Barndoms-Aarene meget Mod og Sielsstyrke. I et Giesteri hos en Bonde Thorir paa Mynæs kom det blandt Huuskarlene paa Tale, hvilken Qvinde vel var den giæveste i Egnen. Da de fleste nævnte Dropløg paa Arnheidarstad, som saadan, lader en af Karlene Thorsten Thordisil nogle Ord falde, som antydede Mistanke om hendes Utroskab mod sin Huusbonde. Strax rygtedes det, og Droplog viiste ved Ærgerlighed og Kulde mod sine Børn,

hvormeget det krænkede hende. Skiønt ikke uden 13 Aar gl. gaaer Helge med sin 12aarige Broder Grim ud om Natten, og efter at have taget Veien over den iislagte Eyvindaraa, hvor han besøgte sin Faster Groa, gaaer han til Mynes, finder Karlen tilligemed en anden Træl beskieftiget med Høelæsning, og fælder ham med et Spydkast. Helge spøgede med at det var kun en Rypejagt, og Moderen blev vel tilfreds.

Efter nogen Tid sender Dropløg Sønnerne for større Sikkerheds Skyld til deres anden Fasters Mand Geitr Lytingsson paa Krossavik. Paa Reisen fik de et særdeles haardt Veir, og vildførte ved Sneefoget kom de uventet til Bersas hedenske Offerhuus. De troede, at de hedenske Guder havde misledet dem, og Berse meente at deres kaade Opførsel ved Offerhuset var Aarsag i Reisens Forsinkelse. Ved Familiens Mellemkomst blev Mandebod givet for Trællens Drab og Sagen saaledes forligt.

Da Helge voxte til, befattede han sig meget med at være Sagfører for Herredsbønderne. Moderen Dropløg giftede sig med Halstein, en riig Mand paa Vidivol, skiønt til megen Misfornøielse saavel for hendes egne, som for Halsteins da fraværende Sønner. Grim tog Helge Ingilds

Datter til ægte, og kiøbte det halve Arvegodsskab, hvor han bosatte sig.

Helge Droplægsen paadrog sig strax Helge Asbiørnsens Fortrydelse, ved det listige Raad, at hielpe Hrafnkel til at faae Herredshøvdingskabet, som Asbiørn ønskede at beholde. Vilkaarene bleve, at Hrafnkel Gode skulde føre det i ligesaa lang Tid, som Helge Asbiørnsen havde ført det, men siden skulde de have det i Fælledskab.

Hos en riig Bonde Thord vest i Skeidedalen havde Helge Asb. sat et af sine Børn til Opfostring. Af denne kiøber Thorgeir 50 Faar; men da han skulde drive dem hiem, bleve de borte fra ham. Om nogen Tid, finder han ved Efterspørgning 18 af dem skiulte paa Thords Marker og malkede. Han fordrer Erstatning af Thord, men denne nægter det i Tillid til Helge Asbiørnsen, som, skiønt han tilstod Thorgeir var forurettet, dog ei vilde have dermed at giøre. Denne beder da Helge Droplægsen tage sig af Sagen; hvilket han og giorde paa Althinget med saadan Eftertryk, at Thord dømtes til at erstatte alle Malkefaarene med ligesaa mange Kugild, altsaa 6 Gange; thi man regnede 1 Malkeko paa 6 Malkefaar.

I Oesjarmyri paa Borgarfiord boede en Thorstein, som var opdraget hos Helge Asbiornsen. En anden Bonde paa Borgarfiord ved Navn Biorn, som ei fandt sig lykkelig i sit Ægteskab, giorde alt for hyppige Besøg hos Thordis, Thorsteins Kone. Manden bad Helge Droplogsen at anmode Biorn om at holde op med disse Besøg. Helge giorde det gientagne Gange, men Biorn vilde Intet høre. Da Thordis endelig blev frugtsommelig, o[illegible]denne Beskiæmmelse rygtedes, forbrede Helge D[illegible]sen Bøder af Biorn, og da han ogsaa afslog at give disse, dræbte han ham og i 3 Personers Nærværelse nedsænkede hans Legeme i et Skiær, der siden kaldtes Biarnarskiær, og tilhyldede det med Muld. Den dræbtes Venner fik Helge Asbiornsen til at stævne Droplogsen som Mørder; men denne havde saavel forsynet sig med Beviis i Sagen, at Citanterne tabde og maatte bøde 100 Guldører.

Hidtil havde Helge Droplogsen været heldig, men nu begyndte mørke Skyer at trække sig sammen over hans Hoved. Droplogs Ægteskab med Halstein havde ikke behaget ham, da Gierrighed synes at have været denne rige Mands Hovedegenskab. Stedsønnerne vilde aldrig opholde sig hos ham, og den mere kraftfulde end dydige Drop-

log begyndte og, skiondt hun havde en Søn med ham, at ønske denne Forbindelse opløst. Efterat Moder og Søn havde havt en lang Samtale med en Træl Thorgils, bad denne sin Herre Halstein at gaae i Laden for at beser sit Hø, og derpaa gav ham sit Banesaar med en Øre. Helge var vel saa forsigtig strax at dræbe Trællen, men kunde ikke hindre at Mordet rygtedes, og nu opvaktes en almindelig Fortrydelse imod ham. Dropløg fandt det raadeligst at flygte til Færøerne. Helge Asbiornsen greb villig denne Leilighed til at hævne sig; og Dropløgsen fandt ikke Forsvar uden hos sin Farbroder Ketil og sin Fætter Thorkel Geitisson. Han indstævnedes til Thinget, og Dommen blev: at han i Mandebod skulde betale 1200 *), og 5 Malkekior, skulde være landflygtig i 3 Aar, og efter 1 Nats Ophold strax reise. Reiste han ikke, skulde han være fredløs mellem Smørvatnsheide og Lonsheide. Helge var for egensindig til at rette sig efter den fældede Dom. Hallsteins hiemkomne Sønner søgte end mere at forbittre alle imod ham; desuagtet besluttede Grim at følge sin Broder og dele Skiæbne med ham.

*) Øre (silfur); eller Alen Vadmel; det første var en uhørt Mandebod.

I Nordfiorden boede den af Vatnsdæla for sin Uregierlighed bekiendte Thorgrim Skinnhufa, hvis Kone Rannveig var beslægtet med Helge Droplogsen. Misfornøiet med sin Mand, ønskede hun at skilles ved ham, og vor Helge vilde reise did for at bringe denne Sag i Orden for hende. Imidlertid hendte det sig, da begge Helgerne traf hinanden paa et Høstthing, og Droplogsen hændelsesviis kom til at stamme, at Asbiørnsen udloe ham; og da Droplogsen derpaa sagde, at han havde vel Goden Hrafnkell bag ved sig, blev Asbiørnsen saa vred, at han tilføiede: de skulde snart findes saaledes, at de ei begge kom derfra med Livet. Paa Reisen til Rannveig besøgde vor Helge sin Frille Tofa Hlidarsol, Datter af Thorkels paa Torfestad. Hendes Tungsindighed var for begge et Varsel om, at de ei oftere skulde see hinanden. Ved Afskeden gav han hende et Bælte og en Kniv til Foræring. Da Helge Droplogsen kom til Rannveig, blev dennes Skilsmisse med Thorgrim fuldbyrdet. Hun lod Vidner fremtræde, erklærede sig skilt fra sin Mand, tog hans Klæder og nedsænkede dem i en Uringrav. Forbittret herover sik Skinnhufe sine Venner til at ophidse Helge Asbiørnsen mod Droplogsen. Efter hans Foranstaltning sendte man

Bud til Hallsteins Sønner, og snart bleve ikke færre end 18 samlede, som i Eyvindardal lurede paa den Fredløse.

Onde Drømme om Natten spaaede Helge Droplægsen intet Godt. Han tager ind til sin Frænke Thordis, som var en gammel Kone I det hun paa hans Forespørgsel vilde underrette ham om hans Efterstræbereś Planer, tager en af de Nærværende en Sneebold, og slaaer hende dermed for Munden, saa Helge Intet tilstrækkeligt erfarede. Da han med Grim og et Par andre Stallbrødre drog derfra og kom til Kalfvadsore, seer de dereś Modstandere nærme sig, og paa en Forhøining ved Aaen begyndte Slaget, der fra begge Sider førtes med stor Haardnakkenhed. Asbiørnsen blev strax ved et Skud i Laaret sat ud af Stand til at stride Hans Svoger Hiarranda og Kara anfaldt Helge Droplægsen, som forsvarte sig drabeligen, skiønt han savnede sit bedste Sværd, hvilket han havde sendt bort for at hvæsses. Halsteins Sønner satte an paa Grim saa haardt, at han segnede til Jorden og formodedes død. Efterat Helge havde nedlagt mange, tog han sin Broders Sværd, som han troede omkommen, og vilde hugge til Øsur, af hvem Asbiørnsen havde modtaget Daaben, men denne sog

Spydet igiennem ham, og da han atter havde giort et forgiæves Forsøg paa at træffe ham, lod han sig nedstyrte i den under Høien værende Snee, og døde.

Efter Slaget pleiede Grøe Thidrandes Datter ved Eivindvaraa de Saarede og besørgede de Døde hoisatte. Asbiørnsen blev helbredet ved en Læge Alfgerds Hielp. Grim kom til Live igien, og blev ført til Thorkell Geitisson paa Krossevik. Det rygtedes snart, at han ei var død. Helge Asbiørnsen folgte Mivfanes og flyttede dybere ind i Herredet til Eydum. Grim var stedse uglad. Han loe aldrig og flyttede idelig om for ei at falde i Blodhævnerens Hænder. Han drog til Jokulsdal, siden til Rangaa vesten for Lagarfliotet i Vøigden Backa, og derpaa til Eidaskog, hvor han skiulte sig i et Jordhuus, som han grov ved en Bæk, og væltede Muldet i Bækken. En Aften, da Helge Asb. havde mange i Besøg hos sig paa Eidum fra Lambanæs-Thing, og sov med sin Kone i et utillukket Kammer, lister Grim med sin Ven Thorkel Trane sig ind i Fæstallen, og efter at have udspeidet Leiligheden, gaaer om Natten med draget Sværd til Alkoven. Han rører ved Helge, denne vaagnede og troede at have følt sin Kones Haand. Tog Du paa mig Thordis, siger han, og hvoraf

er din Haand saa kold? Hun svarer: ikke rørde jeg Dig, men jeg ahner noget uheldigt. Derpaa sove begge ind igien. Nu gaaer Grim til Helge, tager Thordis's Haand bort, og i det han siger: Vogn du Helge, nu har du sovet nok, stikker han til med Sværdet saa det staaer igiennem ham. Derpaa kaster han et Træstykke, som han havde bedet hans Ven Torkel Trane at tage med, i Dørrens Rigel, og løber tilbage til sit Jordhuus.

Hrafnkel Gode, den Dræbtes Broderson, paatog sig Eftermaalet for Helge Asb og fik ham erklæret i Landflygtighed. Grim skiulte sig i Biergkløfter og under Stene *), til han kom til sin Svigerfader Ingiald i Arnheiderstad, hvor han atter gravede sig et Jordhuus ved en Bæk. Hrafnkel Gode bestak Thorkel Spak paa Niardvik for at udspeide Grims Opholdssted; denne gaaer til Grims 6 Aar gamle Søn, og spørger ham: hvor er din Fader? Drengen svarede: „ikke veed jeg det; men om jeg end vidste det, skulde du dog ikke af mig faae det at vide." Siden sluttede Thorkel dog deraf, at en Pige havde nævnet Grims Skaal, at han vel der maatte være i Skiul. Det lykkedes Ingiald at skaffe Grim synden om

*) Hvoraf Grimsgiá, Tialdstenen og Grimsheller.

Jokkeln til Hornefiord, hvor en Norsk Søefarer modtog ham i sit Skib og førte ham til Sogn i Norge. For større Sikkerheds Skyld drog han til Oplandet, og opholdt sig hos en Ven Fingeir.

Dog levede han ikke længe. Fingeir havde en Syster Sigrid, som en Røver Gaus forlangde sig udleveret, eller i Vægrings-Tilfælde, at hendes Broder skulde møde ham i Holmgang. Grim tilbyder sig at gaae i sin Vens Sted. Da Gaus forstod den Konst at døve Sværd, saa forsyner Grim sig med 2de Glavind; og efter at have aabenbar brugt det ene, fremtog pludselig det andet som han havde skiult, nedlagde Vikingen og bemægtigede sig alle hans Skatte. Imidlertid var dog Grim bleven saaret i Benet. For at læge dette Saar, tilbød en Qvinde sin Tieneste. Men man tog sig ikke i Agt for, at denne var Gaus's Frille Gesion, som god Gift i Saaret og saaledes hævnede sin Elskede. Grim mærkede, at Benet opbonede, lod en Præst hente, blev berettet, og døde. Hans Kone Helga blev af Fingeir befordret til Island til sin Fader Ingiald.

Sagaen slutter med de tvende historisk vigtige Bemærkninger: at Helge Dropløglen faldt Aaret efter at Thangbrand Præst kom til Island — og at den, der har fortalt nærværende Saga, var en

Thordvald, Sønnesøns Søn af Ingiald, Grims Svigerfader. Den første Angivelse sætter Begivenhederne i Slutningen af det 10de, og Begyndelsen af det 11te Aarhundrede. Den anden anviser, og det ikke usandsynligen, Sagaens Forfattelsestid til den første Trediedeel af det 12te Seculum. Dersom vi omtrentligen beregne, at Aarene fra den 1ste Droplog til den sidste (Helges Moder) vare 925 til 1025, og tage 3 Generationer paa eet Aarhundrede, vil Fortælleren, som var Ingialds Sønnesøn, have kunnet skrevet dette ved Aar 1135 eller lidet senere.

II.

Ved at gaae over til de Sagaer eller Thættir, med hvilke den mindre Fliotsdœla, som vi hidtil have omtalt, kan sammenholdes, vil vi finde, at den saakaldte større Fliotsdœla, bestaaende af 33 overhovedet lange Kapitler, fornemmelig er den, hvormed vi skulle beskieftige os, og til hvilken de andre os mødende Skrifter, med bestandig Hensyn til hiin mindre Saga, under Undersøgelsen blive at henføre.

De Skrifter, deels trykte, deels utrykte, som sidste maae jævnføres med Fliotsdœla hinn mikla, ere da:

a) enten saadanne, der kunne ansees, som dens Kilder, f. Ex., 1. den os bekiendte mindre Fliotsdœla. 2. og den utrykte *) Gunnar Thidrandebanas Saga eller Fortœllingen om den yngre Thidrandes, Ketil Thryms Søns, og Berses Svigersøns, Hœndelser og Død, og hans Drabsmands Nordmanden Gunnars Skiœbne.

b) eller saadanne, hvis Fortœllinger gaae jœvnsides med den store Fliotsdœla, og tiene meget til dens Oplysning, uden dog at kunne kaldes dens Kilder. Af dette Slags er: a. Brandkrossa Thättr, eller Historien om den blisede Ore, der gav Anledning til den første Droplogs Ankomst til Island, hvilken jeg nyeligen i et Akademisk Program har udgivet med Latinsk Oversættelse og en liden Fortale; b. Herredshøvdingens Hrafnkels kaldet Godes Saga, hidtil utrykt, en velskrevet Historie af 12te Seculum, der formedelst denne Mands Slœgtskab i Fliotsdalen og store Virksomhed, ofte kommer i Berørelse med vor Historie; c. den utrykte Vapnfirdinga-Saga, ligeledes fra 12te Seculum. Af de to til denne Saga egentlig hørende Stykker, det ene om Brodhelga, det andet om Thorstein Stangarhøg, ere Brodhel-

*) Men nu udgiven ved den Arna-Magn. Commiss. 1826.

gas Begivenheder os her oplysende, da han i Anledning af Geit Lytingsons, Thidrandes Svigersøns Drab blev forfulgt af Geits nærmeste Blodhævner, hans Søn Thorkel kaldet Geitisson.

c) blandt de Sagaer, som vel have et og andet historisk Vink til Jævnførelse med Fliotsdæla, men dog ikke kunne siges egentlig at oplyse den, ere:

a. af utrykte: den ypperlige Laxdæla *) fra 12te Sec., der f. Ex. antager, i Henseende til Gunnar Thidrandabane, at Thorkild, paa Gudrun Osvifurs Datters Anmodning, hialp Gunner hiem til sin Fødestavn, men ei, som den større Fliotsdæla, tillægger Helge Dropløgsen Deel deri; og

Liosvetninga-Saga eller Fortællingen om Indbyggerne af Liosavatn paa Nordlandet fra samme Aarhundrede. Der læses, f. Ex., om Fliotsdæleren Thorkel Geitersøns Strid med Gudmund den Rige; ligesom og den mindre Fliotsdælas Slutning viser, at Helge Asbiørnsens Enke Thordis blev gift med en Hoskuld fra Liosavatn.

*) Efterretning om Laxardalen paa Vestlandet og dens Beboeres Tildragelser. (nu udg. ved den A. Mi. Commission 1826).

b. af trykte Historier kunne vi her nævne den fortræffelige Nials Saga, da Flose, der brændte Nial inde, læses i Fliotsdæla at have søgt Helge Droplogsens Hielp; men denne, der havde nok at giøre med sine egne Sager, afviiste ham med Undskyldning af Sygdom; og

Valnsdæla, hvor Thorgrim Skinhose, (hvis Kones Skilsmisse fra ham vor Helge bevirkede), havde viist sig saare uregierlig, og som, misfornøiet med sin Stilling der, havde valgt Fliotsdalen til sit Opholdsted.

Det er da egentligen kun de to første Klasser af Skrifter, som her komme i Betragtning. I det Enkelte at sammenholde hvert factum med hinanden, var dens Pligt, der skulde levere en historisk-kritisk Udgave af Fliotsdæla. Men til vort Maal er det nok, at indskrænke os til saadanne Sammenligninger, der kunne føre til Bestemmelsen af de her omhandlede Sagaers Charakteer.

For at begynde med den større Fliotsdælas Forfattelsestid, da kan man umuligen antage den Angivelse, som læses ved dens Slutning, naar det heder: „Helge Grims Kone boede efter Ingiald, hendes Fader, paa Arnheidarstad, tilligemed

Thorvald, hendes og Grims Søn. Thorvald havde en Søn, som heed Ingiald, og hans Søn var Thorvald, som fortalte denne Saga eet Aar efter at Thangbrand kom til Island; og slutter hermed Fortællingen om Dropløgs Sønner." Aar 997 kom Thangbrand til Øen; men da Hrafnkel Gode, Helge Asbiørnsens Jævnaldrende, døde ifølge dennes Historie i Oluf den Helliges Alderdom, og Oluf døde 1030, saa sees deraf, at denne Angivelse er urigtig; 3 Generationer, altsaa omtrent 1 Aarhundrede, maae jo endnu tilkomme, dersom Ingialds Sønnesøns Søn er, som Ordene lyde, Fortællingens Forfatter. Her have vi strax et Beviis paa, at den større Fliotsdæla maa læses med Kritik. Sammenligner man dette Sted med det Parallele i den mindre Fliotsdæla, saa føres man til at troe, at den der skrev den større Recension, ved urigtig Punctation blev ledet til Misforstand af sin Original; thi i denne bør Ordene tages i følgende Forbindelse: Winteren efter at Thangbrand kom til Island faldt Helge Dropløgsen; og denne Sætning bør ved et punctum adskilles fra det foregaaende. I øvrigt er Ingialds Sønners og Sønnesønners Følge i den større Recension tydeligere udtrykt end i den mindre.

At Fliotsdœla hinn mikla maa være eet eller halvandet Aarhundrede yngre end den kortere Historie af dette Navn, sluttes af mange indvortes Grunde. Den større Recension anfører ligesaa lidet som den mindre, med tydelige Ord sine Kilder. I den mindre ere Traditioner, Steders Navne, i hvilke Daaden forœvigedes, og nogle faa Sange (dog i alt kun 6 Strophер, 1 af Helge Asbiørnsen, og 5 af Grim) af Forfatteren benyttede. Den større lader i 13de Kap. Hreidar paa Skieggiastad more sig med gamle Sagaers Læsning. Han sad ved en gammel Historie (vid forn sögu) til Solens Nedgang, og glemte derved, hvad han havde lovet Helge Droplœgsen, at hente hans paa Isen efterladte Handsker. Er dette sandt, saa har man et bestemt historisk Vidnesbyrd om skrevne Sagaer allerede i 10de Aarhundrede; hvilket, saa rimeligt det end i sig selv er, man nødigen har villet indrømme. Dog derom spørge vi heller ikke. Men vist nok er det klart deraf, at, kunde den større Fliotsdœlas Forfatter antage en Bonde i 10de Aarh. beskieftiget med Sagalæsning, saa maa han, hvilket ogsaa hans Arbeide vidner, selv have været vel bevandret i dem, og mere bevandret end den mindre Forfatter, hos hvilken intet Vink derom findes; men

selv derfor og have levet endeel sildigere end han.

Om den vakkre Thidrande læses en Bemærkning i 3die Kapitel af den større Recension, som vi bør hidsætte: „Thidrande Geites Søn var en stor og stærk Mand. Ikke fandtes paa den Tid hans Lige i Værdighed og Anstand. Ogsaa har man sagt, at han var en af de fire meest udmærkede Mænd i Island. Disse Mænd nævnes foruden Thidrande: Kiartan Olavson, Høskuld Thorgeirson paa Liosavatn, og Ingolfr Thosteinson kaldet den smukke. Vise Mænd ville paastaae, at der ikke paa hele Den har været disse 4 Mænds Lige i Aandsgaver. Man taler og om, at de have været af saa yndigt Udseende, at mange Qvinder bleve henrykte af deres Skionhed; og i sieldne Siæls-Eyner svarede de aldeles til deres deilige Skabning." Da Kiartan just nævnes som en særdeles smuk Mand i Lardæla-Saga, Høskuld paa samme Maade omtales i Liosvetninga og Ingolf i Vatnsdæla, og i Halfredar Saga Vandrada-Skald, saa bliver det timeligt, at han har kiendt alle disse Sagaer; og om man end vilde sige, at Tradition havde underrettet ham om Helteskionheder i forskiellige Islands Egne, saa er dog det, at nævne dem paa eet Sted, noget, man

snarere venter af en senere end af en ældre Forfatter. De Steder, f. Ex., i 11te Kapitel o. fl. hvor Dropløg-Sønnernes Old og dennes Skikke omtales som noget fra en meget fiern Fortid, ere og af den Beskaffenhed, at de ei kunne komme fra Ingialds Sønnesøns-Søns Pen, thi neppe bruger Nogen saadanne Udtryk om sin Oldefaders Dage; og i den mindre Fliotsdæla findes Slige ikke.

I Henseende til de i begge Sagaerne forefindende Spor af Skribenternes Tilbøielighed for Christendommen, da er denne, som man kunde formode hos en ildigere Forf, langt mere fremtrædende i den større Fliotsdæla, end i den mindre. Denne sidste nævner kun Bersas Offerhuus, den første gior sig Umage for at male det med saa sorte Farver, som muligt; denne lader vel Læserne mærke hos Helge Dropløgsen nogen Tilbøielighed for Christendommen, som i hans sidste Aar ei var utroligt; men hiin lader endog Helge som Dreng holde lange Formaningstaler til den gamle Bersa, for at omvende ham; hvilket efter begges Alder er meget upassende, og efter Historiens egne Ord ikke engang var muligt, dersom Thangbrand først kom til Island et Aar før Helge Dropløgsen døde.

Er det sandt, hvad Indfødte fra Østerlandet have forsikret mig, at den større Fliotsdæla, hvor der er Tale om Stæders Beliggenhed, om Reiser fra Egn til Egn, især om Lagarfliotets Løb i Herredet, meget ofte tager Feil i at nævne Nord eller Vest, Øst eller Syd, hvilket ei er Tilfældet med den mindre; saa maae vi tænke os den sidstes Forfatter som en Mand af selve Dropløgslægten, der ved Reiser nøie var orienteret og bleven bekiendt med alle Localiteter, den første derimod, som en Forfatter, der vel, fordi Fliotsdalen var hans Fødeegn, i det Hele vidste dens Beskaffenhed; men som, fordi han levede over et Aarhundrede senere, og kiendte mange af de Steder, der vare Begivenhedernes Skueplads, mere af Tradition og Sagalæsning end af Reiser, ikke sielden feilede der, hvor kun egen Beskuelse kunde tilsige Pennen de rigtige Udtryk.

Inddele vi den større Fliotsdæla, ligesom vi have giort det med den mindre, da bliver det lettere baade at overse, hvilke Tillæg hiin har giort til denne, og paa hvilke Steder andre Kilder end dens ældre Søstre ere blevne benyttede. Den første Section, indbefattende 6 Kapitler, har vel det tilfælles med den mindre Fliotsdælas Ind-

ledning, at man deri gjøres bekiendt med de siden virkende Personers Slægtskab og Afstammelse; men Udførelsen er aldeles forskiellig, og i Slægternes Angivelse er taget Hensyn til andre Forholde; hvorfor man og finder at andre Kilder, hvoraf nogle nu ikke mere haves, ere benyttede. I første og andet Kapitel gjøres Læseren bekiendt med Helge Asbiørnsens Æt. For saavidt denne var indflettet i Brodhelgas og Hrafnkells Slægt, blive begge de af disse Mænd benævnte Sagaer at sammenligne, og denne Jævnførelse viser, at, skiønt bemældte Sagaer have efter deres Hensigt lagt Vægt paa andre Omstændigheder end den større Fliotsdæla, saa stemme de dog i det Hele vel overeens; og det er da klart, at Thorgerd var gift med Thore længe førend hun fik Brodhelge, og at hendes Søn med Thore, Hrafnkel Gode, var jævntidig med Helge Asbiørnsen. Angaaende de her nævnte Odd og Ølvid, er det interessant at sammenholde Brandkrossa Thättr, og man vil finde, at Fliotsdæla-S. er partisk for Asbiørn. Brandkrossa fortæller tydelig nok, at det var Asbiørn om at gjøre, at faae Odd fordreven fra sin Gaard, at han efter sin Svigerfader Spakberses Raad fik yppet Kiv ved at drille Ølvid, hvorfor da og Odd blev saa vred, at han, da han nødtes

til at reise, dækkede et Bord med en slagtet Ore for Freir og giorde den Bøn, at hans Efterfølger paa Gaarden maatte drage ligesaa ugiæd derfra, som han. Det 3die og 4de Kap. fortælle om den gamle Thidrande, Fader til Ketil, Thorvald, og Halkatla, som ægtede Geitr Lytingson, der blev Fader til Thidrande den yngre ell. den smukke. Fortællingen stemmer overeens med den mindre Fliotsdæla, (kun at denne angiver gamle Thidrandes Børn nøiagtigen), og med Gunnars Saga Thidrandabana; dog synes mig Historien fortalt med mere Deeltagelse i vor Saga; i det mindste veed Forf. at stille for Læserens Øine den ærværdige Gubbe paa 136 Aar, som, da hans Kræfter syntes at trodse Naturen, døde ved at blive stanget i Laaret af en Vædder. I 4de og 5te Kap. kommer Fortællingen til Thorvald vg Dropløg; her er saa megen Afvigelse fra den mindre Fliotsdæla, og fra Brandk. Thättr, at det er upaatviviligt, at Forfatteren har haft en særskilt Saga for sig af romantisk Art, som nu er fortabt. Men herom skulle vi ret strax særskilt tale.

Den anden Section, som fremstiller Helge Dropløgsens og Grims Barndoms og Ungdoms Historie, og gaaer fra det 7de til 22de Kapitel,

deler sig i tvende Stykker, af hvilke det sidste fra 14de Kap. vidtløftigen fortæller Thibrande den Smukkes Levnet og Død, og hiins Drabsmands Skiæbne. I det første stemme Begivenhederne i Hovedsagen overeens med den ældre Historie, men endeel der forbigaaede Omstændigheder indflettes, der mere levende fremstille os Helge, som rask Dreng og fyrig Yngling. Man synes at see, hvorlunde han fryder sig hos sin Faster Groe paa Eivindaraa, ved at ride paa hendes Hest Innkrake, og hvor lystig han var, efter at hans Rypejagt, som han kaldte det, efter Trællen Tordyfel var falden vel ud. Man mærker, at hans Fosterfader Berse stundum har været noget sat i Forlegenhed ved Drengens Vildskab. De 2 Scener med Helge, som Yngling, da han gik paa Frieri til Helga Thorbiørns Datter paa Skeggiastad, og med Nollar den dræbte Thordysils Broder, ere ret komisk fortalte. I den mindre Fliotsdæla findes Intet derom; de maae altsaa grunde sig paa mundtligt Sagn eller en nu fortabt Saga. Nollar, som søgde Blodhævn for sin Broders Drab, lod sig ei nøie med den Mandebød, som Berse, meget imod Helges Villie, havde betalt for sin Fosterson. Da han vidste, at Berse selv havde godt Øie til Helga paa Skeggiastad, listede han sig en Dag, da Dropløgsen

besøgte Pigen, ind i Stuen, med en Hætte for Øinene, for ei at kiendes, og efter at have snoet sig som en Orm (siger Historien) langs ad Gulvet, iler i største Hast til Berse for at opvække hans Iversyge, og faaer ham til strax at spænde for Slæden, og kiøre over en lang Isvaage derhen Pigen, som ahnede hvad Nollar vilde, afslog bestemt Dropløgsens Begiering, at følge med ham til hans Faster Groa, og giorde ham derved saa vred, at han ikke kom mere. Paa Reisen derfra saae han langt borte Berse, og giorde nu sin Fosterfader endeel smaae Drillerier paa Veien, hvilke denne dog lettelig tilgav ham. Nollar fik han siden fat paa, kiøbte ham krum som et Sneglehuus, (bobbe paa Østerlandet) gav ham en dygtig Hudflettelse, og lod ham dermed slippe.

Det andet Stykke af denne Section handler i 9 lange Kapitler om Thidrande, Helge Dropløgsens Fætter. Ved at sammenligne denne interessante Episode med den særskilte Saga, som haves under Navn af Gunnars Saga Thidrandabana, og med den mindre Fliotsdæla, støder man strax paa den Bemærkning, at ingen af disse tillægger vor Helge nogen Deel i Forfølgelsen af Thidrandes Drabsmand. Men da det i sig selv er saare rimeligt, at Helge besøgte sin Onkel, saa er

herk ikke tilstrækkelig Grund til at tvivle paa den større Fliotsdœlas Troværdighed; det viser kun, som vi oftere have seet, at forskiellige Saga-Forfattere have enten havt forskiellige Sagn for sig, eller og betragtet den samme Gienstand fra en anden Side.

Som ung, bad Thidrande sin Fosterfader Hroar om at maatte reise for at see sig noget om. Reisen gik til Throndhiem; men ventelig efter Hroars Anmodning kom han snart tilbage. Morbroderen Ketil, Herredshøvding paa Nordvik, en Mand, som stundum var heftige Feberrystelser underkastet, indbyder ham til sig. Under dette Besøg var der i Ketils Tieneste en Arbeidskarl fra Flva paa Syderlandet, Asbiørn Veghammer, et hidsigt og ildesindet Menneske. Da Helge med sin Medreiser Gunstein Karekson engang kom forbi det Sted, hvor han arbeidede, yppede han strax Kiv med dem. Forbittret herover vil Gunstein skyde efter Asbiørn, og uagtet den sindige Thidrande indstændigen bad ham lade det være, forestillende ham at opt liótast illt af illum, skiød han dog til ham med en Spydsodd. Asbiørn løber til Ketil, som i sin syge Tilstand var tilbøielig til at tænke det værste, kaster sin Vrede paa Thidrande, og anfalder ham voldsomt, da han kom. Thid-

rande giorde alt hvad han kunde for at stille ham tilfreds, men forgiæves. Han forbød udtrykkelig sine Folk at lægge Haand paa Ketil, men desuagtet vedblev denne at hugge efter ham, og i det han nødes til at værge sig, giver han Ketil et Hug, hvorved han segner død til Jorden. Et af Ketils Tyende giør strax Larm i Huset, og ægger ved Bebreidelser Gunnar, en hos Ketil til Giæst værende Nordmand fra Hallogaland, at hævne dette Drab. Gunnar gaaer ud, og den første Pil han afskiød, gav Thidrande sit Banesaar. Denne Ødlings Fald vakte almindelig Sorg, og Helge med Broderen Grim og sine Venner laver sig til at opsøge Gunnar, som først søgde til Thorkel Ketilson Falspak for at finde Skiul. Thorkel raader ham at forstikke sig i en Klipperift, men truer kort efter af Helge og Grim til at røbe hans Fiæleskeb, og nu gaaer de til Biergkløften at dræbe Morderen. Han seer dem komme, og løber fra dem saalænge til han med den skrækkeligste Anstrængelse naaer et Vand, hvori han kaster sig, svømmer over, og gaaer i Land paa den anden Side. Der træffer han ved Gaarden Backe en Bonde Sveinung beskieftiget med at kiøre Tørv hiem. Ham formaaer han ved Bønner til at skiule ham i Tørv-Kasserne; og for at vildføre Efter-

stræberne, befaler Bonden sin Søn at løbe op paa Fieldet i Nærheden og drive Faar sammen. Da Helge og Grim indfandt sig hos Sveinung og spurgde, hvor Flygtningen var bleven af, svarer han: derpaa havde han ikke givet Agt, men maaskee var det ham man kunde see oppe i Fieldet. De ile derhen, og imidlertid vikler Sveinung Flygtningen ind i et af de øverste Lag af Stakkene i Høloden. Helge og Grim mærkede, da de kom nærmere, at Drengen gik for rask til at være Gunnar; de vende tilbage til Bonden, og forlange at randsage overalt. Han svarede: det var jo at behandle ham som Tyv; men Efterſøgelsen gik dog for sig. Da de vilde ind i Laden, sagde Sveinung, det skulde skee; men for ei at bringe hans Stakker i Uorden, skulde Helge allene gaae ind med ham, og Folkene uden for imidlertid hugge Isen fra Lugerne, at disse kunde lukkes op. Mens Helge og han vare der, inden det blev lyst, gaaer Bonden, under Paaskud af at ville vælte de vaade Lag af til større Bequemmelighed for Efterſøgerne, op paa Stakkerne, og kaster de 3 første Lag ned; imidlertid bleve Lugerne oplukkede. Helge kom op paa Stakkerne, men fandt Intet. Brødrene gik da bort. Sveinung raader Gunnar at krybe under en Baad, som laae tilfrossen ude

paa Fiorden i Nærheden, og hvorunder Lammene fra Landet i haardt Veir undertiden søgte Ly. Helge befinder sig nu paa Bondens Udfærd i Laden; og vender med sin Broder atter tilbage til ham. Paa Forlangende igien at søge, svarer han dem spodsk med Spørgsmaal, hvor de vel agtede at randsage. Da de faae Øie paa Baaden, nævnede de den for ham. Han siger: ja saa maa vel Gimmerlammene have taget ham; thi de have et Raad under hvert Ribbeen. Brødrene finde den omvendte Baad saa haardt frossen til Jorden, at de ei nænne at bryde den op, men lade det berye ved at stikke Spyde ind ved Siderne, for at føle, om der var nogen deri. Gunner var imidlertid, da han mærkede deres Komme, krøbet op i det convexe af Baaden og holdt sig saa godt han kunde. Han fik et Saar i Laaret, men undgik dog, at de mærkede ham. Sveinung havde, mens dette skeete, sat sig i en Afstand for at see hvad Udfaldet blev. Misfornøiede droge Brødrene deres Vei, og nu kunde de ei give sig i Kast med Sveinung, thi han saae dem for biister ud. „Han sad „(siger Historien i kraftfulde Udtryk) der paa Bak„ken, og mælede ikke et Ord, thi han var arrig i „Hu. Jævnligen skiftede han Ansigtsfarve, og „var snart bleg som Bast, snart sort som Muld,

„og næsten hvert Haar reiste sig paa hans Hoved.“ Brødrene kom derpaa til Gunnstein Sveinungs Broder, der var Gode i Egnen; men da de, uvidende om, hvo han var, fortalte det Skeete, blev han saa vred, at de om Natten fandt det raadeligst at drage bort. Efter mange Besværligheder slipper Gunnar endelig til Miofanes, og bad Helge Asbiørnsen tage sig af ham. Nær var han her bleven fanget; thi mens Helge var til Things, kommer hans Kone Thordis Toddes Broder Biarne og vil først med gode Ord, siden med Trudsler tvinge sin Søster til at udlevere Morderen. Men da hendes Mand før sin Afreise havde anmodet hende omhyggeligen at sørge for Gunnar, havde denne behiertede Qvinde Fasthed nok til at afslaae Broderens Begiering, skiønt han havde 30 Mænd med sig. Efterat have overtalt sin Broder til at opsætte Efterfølgelsen Natten over, sender hun Tilbud til sin Mand, og da denne nærmede sig med 70 i Følge, holdt Biarne det raadeligt at drage bort. Tilsidst lykkedes det, fornemmelig ved Hielp af Qvinden Gudrun paa Helgafel, gift med en Torkel, endog med hendes Mands Villie, at skaffe Gunnar befordret over til Lareaaen, og der bringe ham ved sin egen Søn Gellir paa et Skib til Norge.

Man tilgive mig nogen Vidtløftighed i at anføre denne interessante Digression i Historien. Fortællingen i vor Saga er nok saa naiv og for det meeste udførligere end i Gunnars Sage Thidrandabana. Foruden den allerede antydede Forskiellighed i Henseende til Helge Droplogsen, er det mærkeligt, at Heltinden Thordis Thodde i denne Saga er fremsat i et fordeelagtigere Lys; at Thorkel Ketilsons Mishandling og Mødet med Gunnstein ikke findes i Gunnars Saga, m. m. Men vidtløftigen at udvikle disse smaae Forskiellighedet, der kun bevise, at den store Fliotsdæla har af Traditioner fuldstændiggiort sine Kilder, vilde være at svække denne herlige Fortællings Indtryk.

Ved den 3die Section af den større Fliotsdæla, som fra 23de til det 30te Kap. giennemgaaer Helge Droplogsens Begivenheder lige til hans Død, og den 4de Section, der i 3 Kapitler beretter om Grims Skiæbne, behøve vi ikke at dvæle, da vor Historie, en større Udførlighed i det Enkelte fraregnet, aldeles har de samme Tildragelser, som den mindre. Vel ere Synspunkterne, hvorfra Tingene betragtes, forskiellige; men jeg har ikke truffet i disse Afsnit noget factum i den ene, som jo findes i den anden.

Hvad Fremstillingsmaaden i det Hele angaaer i disse 2de Recensioner, saa er den i den mindre kort, simpel, concis, dog saaledes at Fortællingens Tone er lempet efter Begivenhederne. Hvor f. Ex. Helgas Fald beskrives, er det med en Høitidelighed, som var passende til Heltens tragiske Ende. Man mærker paa Beretningen om hans Død, at det var en Begivenhed, som satte alle Gemytterne i en hæftig Bevægelse. Men altid holder denne Forfatter sig tilbage, frygtende ligesom formeget at følge det Indtryk, som det Forefaldne vilde gisre paa Sielen. Anderledes forholder det sig med den større Historie. Ikke blot tilføier den allevegne smaae Omstændigheder og Oplysninger, hvorved den mindres korte Fremstilling opklares, f. Ex hvorledes Thorvald druknede, at den Træl, for hvem Dropløg skulde være mistænkt, heed Svart, at Thordis Thodde kaldtes saa af de store Totter Uld, denne saa driftige Kone paalagde sine Tærner at spinde m. m.; men den giver ved større Udførlighed tillige sin Fremsætning et pragmatisk Anstrøg. Vi have havt Exempel paa kraftfulde, komiske, ironiske Steder; den mangler ikke paa rørende og følsomme Skildringer; og i Fortællingen indlægger den tillige sin Dom over de Handlendes Charakterer,

hvilken, om den ikke altid er den rigtige, om den end stundum udvikles med megen Snakkesomhed, dog stedse ved sin Livlighed vækker Læserens Deeltagelse.

Inden vi forlade denne kritiske Sammenligning af de 2 Fliotsdæla-Sagaer, maae vi tale om den Maade, hvorpaa Dropløg, Moder til Heltene Helge og Grim, fremstilles i disse Historier, jævnførte med Brandkrossa-Thättr, hvor tillige en ældre Droplög, Ætens Stammemoder, paa en romantisk Maade omtales.

I den mindre Fliotsdælas 2det Kap. hedder det med største Simpelhed: Thorgrim kaldtes en Mand, som boede nordlig i Jøkulsdal paa Gaarden Giljum; han var gift og havde en Datter ved Navn Droplog, et smukt og forstandigt Fruentimmer. Thorvald friede til Droplog. De bleve gifte, og avlede 2 Sønner, af hvilke den ældste hedde Helge, og Grim den yngste.

Saa tydelig og sandsynlig denne Angivelse er, saa findes derimod i den større Fliotsdælas 5te og 6te Kapitel ikke blot megen Forstyrrelse i Henseende til Personernes Navne, men og en aldeles af den mindre Fliotsdæla forbigaaet eventyrlig Fortælling. Droplogs Moder nævnes der Arnheid, hendes Broder Grim, og hendes Fader Helge, og

om den sidste tillægges (mærkeligt nok) at han var en Dansk Mand. Eventyret er følgende: Thorvald Thidrande, den Gamles Søn, drog paa et Skib til Hialtland for at giøre Bekiendtskab med Jarlen Biørgulf. Han modtoges koldt og nød ingen Opmærksomhed. Siddende paa de nederste Bænke ved Jarlens Bord, lægger han Mærke til, at der herskede ved Hoffet en sørgelig Taushed, hvis Aarsag ingen vilde forklare ham. Han gaaer til Jarlen, forlanger at underrettes om Hoffets Sørgmodighed, og tilbyder sin Tieneste for at hæve Grunden til denne. Han forlæller tillige Jarlen en Drøm han havde haft, hvori der viistes ham Vei til et afsides kun over vanskelige Stier tilgængeligt Sted, hvor en Qvinde holdtes lænket af en Jætte. Jarlen, som troede Nogen havde robet ham den Hemmelighed, man ønskede skiult, at nemlig hans Steddatter var ranet af en Jotun, tiltaler ham haardt, og lader ham gaae fra sig. Saaledes afviist beslutter han dog at ruste sig og begive sig paa Veien, følgende Drømmens Anviisning. Det lykkedes ham at overvinde alle Vanskeligheder, og komme til et Sted kaldet Geitishammer, hvor et Fruentimmer fandtes bunden til en Søile. Hun bad ham for alle Ting ikke at forsøge paa hendes Befrielse, da dette kun

vilde forøge de haarde Kaar, under hvilke hun sukkede. Imidlertid kom Jætten, en vidunderlig Kæmpe, hiem, og seer med medynksfuld Foragt ned paa den Smaamand, som vovede sig til ham. Ikke havde han lagt Mærke til, at Thorvald havde borttaget hans Sværd; og inden Jætten venter det, løber denne mellem Kæmpens Been, kaster ham omkuld, afhugger hans Hoved og lægger det mellem Artsballerne. Derpaa befrier han Pigen, og bærer hende paa Armene ind til Jarlen, der blev inderlig glad ved at see denne hans Plejedatter frelst. Thorvalds Belønning var at faae Droplog (saa heed Pigen) til Kone, og til næste Vaar drog han paa et af Jarlen foræret Skib til Island.

I Brandkrossa-Thättr nævnes udtrykkelig tvende Droplöger, om hvilke siges: den ældre Droplog var en smuk og høimodig Kone, driftig i sin Dont, barsk, naar man gjorde hende imod, blandede sig ikke i fremmede Anliggender, var god Husholderinde, trofast mod Venner, men haard imod Fiender. Hendes Datter var Mardöl, som blev gift i Gilsaa, og var Moder til Grim Mardölsen; og denne blev Fader til den Droplog, af hvem Grim og Helge ere fødte. Om den ældre Droplog haves denne pudseerlige For-

tælling: I Vapnefiorden boede en riig Bonde kaldet Grim. Han havde en Øxe med en brandguul Plet i Panden, som var meget vild og uregierlig. Den løb om paa Marken, stangede Høstakkene omkuld, og giorde stor Skade. Dens Eier holdt meget af den; men formedelst dens Uregierlighed løb den engang, da den blev jaget, ud i Søen, og forsvandt. Grim blev utrøstelig over dette Tab, og alt hvad hans Broder Thorstein anførte til at lindre hans Sorg, hialp intet. Thorstein raadede ham tilsidst til at giøre en Reise, og tilbød ham at drage med. De landede ved Throndhiem, slog deres Telte op ved ved Stranden, og dreve en liden Handel med nogle Skind, som de havde medbragt. En Karl navnlig Karlhøvde, som sagde sig at tiene hos en Bonde Geitr, tager 24 saadanne, og lover Meel i Betaling. Da de nogen Tid forgiæves havde ventet, gaae de op til en Bonde Thorer, og spørge om Geitr, men fik til Svar at man kiendte ham ikke. Ved bestandig at spørge, om ingen Steder gaves, af Geitr benævnede, fandt de endelig i Oplandet Klipper kaldet Geitishamre, og traf tilsidst paa Geits Bolig. De gienkiendte foran Gaarden den mistede guulblisede Øxe, der stod udstoppet, og bemærkede, at Folkene vare klædte i de 24 Skind,

som af dem vare kiobte. Geit mærkede, at Grim kaſtede et mildt Blik til hans ſmukke Datter Droplog. Han tilſtod for Grim, at det var ham, ſom ved Karhøvde havde borttaget hans Øxe i Island; men tilføiede, at dens med Meel udſtoppede Hud var beſtemt til Betaling; endelig tilbød han Grim ſin Datter Droplog til Ægte. Tilbudet blev antaget. Datteren fik anſeelig Medgift; og derpaa drog Grim med ſin Droplog til Island.

Af det Anførte ſees, at det, ſom Hiſtorien med Sikkerhed kan holde ſig til, er den mindre Fliotsdælas Angivelſe. Blandt de 2 andre har Brandkrossa-Thættrs Beretning ikke ſaameget uſandſynligt ved ſig, naar det kun bemærkes, at det er den ældſte Droplog, Oldemoder til Thorvalds Kone, der fra Oplandet i det Throndhiemſke kom til Island, ved den pudſeerlige, ſkiønt ikke urimelige Anledning, at en Norſk Bonde vilde drille en maaſkee for paaholden Islænder, ved at berøve ham en forvildet blisset Øxe, ſom han nødig vilde miſte. Derimod har den større Fliotsdælas Fremſtilling ingen hiſtoriſk Grund, uden maaſkee en confus Tradition om denne ældre Droplog. At Geit, og Geitishamre i begge Eventyrerne nævnes, og at Arnheid (efter den ſande Hiſtorie Ketil

Thryms Kone) omtales, viser vistnok nogen Forbindelse mellem Sagaerne; men Throndelagens Opland er bleven til Hetland, Bonden til en Jotun, og hvad de værste er, Thorvalds Droplog forverlet med hendes Oldemoder.

I øvrigt er det ei vanskeligt at finde Grunden til disse romantiske Fortællinger; thi jo navnkundigere Droplogernes Slægt blev, des mindre lod man sig nøie med den simple Nedstammelse, som den sanddrue Fliotsdæla (hiin mindre) havde optegnet, men samlede ogsaa de mere tvetydige Sagn om Dropløger fra fierne Egne, hvis romantiske Indklædning maaskee just Reiser i fremmede Lande og Bekiendtskab med Middelalderens eventyrlige Fortællinger have foranlediget.

III.

Vi komme nu til den sidste Deel af Undersøgelsen, hvorvidt nemlig vor Fliotsdæla i sin dobbelte Form kan bidrage til Nordisk Oldkundskab.

Jo mere især den større Recension indlader sig i det Enkelte ved alle sine Fortællinger, des flere Smaatræk kunne af den opsamles, som i flere Henseender ville fortiene at bemærkes. Jeg overlader til Lægerne at bestemme, af hvad Art Ketil Thryms Sygdom har været, hvis Phænomener Sagaskri-

veren paa 2de Steder omtaler og udtrykker saaledes: „Ketil Thrym var stundum heftige Paroxysmer underkastet, som nogle ansaae for Syg„dom. Hver Maaned paakom ham det Tilfælde, „at Rystelse løb over hans Legeme, saa at hver „Tand gnurrede (klapprede) i hans Hoved, og han „følte Gysen fra øverst til nederst. Da maatte „man gjøre stort Baal for ham og forskaffe ham „al Bequemmelighed og Lindring. Paa denne Ry„stelse og Kulde fulgde megen Arrighed, han „spærede Intet, hvad han fik fat paa, være sig „Paneel, Stolper eller Mennesker, og stod end „Ild for ham, styrtede han sig igiennem den. „Under saadant et Anfald, reev han Dørre og „Karme løs; og man maatte søge i alt muligt at „være ham til Villie; men naar han da kom til „sig selv igien, var han mild og følelig, og man „bemærkede ved ham, som ved flere andre, at „denne Svaghed bedrede sig, jo ældre han blev." At der forresten i den Tid have været Læger, af begge Kiøn, der gave sig af med at helbrede Saar, derpaa have vi i det foregaaende seet Exempler. Til Spørgsmaalets Drøftelse, om Islands Folkemængde til forskiellige Tider, finde Statistikerne her endeel Bidrag, af hvilke jeg vil kun anføre.

dette: at i Bøigden Utmannasveit levede i Dropløgsønnernes Tid (10-11. Sec.) 100 Bønder, i Sagaskriverens Dage, (sidst i 13. Aarhundr.) neppe 20 Bønder, og nu, saavidt jeg veed, end færre. Af de med vor Historie forbundne Personer, bemærkes 2 at have været i Miklegaard eller Constantinopel endeel Aar, men mange at have besøgt England, Norge, Sverrig og andre Lande. At til det Nordiske Sprogs, og vort Modersmaals Oplysning meget maa forekomme, følger af sig selv. Som Araberne have 200 Benævnelser paa Løven, saa findes alléne i den større Fliotsdæla vist et pr. 100 Udtryk for Fielde, Klipper og disses Aabninger, Huller og Rifter, som ifølge Islands vulkaniske Beskaffenhed ere af utallige Forskielligheder. Jeg vil kun anføre hammar, giá, brun, hvilket sidste Ord egentlig er den yderste Kant af en Fieldvei, men bruges endnu paa Bornholm om en Huusryg, den skarpe Kant af et Bord, deraf i brynan, i Begyndelsen, m. m. Interessante ere i disse Historier adskillige Talemaader, der have Hensyn til Livets Sysler, f. Ex. af den for Islænderne kiære Beskieftigelse med Skaktavl Udtrykket: munu ei tha töfl i vera (skulde der ei være Kneb deri?), og Ordsprog, der have noget simpelt og sandt ved sig, som dette: Den volder

ei, som varer, og deslige. Men vi bør her meest tage Hensyn til de egentlige Oldsager o: Oldtidens Skikke, Vedtægter og Indretninger, fornemmelig de borgerlige, de huuslige og religiøse.

Hvad borgerlige Indretninger angaaer, da antyder allerede det angivne Indhold af vor Historie, hvilken betydelig Rolle den saakaldte Gode i et Distrikt spillede. Han var den, der skulde lede Rettens Pleie, lade Sagerne forhandle ved Thingene, paasee den fældede Doms Udførelse med mere; men havde tillige i Hedenskabets Tid Opsigt med Offringerne og Offerhusene, og indkrævede den til disses Vedligeholdelse henlagte Told. Allene Helge Dropløgsens Exempel viser, med hvilke Vanskeligheder slige Goder havde at kæmpe; thi endskiønt han lovligen var dømt formedelst begaaet Mord til at rømme Landet i 3 Aar o. s. v., var han dog for stiv til at ville adlyde, hvilket da og tilsidst kostede hans Liv. Kaste vi Øiet i Hrafnkels Freysgodes Saga, finde vi i ham en Høvding, som havde sat sig for aldrig at ville give Bod for begaaede Drab, en Mand, særdeles myndig, men kraftfuld, ærlig og ordholdende. Dog mærker man, at ogsaa han kunde fældes. Under Sams Anførsel forenede sig flere paa Thinget imod ham, og han blev nødt til at

nedlægge sit Herredshøvdingskab, hvilket han dog om faa Aar igien aftvang sin Modstander. Det er ellers artigt, at hvor hans Historie i Fliotsdæla kommer i Berørelse med Dropløgs Sønners, skildrer vor Saga ham fordeelagtigere end hans egen Biograph, der forekommer mig i sin Helts Saga især at ville vise, hvor skadelig hedensk Tro var, da Hesten Freyfaxe meest var Skyld i Hrafnkels Ulykke. I Fliotsdæla nævnes saa ofte Thing, at det vilde være ønskeligt, at det nøiere kunde blive undersøgt, hvorledes det egentlig forholdt sig med Thingenes Forbeling paa Herrederne; men noget fuldstændigt derom kan neppe leveres, førend alle Islandske Sagaer ere trykte. I det foregaaende ere Thingenes Kiendelser stundum udførligere bievne anførte. Ved den der domfældte Helge Dropløgsen er det interessant, at den Clausel, at han under Forberedelserne til sin Landflygtighed ikke maatte opholde sig længere end 1 Nat paa nogen Gaard, nætop er saadan, som den i den Islandske Lov, Graagaasen kaldet, er bestemt. Hvor streng man allerede da var i Ceremonierne, og hvor bestemt i Formlerne ved Rettergang, seer man af den mindre Fliotsdæla 6te Kap., hvor det hedder at Helge Asbiørnsen anlagde skoggangsøk mod Helge Dropløgsen (ned-

lagde Paastand om hans Forviisning) fordi han havde dræbt en Mand, og sænket ham i Søe, men ei tildækket ham med Muld. Dropløgsen formerede sin Modstander en Leiermaals Sag, og Asbiørnsen tabte, fordi Dropløgsen med 3 Vidner beviiste, at han virkelig havde med Jord tilhyldet Thorsteins Liig. Dog om dette bør vi ikke tilføie mere, da John Arnesens Islandske Rettergang derom kan eftersees.

Til at kiende Nordboernes huuslige, især den oekonomiske Tilstand, giver den vidtløftigere Recension af vor Historie, der ofte indlader sig i Beskrivelse af de mindste Gienstande, ikke faa Bidrag. Hvad Paaklædningen angaaer, giør Fortælleren, hvor han taler om Arbeidskarle, Forskiel mellem disses og Huusbondens Dragt. De første tillægges stacki o: et Slags Kiortler af Skind, sammenhængende i Livstykket, med en liden Aabning for Halsen, som paadroges over Hovedet; og Beenklæderne bleve trukne høit op øven paa dem. Forfatteren siger udtrykkeligen om de Islandske Bønder, at de paa den Tid ei bare Linnedbeenklæder, men kalder Tøiet til deres Klæder Islandsk Klæde, hvorved ventelig forstaaes Vadmel. Naar den første Paastand om Linned-Beenklæder bestemt modsiges af andre Historier, saa er det nok saale-

des at forstaae, at Vadmelet var hiemmegiort, men Linnedet indført udenlands fra. Vi læse her og den Bemærkning, at, naar man reiste, maatte man selv tage Kniv med sig. Dog ere de Beskrivelser, i hvilke den større Fliotsdæla er udførligst, fornemmelig saadanne, som angaae Huus, Qvæg, Høbierring og deslige. I 1ste Kapitel træffe vi paa følgende mærkelige Sted: „Det var Skik i „den fierne Oldtid, at man ikke havde Badstuer, „men Mændene sadde ved store Baal; thi hele „Herredet var fuldt af Skov. Husets Indretning „var saadan, at det bestod af et fortgaaende Rum, „uden Stue-Afdelinger. Alt udgiorde eet Væ„relse, hvori Mændene baade spiiste og sov, og „enhver gik til Bordet fra sit Rum; men i den „inderste Kant af Stuen vare Alkover, hvori de „Mænd sov, som man vilde vise meest Ære." Skribentens Mening om, at der i ældste Tid har paa Østerkanten været megen Skov, faaer man lade staae ved sit Værd. I alle Tilfælde kan det dog ikke antages, at have været uden Krat, thi anden Skov har Island ikke. Det der anføres om Stuen, der var en Samling af smaae Aflukker mere end et Vaaningsværelse, stemmer overeens med Reisendes Udsagn om Husenes nuværende Indretning. Men deraf, at Forf. i 13de Sec. gior

denne Betragtning, skulde man næsten slutte, at det i hans Tid ikke var saaledes. Af Tildragelserne med Sveinung paa Backe, hvorom det 19de Kap. handler, sees, at man allerede da gravede Tørv paa Østerlandet; de optoges, ikke som hos os, med Spade, men med en Træskovl, og naar de førdes hiem, lagdes de i store firkantede Kasser, bestaaende af sammennaglede Træ-Lister, med en Aabning mellem hver, som et Gitterværk. I Midten af saadan en Kasse var det, at Gunnar Thidrandebane blev skiult. Om Kostald og Holade ville vi hidsætte Fortællerens egne Ord: Helge og Grim, hedder det, gik ind hos Sveinung, „randsagede hele Huset, men fandt intet; da sagde Helge, vi maae føres baade i Kostald og Holade. Sveinung sagde: der maa Nordmanden „vist være, thi som oftest falder meget Møg fra „Koen. Helge svarer: spar dine Spotteord. Da „gaaer Sveinung til sin Seng, nedtager et meget „stort Sværd, og fæster det paa sig. Siden gaaer „han til Kostalden, og lukker op. Nu vender han „sig til Helge med disse Ord: Som Lovkyndig „veed du, hvad Lov er, at ei flere end de, det „vedkommer, skulle gaae ind. Jeg er ene, og „jeg vil, at kun een af Eder skal gaae ind, thi „her er ikke flere Skiulesteder. Der kunde ellers

„ryddes for meget op i mine Baase; jeg vil ikke „have Støi af Folkene, eller at mit Qvæg skal „tage Skade af deres Vaaben. I Laden ere „dragne Fordybninger omkring Høet, „thi jeg har der ladet indføre meget af det slet„tere Hø, bestemt for mine Giedder. Jeg har „og tildækket alle Tag-Lugerne med Mog; dette „er tilfrossen og bleven haardt. Lad du derfor „dine Mænd hugge op ved Lugerne, og gaae imid„lertid selv ind med mig, og randsag. Helge bi„faldt dette. De gaae da begge ind i Kostalden. „Imidlertid huggede Grims Folk op ved Lugerne, „hvilket gik seent, thi det havde stærk frosset. „Helge søger nu i Baasene og i de mindre Aflukker, og derpaa gaae de til Laden. Da siger „Sveinung: nu kan du staae i Dørren, men jeg „vil gaae i Laden rundt omkring Høet, stige op „paa Stakken, og nedvælte det som er vaadt. „Ikke kan du komme op, førend jeg haver renset; „thi nødig vilde jeg, at dine Klæder skulde smud„ses, da du er en pyntelig Mand. Sveinung „steeg nu op paa Stakken, hvor den var fastest, „vikler Nordmanden i et sammenhængende Lag „tørt Hø, og vælter saa det Heele ned. Men i „det han er ifærd med at nedkaste det tredie Lag, „da aabnes Lugen, saa det blev lyst i Laden.

„Og da de havde seet, at der ikke var noget af-
„lukt Skiulested, staaer Sveinung op paa Stal-
„ken, og siger: nu have I seet enhver Afkrog;
„der staaer da tilbage at søge i Høet, og affondre
„fra hinanden hvert enkelt Lag. Enten maa han
„slet ikke være her, eller han er i Høet. Riv det
„da løst, om i saa ville, og jeg vil staae hos.
„Helge sagde det behøvedes ikke, og de gik bort."
Ladens Beskaffenhed maa Oekonomer af det An-
førte kunne forestille sig; mig ere deels Fordyb-
ningerne omkring Høet forekommet mærkelige,
deels og den Benævnelse Udhø, hvorved man der
i Egnen forstaaer det mindre kraftige Hø fra En-
gene, og de Marker, som ei gjødes, da derimod
det bedre Hø kaldes tada af t a d Gjødsel, som
hentes fra Tunerne eller Hiemme-Markerne, og
bruges næsten ene til Malkekørenes Foder.

At man allerede da har anseet Markernes
Indhægning for velgiørende, sluttes deraf, at
Asbiørn Veghammer, der giorde Profession (gard-
lagsmadr) af at opføre Gjerder af Steen og Grøn-
svær, blev af Thrum-Ketil taget i 2 Aars Tiene-
ste, for at omgive hans Lodder med saadanne, og
endnu (efter over 2 Aarhundreder) staae disse Gier-
der, siger Historieskriveren.

At Kugilde eller som det nu udtales Qvilde, var en Malkekoe, der regnedes lige med 6 Malkefaar, er forhen erindret. Man seer af Helge Dropløgsens Dom paa Thinget, at han foruden andet, skulde for Hallsteins og derefter for Trælens Drab betale 5 Kugilder. Han blev altsaa mulcteret i Ordets egentligste Forstand.

Hvad der i Sagaerne findes til religiøse Oldsagers Oplysning, maa være os saa meget kiærkommere, som saadanne i Almindelighed sielden omtales, da den kun for eet eller 2 Aarhundreder siden skeete Overgang fra Hedenskab til Christendom, gjorde, at, om Forfatterne vare Hedenskabet gunstige, afholdt de sig med Flid fra slige Gienstande, og, om de vare mere christeligsindede, vilde de af Grundsætning ikke tale om Forfædrenes Tro, og de, som vare ivrige for den nye Religion, omtalte kun den gamle for at laste den. Den mindre Fliotsdæla, der overalt iagttager megen Moderation, tillader sig ikke noget Udfald paa Hedenskabet, men fortæller allevegne blot historisk det, hvorpaa religiøs Overbeviisning kunde have Indflydelse. Den større viser langt større Partiskhed for Christendommen, og yttrer denne et Par Steder i sin Fortælling.

Af de med Fliotsdæla-Saga forbundne Historier, have vi allerede omtalt Hrafnkels S., som maaskee skreven i den Hensigt at giøre hedensk Overtro forhadt. I Vapnfirdinga-S. forekommer i 4de Kap. endog en Qvinde, som Herredsforstanderske eller Hofgydje, nemlig Steinvor, der henvendte sig til Brodhelga, for ved hans Hielp at indbrive hos de Christne i Herredet den Told, de efter gammel Vedtægt vare pligtige at betale til Afgudstemplets Vedligeholdelse.

Men det mærkværdigste Sted, som maaskee i nogen Saga læses om et hedensk Afgudstempel, træffe vi i den større Fliotsdæla 26 Kap., hvor der fortælles om, hvorledes Brødrene Helge og Grim, paa en Reise fra deres Fosters Opholdsted ved Eyvindaraa til Arnheidarstad, giort for at besøge deres Moder, i et Sneefog forvilde sig og mellem aftides Fielde træffe paa Bersas Offerhuus. Stedet fortiener heelt at anføres, og lyder saaledes: „Grim spørger Helge, om han vidste, hvor de vare. Han svarer: langt fra; det er mig ikke bekiendt, at her skulde være Is uden i Lagarfliotet, og paa vor Vei skulde, saa vidt jeg veed, ingen saadanne Steenbanker være. De vandre nu videre fort, og komme til en uden Græs staaende Jordbakke i det Underste af Fieldet; der see de i

Sneefoget noget Sort for sig, og mærke, at det er en Bygning saa høi, at Helge ikke kunde række til det Øverste deraf. De gik omkring, og erfarede, at den var rund, forsynet med et tillukt Gitterværk, og smukt prydet. Helge siger: veed du nu, hvor vi ere komne. Grim svarer nei, her har jeg vist aldrig været. Da veed jeg det, siger Helge; dette er Gierdet om min Pleiefaders Bersas Offerhuus. Der seer du Kanterne af det Field oven for, hvor vi vandrede paa Isen, men nu har Hændelsen ført os til dette Sted, som benævnes Bersas Fieldkanter (bruner). Lad os da, siger Grim, som snarest ile herfra. Nei, svarer Helge, jeg maa herind, thi jeg vil see, hvorledes denne Vaaning er beskaffen. Han gaaer til Gitteret, støder til det med Sværdefæstet, bryder Laasen fra og brækker Gierdet op. Nu træde de ind i Templet. Da tager Grim saaledes til Orde: Ilde handler du Broder, i det du gaaer frem med saa megen Vold, og fordærver alt i dette Huus. Jeg veed vist, at Bersa din Pleiefader vil blive meget vred, naar han erfarer dette. Helge svarer: jeg ønskede dog engang at vide, hvad der er ved disse Væsener at gjøre. Det er ikke vist, at jeg kommer oftere til at behøve deres Hielp, dersom de nu skuffe mit Haab. Helge træder ind og seer

Lys, som ingensteds gav Skygge; Huset var indvendig betrukket. Paa begge Bænke sadde Afguderne, gloende med Guld og Sølv, de sloge Øinene ned, og bøde ei de Indtrædende velkomne. I Høisædet paa den øverste Bænk sadde sammen Freir og Thor. Helge vendte sig hurtigen til dem med disse Ord: der sidde I Odins Sønner, og anses dem for de værdigste Høvdinger, som Eder dyrke. Dersom I ville, at vi Brødre skulle, som andre, troe paa Eder, da staaer op og viser os Eders velvillige Hielp, thi det er haardt Veir uden for. Ville I tilstede os dette, da skulle vi troe paa Eder; men nøle I med Eders Hielp, da skulle vi ikke giøre det mindste af Eder. Da de nu tiede hertil med en høffærdig Mine, saa vender Helge sig tvers over Gulvet, hvor Frigga og Freya sadde, og tiltalte dem med de samme Ord som de andre, sigende, at han vilde vise dem Hyldning, dersom de nu toge vel imod ham. Grim sagde derpaa: tien mig Broder i, ikke længer at have med disse onde Aander at bestille; lad os drage bort herfra; thi det seer ikke ud til, at vi fra dem kan vente nogen Hielp af Væsener, som hverken kunne tale, see eller høre; det er uværdigt i nogen Ting at sætte sin Liid til dem. Helge svarer: ikke skal jeg, som saa mange giøre, springe

over Gierdet, hvor det er lavest. Han rykker da til Thor og den anden Gud ved hans Side, støder dem ned af Bænkene, og tager Klæderne af dem, og bliver saaledes ved med den ene efter den anden, til han fik alle Guderne afklædt og nedkastet paa Gulvet. Han hensætter dem alle i et Hiørne, og lukker dem der inde, at dem intet videre skulde vederfares. Grim sagde: dette Spøg er vel grovt, og du kan vente Dig Bersas Fiendskab. Helge svarer: og jeg derimod troer, at jeg aldrig i mit Liv har giort en bedre Handling end denne, thi de have en heel Dag ført os vild; hvilket ellers ingensinde er skeet for mig. Helge gaaer nu ud, og lader Huset staae aabent, saa at Sneen overalt fygede ind; og Brødrene vandre deres Vei."

Saa partisk end dette er fortalt, saa vilde vi dog meget ønske, at vi kunde finde i Sagaerne mange saadanne Beretninger om hedenske Helligdomme. Det er ikke vanskeligt at adskille her Indklædningen fra det Virkelige, og da bliver saa meget tilbage, at vi dog kunne giøre os nogen Forestilling om et nordisk Afgudstempels udvortes og indvortes Beskaffenhed, Gudernes Sæder, Paaklædning, Afbildning m. m.

Fragment af et Skrivt om America, der vent-tes snart at udkomme.

— — Saadan befandtes i forrige Aarhundredes Slutning America's sydlige Deel; og saadan fandtes Søen om samme. Om den befindes saadan nu? Om dens rige nys opdagede Jordbund maaskee vil give denne Verdens Part en Anseelse, der mellem de øvrige kunde yppe en mere og mere almindelig Strid; derom maae vel Udsigt for Fremtiden, og Historiens Exempler fra Fortiden, hiælpe os til Varsel, Formaning og Kundskab. — Vi betragte nu den saa kaldte mexicanske Hals, Ny-Spanien, fem Gange større end det europæiske Moderland; der foreener hiin Americas nordlige Deel med den sydlige, der udgior Tropelandene i denne Verdens Part: Og, gunstig som Beliggenheden er, fortiener dens Gavn til Handel og Vandel mellem Verdens øvrige Parter vel ogsaa her at undersoges og skattes. Herlige findes Havnene mod Sydsøen i dette mexicanske Land. Her ligger den skiønneste Acapulco i den skiønneste Havbugt paa hele Jordkloden. Fra Manila og China og Japan gaaer Handelen til denne Havn, hvor aarligt et chinesisk Market, maaskee

det største i hele Verden, blir holdt. Og paa Muulæsler og Vogne i tusindveis føres Østens Vahrer over Jordstrimlen herfra til Staden Mexico, og derfra ned til Stadens Havn, kaldt Veracruz, ved Atlanterhavet; for over dette Verdens Ocean til Europa's Lande at kunne forsendes. Men saa herlige som Havne og Egne ere histovre ved Sydsøens Side af dette Mellem-Americas Land, saa karrige og trange befindes de her ved Atlanterhavet; af hvis Strømfart og Kyster kan gjettes hvad oppe i Land er at vente. Thi uophørligt er Americas østlige Kyst af Atlanterhavet saaledes bestormet, at dannet er den vel bleven derved; Men reddet blev den ogsaa kun ved sin Kraft og Form fra reent af dette Hav at bortskylles. En Bugt grov Jordombreinings Strømmen her, som den i Aarhundrede har sammenhvirvlet stræbt at ville gjennemskiære, for at samles med det store sydlige Hav: Og med Tak og Glæde vilde Europa's Søfolk see Strømmens Bestræbelse lykkes. Men det høie lange America's Natur og Form har stedse standset Forsøget. Thi høi var America's sydlige Part: Lavere vil dets Mellempart ikke befindes. Og nyttig som vel Mellemparten er, da America's Sønden og Norden forenes ved den; langt nyttigere kunde den blive. Der er

Asien, paa utallige os Europæere heelt kiære Producter saa riig (hvorfra Sukker og Kaffee, under Østens oprindelige Navne kommende blandt os i Brug, lindrede her, som fordum sagdes, spirituose Drikkes Misbrug). For denne vigtige Verdens-Deel at befare maa en lang Seilads udholdes mod Sønden og Vesten, og siden hen i Østen, for med Jordombreinings Strømmen derefter at naae hiint Godthaabs Cap: Og omfares maae saa Dette for op igien langt hen i Nordost at søge Ostindien og China. Flere Maaneder maae frem og tilbage paa denne ostindiske Fart saaledes bortseiles, fordi America, hist ude i Atlanterhavet, lægger sig der, som Europa's Fiende, i Veien. Thi hvor kort og mageligt fores ikke fra Europa giennem America's Tropelande til hine Verdens Ostindiske Egne? Seilende did lige over i Vest giennemfoer da Somanden disse Landes giennemskaarne Hals. Og strax, sluppen derigiennem, styrede han sydvestligt ned til Phillippinerne, hvor Ostindien og China, og Australien og alle Sydsøens Havne og Lande ligge ham i dette indiske Ocean udstrøbte for Øine. Først hid fra Hiemmet af Oceanets Strømmefart kunde han end videre vedblive at fores af samme. Thi havende nu røgtet sit Eren-

he i Indiens Osten, stod det til ham med samme Strøm og Fart igiennem Stratsunda at søge hen til Godthaabs Cap, og om samme igien at naae Atlanterhavet, hvorfra han kom: Og med Jordomdreinings Strømmen saaledes at begynde sin Fart, forrette sit Ærende, og Hiemmet igien at søge med samme. Hvor lønnedes ikke da Umagen, hvis det mexicanske Land kunde giennemskæres? Et Forsøg omtalt saa tidt; og hvor Floden Chagre, og Nicaragua Søen, og flere Bugter og Strømme ere ligesom givne til Hiælp af Naturen.

Men med denne Landstrimmels Giennemskæren gaaer det i nyere Tider, som det i ældre gik med Strimlen mellem den arabiske Bugt og Middelhavet; eller rettere mellem hiin Bugt og Nilen, hvor denne nærmer sig Delta. Ogsaa paa den at giennemskære blev, for Seiladsen til hiint Hav fra Arabiens Bugt og Asien vel nogle hundrede Mile at forkorte, endog flere Gange tænkt. Men begyndt blev Værket neppe og fuldendt derfor ikke heller. Thi, som Plinius beretter, Sesostris, Ægyptens Konge, var den der fik dette Indfald først: Kong Darius fik det siden; Og Ptolomæus, een hans seenere Eftermænd, optog det efter ham. Denne vilde begynde paa Arbeidet. Men Arabiens Bugt, syntes man nu, befandtes høiere end Middelhavet;

saa at af Frygt for Oversvømmelse lagdes dette saa gavnlige Arbeid hen. Og Frygt for Oversvømmelse af Sydsøen, som, man vilde troe, stod høiere end Atlanterhavet, var tilforn og blev næsten ogsaa endnu, hiin mexicanske Giennemfarts Hinder. Allerede for flere Aar siden bleve Planer til Giennemskæringen baade af Franske og Engelske forelagte det spanske Hof (og i Madrids Archiver findes endnu Planerne). Men indbildt, eller dog ugrundet, Skræk; og vel oftere Fremmedes Misundelse, fik den spanske Regiering til at udsætte, og omsider aldeles tilsidelægge Planen.

Historisk Udsigt

over de nyeste Tildragelser.

Et fransk Blad, der anføres i Bremer-Zeitung, sluttede for ikke længe siden sine Betragtninger om Tingenes tilsyneladende Stilling med det Ønske, at kunne laane Tiden Vinger, for desfør at see Sandheden seierrig fremgaae af Meningernes Labyrinth. Muligt torde mangen, saa fristet han end ved første Øiekast maatte være at istemme dette Ønske, finde Anledning at gribe det i Flugten — om vi tør tillade os dette Udtryk — inden det kom over hans Læber, af den vel ikke saa ganske ubeføyede Betænkelig-

hed: „Og denne Sandhed, som du er saa utaalmodig efter at sine, vil den, naar den aabenbarer sig for dig, være saa trøstelig, saa glædelig, saa veldædig for Menneskeheden, at Du har Føye at fremkalde, fremskynde den ved dine Ønsker?" Dog

Den Aand, der knytter Traaden i
Det store Verdens Drama, hun, som kaldes
Paa Jorden Atrasteia, Nemesis
I Himlen, der hver Handlings Frø
Modtager i sit Skiød, og modner det;
I hendes Aasyn vexler Morgenrøden
Og sorte Nat, hun langsom gaaer,
Men hendes Fod er sikker, *)

siger vor nyeste geniale tragiske Historiemaler, og kunde man med Føie lægge til, at denne sikkre Fod standser ikke, trættes ikke, men gaaer uafladelig og uafbrudt sin Gang fremad mod det evige Maal; hvad vi see imøde som Enden, er bestandig kun en Overgang til en fortsat Vandring, skiønt maaskee i en forskiellig, mulig endog modsat Retning. Dog — vi ville ikke her videre forfølge disse Ideer, men gaae over til at meddele det Lidet, det sidstforløbne Tidsrum har ladet os skue eller skimte, saa vidt og saaledes, som det er kommet os for Øine.

Det vigtigste Lys, der ellers pleier at veilede os i Begivenhedernes Labyrinth, have vi i den sidsthenrundne Maaned savnet, i det saa vel begge britiske Huse, som begge franske Kamre, feriere; og er det end ingenlunde at fragaae, at man ikke aldeles sikkert kan lide paa denne disses Belysning, der ustridig næsten altid er eensidig, har man dog som oftest den Fordeel, at Tingene vexelviis snart fra den ene snart fra den anden Side saaledes belys-

*) Haucks Tiberius tredie Act, sidste Scene.

ses, og kan da det nogenlunde opmærksomme Øie dog gemeenlig giøre sig en Gisning, hvorledes de i fuldt Lys vel omtrent kunde see ud.

Anderledes er det med Tidenderne; ogsaa disse modsige, bestride vel hinanden; men alt for ofte ere de ikke blot, som Ordførerne hisset, Nationalinteresses eller Fordoms, Ministerialindflydelses eller Oppositionsforbittrelses, Pseudoapostolskheds eller Ultraliberalismes Organer, ofte ere de langt foragteligere Hensigters, Stockjobberiets, og Børsvippespilleriets Talerør, ikke beregnede uden paa Øieblikkets Virkning i de saakaldte Effecter, som man med et shakspearsk Ordspil mangen Gang kunde kalde effectus defectivus; og hvad der da er det værste, alt for ofte gaae Efterretningerne, eller Begivenhedernes Fremstillinger fra saadanne Lyveblade over til andre, som i deres Troskyldighed bringe dem videre, uden at opgive Kilderne, eller ane disses Upaalidelighed, og paa hvis bedre Credit de følgelig komme undertiden i almindeligt Omløb, og gaae fra Haand til Haand og Mund til Mund, indtil man med eet kommer efter, at der ikke er, og ikke har været det allermindste om.

At dette i en særdeles høi Grad kan finde Sted, og maa finde Sted, og finder Sted, naar de Begivenheder, hvorpaa fornemmelig Opmærksomheden er hæftet, foregaae i fierne Egne, med hvilke man kun har liden Samfærsel, og denne, for en stor Deel, giennem høist mistænkelige eller mislige Canaler, behøver man neppe at tilføye, saalidet som at pege hen paa de ikke faa splinternye Bilag til denne Fremstilling, som netop det saa korte her omhandlede Tidsrum har forsynet, og fremdeles forsyner os med. Det bliver da kun saare lidet, vi i denne Maaned faae at berette, naar

vi ville indskrænke os til det, man som factisk ved med Vished; men maaskee lader sig ikke uden Foye tillægge, at dette Lidet er sienspnlig svangert med uendelig meget, tildeels uforudseet, hvis forestaaende Udvikling man ikke kan andet end see med overmaade spændt Opmærksomhed imøde, og som, saalangt der end tør være frem, inden vi see det i sin Modenhed og Fylde, dog ustridig, for en Deel endog meget snart, maa begynde at udfolde sig for vore Øine.

Vi ville, som sædvanlig, begynde fra Portugal. „Vi efterlode — siger det tydske Blad, hvis maanedlige Udsigt over Begivenhederne Tritogenia forhen har anpriist — Don Miguel i Besiddelse af den portugisiske Throne. Vi have nu at undersøge, hvilke Foranstaltninger han i sin ny Værdighed har føiet, og hvorledes Kongerigets Tilstand siden har stillet sig." Det sidste kan man lettelig besvare med samme Blads Ord: høist sørgelig og igentlig Betydning anarchisk! hvilket endnu forværredes ved den Uenighed, der sagdes udbrudt mellem Don Miguel og hans Moder, hvormed og i stod i Forbindelse, at Chaves og hans Tilhængere fandt sig tilsidesatte, og altsaa vare misfornøiede, og begyndte at forfølges, som og deres Cocarde pludselig blev forbuden. Don Miguels indenrigs Foranstaltninger bestod i Fængslinger, Confiskationer, og Forfølgelser, under hvilke han imidlertid i sit Parties Aviser i og uden for Portugal f. Ex. Quotidiennen, stod med Palmer i Hænderne, som en Titus.

Midt under alt dette syntes den udenrigs Politik at vende sig til hans Fordeel. Man var i Lissabon af den Mening, at den hele Sag vilde blive betragtet som en Familiestrid imellem Don Pedro og Don Miguel, som de broderlig sik at

afgjøre, og at endog England havde i et saadant Ærinde didsendt Lord Strangford, hvorhos man dog med Forundring saae i Aviserne, at Lord Aberdeen skulde været i Begreb at tage sin Afskeed, fordi denne Gesandt var afsendt uden hans Vidende. Kongen af Spanien ansaaes for at være Don Miguel meget gunstig, og fandt man Bevis herfor deri, at begge de spanske Gesandter, ligesom den pavelige Nuncius, blev i Lissabon ved de øvrige Diplomaters Afreise. Kun om Frankrigs Sindelag havde man Tvivl, og vilde man især vide, at Don Miguel slet ikke med Velbehag saae, der hyppig kom franske Krigsskibe paa Tajo, og gik derfra til Brasilien. Tillige berettede man, at han havde frataget den franske Sominister Hyde de Neufville Titelen Marquis af Bemposta, som den afdøde Konge af Portugal af Taknemmelighed for hans Forhold under Urolighederne 1824 havde tildeelt ham, og tilføiedes, at Marschal Beresford var tilbudet at udnævnes til Bemvostes Hertug. Hermed bragte man i Forbindelse, at med Dampskibet Duke of York var kommen ikke blot en Coureer fra Don Miguels Gesandtskab i London, som paastodes at være erkiendt der, men og en engelsk Emissair, Capt. Johnson, med Depecher, man vidste ikke, om fra Aberdeen eller Beresford, men der gik den engelske Generalconsul forbi, og directe henvendte sig til Hertugen af Cadaval og Viscount Santarem; saa vel i Doyles som Youngs Sag syntes den engelske Udenrigsministers Ord kun saare lidet at komme i Betragtning, og Loyalisterne klagede lydelig, at England tvertimod Sir Fr. Lambs Tilsagn, lod dem i Stikken.

Vel hørte man nu, en spansk Coureer havde den 20de bragt Hr. Zea sin Rappel med strænge Irettesættelse, at han ikke tidligere var reist, og havde

nedtaget Gesandtskabsvaabnet over sit Hotel; det hedde, han var tagen bort den 21, men kommet tilbage den 23de og havde opsat Vaabnet igien; ogsaa havde Nuncius faaet pernentorisk Befaling at reise, hvilket havde ængstet Don Miguel mere, end Alt andet, ligesom ogsaa nogle Depecher fra Paris havde særdeles opbragt ham.

De Engelske i Lissabon vilde nu vide, at den engelske Regiering skulde have gjort Don Miguel tree Forslag: 1) At sætte Alt, især Chartet, paa den Fod, det var ved hans Ankomst i Februar, 2) Ægte sin Niece og regiere med hende, men med fuld Kongeværdighed, 3) Afstaae Brasilien de capoverdiske Øer, og øvrige Besiddelser i Asien og Africa, dog saa, at England fik Goa. Der tilføiedes, at Don Miguel var villig at indgaae anden og tredie Punct, men ubetinget afslog den første.

Midlertid erfoer man, at den unge Dronning Maria var den femte Julii afgaaet fra Rio Janeiro paa den keiserlige Fregat Imperatriz, ledsaget af Corvetten Donna Fransiska, under Geleide af et brittisk Linieskib Ganges, til Livorno, for derfra at gaae til Wien, og at hendes Fader Don Pedro, underrettet om Begivenhederne i Porto, havde til en Erindring af disse og til en Begyndelse at belønne hans og Chartets tro Forsvarere i denne Stad, besluttet, at hun paa Reisen skulde bære Titel af Hertuginde af Oporto. Tillige berettedes, at Eskadren enten skulde berøre Madera eller Gibraltar, for derfra at bringe de Marques Barbacena medgivne Instructioner i Udøvelse; alt efterson de fra Portugal indløbende Efterretninger vilde lyde.

Efter de seneste Efterretninger, der endog ere bekræftede, skal Den Madera ved Overrumpling være faldet i Miguellisternes Hænder; derimod skal

Donna Maria være kommet til Gibraltar, og, i Følge de der indhentede Oplysninger, tage Veien til London istedenfor til Wien; og føres i England allerede Anstalter til hendes Modtagelse.

Hertugen af Clarence er nu som Admiralitetschef afløst af en Commission, i Spidsen for hvilken Lord Melville er, hvis Plads i Cabinettet igjen siges overdraget Lord Ellenborough. Uagtet imidlertid Toryerne saaledes synes at consolidere dem i Ministeriet, har man dog i engelske Blade seet Vædderaal, at Hertugen af Wellington til Parlamentets Aabning ikke mere vilde være i sin Post

„Ligesom de russiske Hære rykke deres store Maal nærmere, synke efterhaanden de Forhæng, der saa længe tilhyllede den europæiske Politik, og vi see store verdenshistoriske Phænomener fremgrye af Fremtidens Taage;" siger politisk Journal i sit Augusthæfte.

At afvigte Maaned ikke har bidraget synderlig til at bringe disse tydeligere for vore Øine, der til torde unægtelig meget og mangehaande have bidraget. Uden at fæste ubetinget Tro til Tyrkernes og Tyrkevennernes Seiersbasuner, er det dienspnligt, at Russerne ikke blot have mødt en uformodet Modstand, men at de og baade ved Silistria, Varna og Schumla have lidt ikke ubetydelige Tab, ligesom og General Rüdiger er bleven tvunget at drage sig tilbage fra den Stilling, han paa hiin Side Schumla havde taget, og hvorved man meente, naar Varna var faldet, at kunne afskiere Schumla ved et Blokadecorps, og rykke ubekymret videre; ogsaa have Tyrkerne fra Widdin og Calafat haardeligen hiemsøgt Wallachiet, hvor Russerne ikke vare dem vorne. Keiser Nicolaus har nu forladt Odessa, uden at hans Dis-

reise har bragt mere Lys i det Hele, saa at endog Tidender have ymtet om, den torde have havt modsat Hensigt, og hedder det, at Varna, efter hans Gienkomst til Leiren, skal tages med Storm, hvortil nogle Efterretninger føie, at Keiseren derpaa vil gaae til Petersborg, da hint Krigstheater ikke er egnet til Vinterfeldtog. I Constantinopel skal man være ved meget godt Mod, og især ikke troe det Rygte, at Admiral Heiden skal have faaet Befaling at blokere Dardanellerne. Storviziren er brudt op til Armeen, og skal bringe Forsikring, at i fornødent Tilfælde, Sultanen vil selv ile did. Midlertid ymtes der fra Tid til Tid om, at Janitscharerne ere i hemmelig og farlig Bevægelse, som og nogle Steder har yttret sig.

De to første Afdelinger af Toulonsexpeditionen ere komne til Morea, og en tredie, endnu langt stærkere, siges snart at skulle følge, som der og giøres Tilberedelser, der synes at give tilkiænde, at det ikke er for et kort Besøg. Admiral Codrington har paa et Tog til Alexandrien aftvunget Paschaen af Ægyptens Samtykke til at rømme Morea, og er nu en Transportflaade afgaaet at afhente Levningerne af den didsendte ægyptiske Armee, hvorhos det dog siges, at Fæstningerne ikke skulle overgives til Grækerne, eller til Tripleallianceen, men til de derværende tyrkiske Tropper; ligesom man og tilføjer, at General Maison, der har Befaling over Toulonsexpeditionen, er anviist at følge aldeles de ham medgivne Instructioner, uden Hensyn paa de tree Gesandtes Conferencer.

„Saa spinder Nemesis sit Net i Tidens Gang."

Den 30 Sept.

K. L. Rahbek.